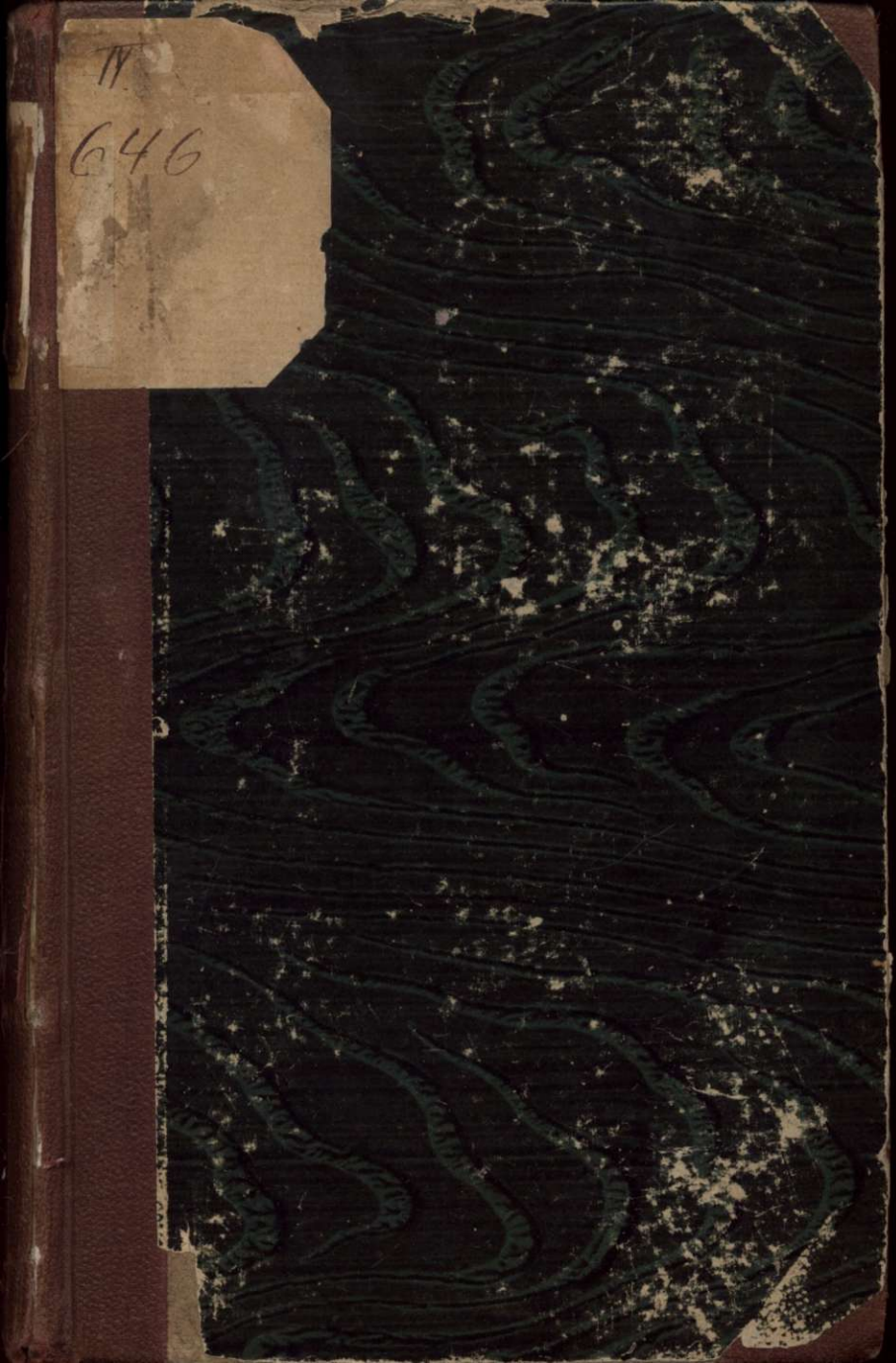
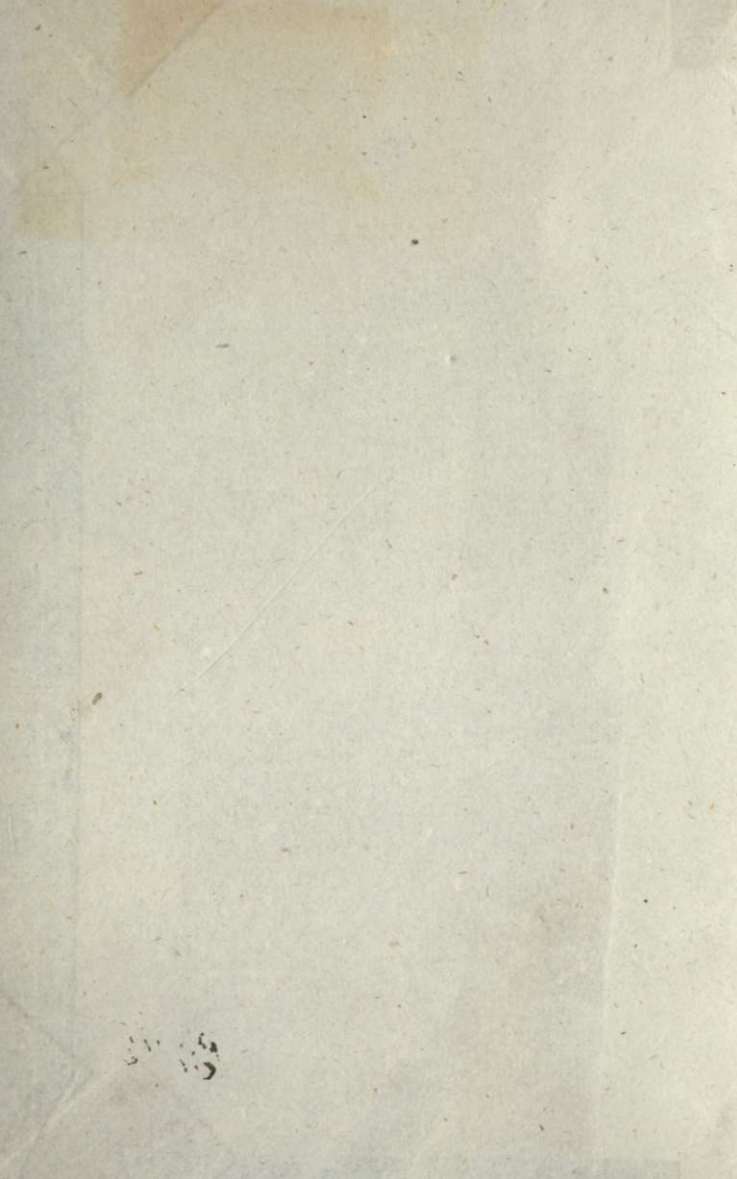

IV

646

M.
51.
Jeköttette

id. Szabo István

III. o. t. 1887.

d. n. 2272
d. n. R-599

B246

850

K Ö L T Ö I
LEVELEK.

IRTA

MAGYARÓSI SZ. JÓZSEF,

SZ.-UDVARHELYI REF. TANÁR.

ELSŐ KÖNYV.

Körményi Péter 1877
SZ.-UDVARHELYTT, *1877. é. 1. sz.*
NYOMATOTT BECSEK DÁNIEL BETŰIVEL.

1871.

Bz 46

25633

Magyarósi Sz. József szül. 1793. márcz. 19.
Megválasztatott a sz.-udvarhelyi ref. főtanoda böl-
cselmi tanszékére 1832. Meghalt Sz.-Udvarhelytt
1866. sept. 30.

Végrendeletében, tekintélyes vagyonának legna-
gyobb részét a tanoda és tanuló ifjuság hasznára
tett alapítványokra szentelé.

Eme végrendelet 5. pontja így szól :

„Vagyon két kézirati munkám, egyik : „Lantos
költemény“ czimű m. e. 20 ivre menő, a más „Köl-
tői levelek“, öszvesen m. e. 60 iv. Ezeket, ha életem-
ben ki nem tudnám nyomatni, ezekre nézve végren-
deletem az, hogy nyomassanak ki legalább 200
példányokban; vagy ha kitelik, 500 példányokban.
Ez óhajtásom; mint ki mindig óhajtottam : a jót
széppel, mennyire lehet, párosítani; ezen mondatot
is szem előtt tartva : „mens manet et virtus : cetera
mortis erunt.“ —

A néhai végrendelkezőnek az idézett pont alatti
végintézkedése, az említett kéziratoknak minden vál-
toztatás nélküli kiadása által, ezennel teljesedésbe
vétetett.

Si roget haec aliquis cur sint narrata legenti,
Quidve loqui certis juverit ista modis?
Detinui, dicam, tempus, curasque fefelli,
Hunc fructum praesens attulit hora mihi.

Ovid. L. 4. de Ponto. El. 10.

Adolescentiam alunt, Senectutem oblectant.

Cic. pro Arch. Poit.

Muzsáknak, kiktől hamisan lebeszélve, akartam
Szökni, megint hitemet s jobbomat általadom.
Bár e módi világ ragyogó gyűlevésze kiáltson
Hasztalan embernek, s egyre nevesse tüzem,
Nea hajtók rájok, nincs jó szív, nincsen ítélet
Bennek, s elszédül a tudományra fejek
A bölcsek, tudom én, s nemes érzésekre szokottak
Megkedvelnek ezért, s tiszteletekbe leszek.

Áthén, 1841. 12. sz.

Vitkovics Mihály.

I.

Cs. k. kamarás gr. Haller Jánoshoz,

1843. augusztus 15-én.

Sok vagyoned, mint légyen boldogságod, a vénség
Hajló napjaiban, s a halálon túl, örökélet?
Bölcsészten komolyabb hangján, kész rajzani hived,
Egyszerű tollal, nyílt érzettel, ezen levelében.
Hogy nyíltan irjon, magad adtál erre hatalmat,
S adja, ezen tárgyról, a tiédhez, vélekedését.

A mit idő vett el, gazdagság vissza nem adja,
Nem viruló arcot, nemesen égő szemek élet,
Barna haját, s alabástromszín fogakat, deli testet,
Könnyű, szabad mozgást, jó gyomrot, húzamos álmot,
Gondatlan napok ábrándját, érzéki rugalmat,
Ismeretet gyűjtő emlékezetünkbe, teremő
Képzeletet, s ebben a reményt: melyek, ha ma megholt
Szép gyönyörűségünk, holnap szebb létre teremtik.
Vissza nem adja arany, az aranykort, ifjúságot.
Mit tehetünk mi dacára tehát a halálnak, időnek?
Vénségben kecsseink csak erényinkről mosolyognak.
Élve maradni lehet csak utódink tiszteletében,
Áldozatot ha teszünk közjóra, vagyonnal, erénynyel.
És kinek áll ma hatalmában, mint néked, ez inkább?

Mint leve, nem rögtön, a fejelegyházi Küküllő,
Több évek folyamában, szorgalmadtól, Aranyos ;
Zöld havasalynak, dús csűröd, gabonássá, piacca ;
Pontos rend, ipar, építő, szerzésbe teremtő,
Ősi adósság súlyát törlesztő haladással,
Mint lehet ? Egyetlen példád, honunkba remekkép.

De mi, ipar s lét célja ? Mi vég vár dúsra, szegényre ?
Mily körű zugba szorúl kastélyos is a palotából ?
Kastélyból, három singes kamarába kerülünk,
Melyet sírásó ás Hallernek, s a királynak :
Itéletnapig ott békét hágy egyik a másnak !

De e sötét zug húst temetend, s csontot csak, erényt
nem.

Hát rövid életet éljünk túl emlékezetünkkel.
Erre, erényes dúsnak hány utat nyit az élet !
Itt a tanárok számát kellene többre nevelni,
Mint Méhes teve, szorgalmasból, gazdag erényes.
Itt sajtót alapítani Székelyhon kebelében :
Özvegyek, árvák ott, kórház itt, kiseddovóda ;
Ott az örömszaporító, itt a bűnkevesítő :
Száz kívánni a kórnak, széptettre hevitők.

Hol ? mi rabolta figyelmét el, Hon ! dús fiaidnak ?
Hogy sok gyászhir nem ragadá részvétre, segélyre ?
Számos ezer nyomorúlt mi okon nem juta fülökbe ?
Majd, később ivadék, ha talán ezeket tudakozza,
Önző gazdagokat bírálván finom ajakkal,
Nem más lesz a hideg Klio csipős feleletje :

„Fársáng volt : táncvigalom elfoglalta elébb ; majd
„Bőjt leve.“ — Hát akkor ? Buzgón templomba siettek.
„És onnan ?“ Színházba, s az estély élvezetére.

Hát nyárban, hivataltól szünnapokon? „Füzdőre.“
 Fényes Előpatakára, hűvös Borszékra, Korondra.
 „S onnan?“ Zöldasztalhoz, a közhaladásra szavazni.
 Egyik esetben sem érkeztek, panaszokra figyelni.
 „Hát a szerencsének két áldott dús vagyonossi,
 Rédei és Haller, mit tettek?“ E feladatra,
 Nem vonított vállal, de, reméllem, a muzsa örömmel
 Így felelend: „A hon sokat is vár, s nyér is ezektől.“
 „Hát dús gr. Bethlen Domokostól?“ Nem kevesebbet?“
 Tett, leszen e kérdéseknek szép cáfja, reméljük.
 Ezt a nemes Teleki Domokos gróf kezdi legelső. —

Annyiban gazdag, okos csak, a mennyiben él va-
 gyonával,
 Kényelmére magának, s szent céljára hazának.
 Van dús ház, hol arany- s tallérhegy zöldre penészl:
 Van koldus cudar, a sokkal; van dús a kevéssel;
 Van jószívü pazér, van szűkkeblü takarékos;
 Van, ki szegény szorgalmasból, gazdag hagyományu,
 Boldogul élt, de halálával nyert élete, még szebb.
 Boldogság, csak öröm; s legszebb öröm, a mit erény
 szül.

Mi lehet itt közcsend, közbátorságra irányzóbb,
 Mint a bűnt gyökerében, jobbitással előzni?
 Mi lehet isten előtt szeretetesebb, mint az erényre
 Embereket, kik bűnre fajúltak, visszavezetni?
 Vagy mi magasabb, isteni jószághoz közelítőbb,
 Mint örömet s áldást árasztani emberiségre?
 Ily esetekbe kebel, leghűbb viszhangja magának. —

Hát engem mi öröm vidit most? Olvasok, irok:
 Kellemesen pihenit két szünholdnap hivataltól.

Három, avagy négy holdnap, vidám, egy rövid évben.
 A többekbe, ha dúskálunk is örömben, vagyonban,
 A keresett vidámságot hidegíti komolyság,
 Vagy késő jövetellel, vagy siető haladással.
 Hegyre futó búzákon zöld hullám, gyönyörűség,
 Már aratási dal és koszorú, képes szomorítani;
 Úgy kasza fénye után, a virág s fű domború rendje;
 Mint vérpálya nyomán a győzelem diadalma. —
 Mint a jelent szomorító múlt, emlékezetében:
 Mint maga kastélyod történeti érdeke, sokszor
 Főhadiszállás, Erdélyünk gyászos borújában.
 Rácz György ellen, a hősi Bedő és Gyulafi László
 Itt aratott koszorút, hon s Bocskai ügye nevében.
 Vérmezejére Kemény Szöllőstre vonula iminnen.
 Két irigyelt fiad, a kik most a szerencse öleltji,
 Citromosod, pompás palotád mily sorsra jutandhat?
 Zoltán-, Almakerék-, Réten-, Darlacra mi sors vár?
 Még melyik ügy vesztend itt, hon újabb viharában?
 Isten tudja: jövendőt sejdithet csak, az ember.
 E haza multja, tanu: nyér s vesztt itt ügyei jövőben.
 Tráján óta vetélynek aranyalmája, e kincshon,
 Dácia szűz Tündér Ilonája; ki nem vala képes,
 Róma dicső császársa szerelmétől menekülni.
 Tráján s Apafi! mily roppant rangi különbség!
 Mint a világtenger mellett gógányi pohár bor.
 Bánfit, emez, fejedelmi süvegét féltve, megölte:
 Férfiasan hal meg, ha fut annak előle, Decebál.
 Honfiaink közül is hány szenvedt Zolyomi sorsát?
 Bánfi Török Bálintét? emberiség lealázó
 Börtöni szenybe, sötétbe leláncoltatva bilincsben?

Változik a kicsiség és nagyság, Róma világa,
 Nagy Lajosunk birodalma, a három tenger övezte.
 Egykori kastélyok kövein zöld gyíkok iregnek;
 Fürdők kéjhelyein bokrot rákcsálnak a kecskék;
 Drága boros pincékben részeg vandaloK úsznak.
 Ősi urak kiszorulnak fényes nappali házból.
 Mily szomorító, emberi nagyságunk, lealázva!
 Mi romokat tapodunk, s minket tapodandnak utódink.
 Mert az idő, annál, mit hódít fegyver, erősebb.
 Bizalmon, s csak igazságon nyugvó, maradandó.

Sokra terült soraim már tán igen is komolyulnak.
 Hagyj már tisztelt Gróf, élnem a nyert bizalommal.
 Emlékét lelkednek, e hű búcsusorok adják.
 Élj: s úgy élj, hogy holt ne maradj, emlékezetedben.
 Életed elvont bár, de örök munkába hanyatlás.
 Mint te, ha tényi erőt mindenki tenyésztene annyit,
 Honunk hű polgárai közt, jó rendű iparban,
 Férfiu napjaiban: úgy boldog lenne egész hon.
 Benned, nékem is egyiknek jutott közelebbről,
 Lelket, előítéleteken túl hatni, magassat,
 Fösvénység nélkül, takarékost, gyáva pazérlás
 Nélkül, jótékonyt, okasan számítani, élest,
 Művészet, tudomány védjét, kedvelve barátját;
 Méltóságba szelid nyájast, tisztelve szeretni.
 Bár, vagy erényeid ily példája ragyogna sokáig,
 Vagy téged nékem könyezni, napom ne maradna.

II.

Gróf Haller József, volt nevendékhez,

1842. jul. 8-án.

Mennyire megcsala, ifjú gróf, halld, tünde reményem.
Oly tünemény, de rövid tartalma ezen levelemnek,
Mit, tudod, egyszer még nézénk a Kalonda tetőről,
Láttuk a felhőket Firtos tetejéről, alattunk,
Láttunk fél Erdélyt, és szép fürdőjü Korondot,
És sieténk a sóbányát meglátni, Parajdon,
Mit te se láttál volt, nem Székely Károly is, addig,
E gyönyörű utat kik hárman átszekereztük. —

Most a dologra. Mi történt mai napon velem, értsed.
Mai napon teljes mértékbe sötétüle a nap.
Már lángon színetlenített üvegem vala készen :
Jóslá már a világvégét a rémületes nép.
Reggeli hattól nyolcig mindig nézek az égre.
A nap aranytányérát várom, hogy leapadjon,
Színes gyűrűre, holdunk árnyékának utánna :
Sőt, e nagyszerű égi homályban látni reméllek
Némely csillagot is, félelmes fénybe ragyogni.
Ily tünemény csak századokon egyszer jelenik meg.
S halld csak, tiszta eget mindegyre hiába óhajtok.
Egy unalmas eső megfoszta remélt örömemtől ;
Sűrű köd és felhő fedezé el azonba napunkat ;
Már a cselédeim is, nem gúny nélkül, mosolyognak. —

Megszomorodva menék később mélézni mezőre :
A nap szende homályát mert szép estve követte,
És gyönyörű jelenet volt nekem ez estve, kilenckor,
Három bolygócsillagot egy nézetre tekintnem :

Zöld Budavára felett sietett Vénus, nyoszolyába,
Biborozott fellebben, vonzó jádзи szemekkel,
Tünve alább meg alább, mindég szebb pirba nagyobbúl.
Délpontról a lángszemű Márs hajlonga feléje.
Felséges Jupiter nézvén, fellépve Keletről,
Mint atya, szép völegényt, tündöklő öltözetében,
E deli ifjú szerelmes párt, a holdtalan estvén. —

Ily sok tüköre, képe vegyül a csalfa reménynek!
Mely téged mennél kevesebbszer csaljon, óhajtom.
S hogy ne is ejtsen meg, légyen maga lecke, sze-
rencia.

Mert, e mai jelenmény néked példa, tanuság,
Hogy ha megengeded e tüneményt tereád magyaráznom.
Mert, nap aranytányérát, gyűrűre hold nem apasztja
Úgy le, miként a szerencsét, a győzelmes irigység.
Bűn, ez előtt, az arany, az ezüst, fényes palotás lak;
Ártatlannak is, e kincsért kell veszni, előtte.

Béldi vagyonra van itt szükség, nem Béldi fejére,
Lányaival neje így vész börtönben Szamosujvárt. —

Szép, a honfiuság; s ezzel megférhet eszély is.
Mégis idő ne tegyen nádszállá, s minden üres szél.
Inkább eltörik, ügyéért, nemes ifjú olajfa,
Ingatagon mintsem görbülve igába hajoljon,
Mint egy kis városka kaput nyit minden erőnek,
Székely Mózzal mért tarta? Mi, részire, mentiség?
Kérde? kész az ok, ugymond, Básta hagyá fedezetlen.
Áll ha ma Székelyhez, holnap Bástához, ilyen nép. —

Szedd okosan te gyümölcsét minden kétes időknek.
Csakhogy szennyetlen legyen 'a viharokba, erényed.
A hány fordulat, annyi a szín, aljas cudarokban.

Légy óvatos, házasságban, légy pénzszerelőben.
Vészben, az egyik jószággal, váltsd meg a többi.
Hogy tennéd a vagyonmentést, életnek elébe?
Hogy mennél bort szűrni, mikor vért szomjuz a boszú?
Hosszabb bölcséletem nem akar tolakodni elődbe.
Sorsod, irigylendő : örködj. Röviden, ez a lecke,
Vagy szava, már a barátoknak, nem komoly arcu
tudornak.

III.

**Zaturecki István es. k. székelhuszár
kadet, volt tanítványhoz,**

1842. jul. 18-án.

Szót emelek hozzád, ismét költői levélben,
Melyben, hogyha egyéb becs nem, lesz érdemem annyi,
Hogy honomban, ilyen nemet első, honosítottam. —

Erkölc tárgyaitól melegen szólhatni, barátok
Biztos kis köre; nem nagy társalgási vegyület.
A távolból ezen kört pótoljuk levelünkkel.

A mi magában komoly, s ha talán kedvetlen igazság,
Azt a muzsa, személyünk vidám képviselője,
Mint egy nyájas lányka, szerény, de szabad, nemes,
elmés,

Kellemesebb modorával, nyilvánítja, helyettünk.
Sokszor nyílt meg olyan kebel édes női szavaknak,
Mely bezárkoza, férfiasan hangzó hatalomnak.
Nő nyere meg sokszor már bírót, elnököt, ügyet
Kéréssel; mit férfit nem tehetett követelve.
A költészet ilyen bájjal hat az emberi szívre. —

Tégedet én, mint legtisztább erkölcsű szerényt, jót,
 Úgy ismertelek. És intlek mégis? Ne csodálkozz.
 Nem nevelő, a barát teszi ezt, kedves Zatureckim.
 Mert sokak a viszonyok, sok a társalgási körülmény,
 Melyek közt, nem ritkán hódol az ifjú erénye
 A csilapulni szilaj ösztönnek, mely csak a kedvest,
 Bár bűnön termett is az, élénk hévvel óhajtja,
 A még romlatlan fiatal lelkü kebelében,
 Oly ifjak példái után, kik már haloványok,
 Vének az ifjúságban, és gyönyörökbe ledérek,
 Arcokról, szemeikből a szép virulás elenyészett;
 A mi maradt még természetből, tompa soványság;
 Bor, aljas szerelem, kártyázás ránca redőzi
 A nemes alkatu homlokot, orrot s érdekes arcot.
 Nem lobbant inkább szél égést, mint bor az ifjut:
 Ez tüzet önt vérébe, kiül arcára, szemébe;
 Hangja keményül; kisértőbb, bátrabb szava, módja;
 Nyugtalanul izgalmas egész külsője; szerénység
 Fátyolát, mint öltözetét, vetkezni, nem óvja:
 Többet mondat a szesz, többet tesz, az illedelemnél,
 Bármily jó nevelésű szerény, szép lányka körében:
 Mint megváltoza, ő nem látja, csak érzi hevültét:
 Igényes nézése, tápintata, érzete dévaj;
 Bár máskor, hidegebb vérben, bezárja szemérme
 A fiataalt, úgy mint rózsát hűs estveli árnyék.

Van még más fejezet, mely szeszhez szinte hasonló,
 Ifjura nézve. Ez az, mikor ő már oskolavégzett,
 És katonává lett. Tündöklő, mint szeme, kardja,
 Melynek, az unt csengettyűn túl, csörgése, ezüst hang
 Trombita, dob robogó szava, kedves lecke, fülének,

Új hajlékony ügyességet nyere büszke alakja ;
Öltözet, élet, társalgás, más színbe viruló ;
Más törvényt, ragyogó sarkantyuját, zaboláját
Szemmel méri szeretve, ez új pályája szabályát.
Más tilalom, más jutalom, ösztöni : lányka, dicsőség,
Hon, azok, a mik most koszorút tűznek ki előtte,
E hév képzeletek, szép álmok, néki jelenleg. —

Itt, egy ifjú hadnagy tettét, hadd, lebeszélnem.
Tiszta baráti tanácsomat, ez, mint példa, kísérje.
Ez, közel ott szállásolt egykor, hol te jelenleg.
Egy ottani nemes háznak leve látogatója,
S lánykájába szerelmes, a kit kora, kelleme annál
Ingerlőbbé tett, mennél igénytelenebb báj,
S jóság jellemzé ártatlansága virágát.
Semmi se volt, mi gyanut gerjeszthete, a fiatalnak
Látogatásaiban : nem szólott ő szerelemről,
Hogy nőül veszi, azzal sem csábíta, miként sok
Ifjú szokása, szerény lánykát hódítani csalárdul.

Úgyde, van a szerelem nyilatkozatába olyan mód,
Mely szólóbb erejű, minden szép, sima szavaknál ;
Mely ellenállhatlanúl a nyílt szívbe lopózik,
Mennél simábban, s lassan, annál hevesebben :
Járás hajlongásai, szemjátéki, mosolygás,
A piruló lánykára ; ki elfordulva kigyulad,
Azt látván, miről a fiú nem szól, gyúlni szerelmét
A fiatal fiúnak, ki hevét nem bírja, legyőzni,
Mely, a leánykával biztos helyzetbe, kifejlőbb,
Édes hang, ölelet, s csók nélkül is, ülve, vagy állva,
Nézés, mely szerelemnyílt hintez, lassu szavakból,
Hosszú sohajtásokból, s olvasztó epedésből.

A szerelemnek, ezek, képes szónoklata; melyet
Érez előbb, mint ért, szűz; tollu, beszéd le nem írhat

És mi következe? Mint sokszor, lappanga ez ifjú
Kéblében is, a könnyelmű szerelem. Diadalt nyert,
Olyan pillanatokba, midőn a lányka veszélyről
Nem gondolkoza, mint rejlik kigyó, a virágban,
Mint rejlett, a szerényben itt szép ifjú pajkos;
Vagy, mit mondjak? Az ifjú, leány, ártatlanok, ifjak,
Csak, némely percekbe, magokra felejtve anyától.

A megesett szerelem ragadá sirjába reményét
Mind a szülék örömének, mind éltét az anyának,
A kit sorsa leányának, s mély búa megérlelt,
Gyorsabban, mint most érlel búzát a meleg szél,
Gyorsabban, mint rózsalevélnék hűll patyolatja,
Holt meg az ártatlan lány, már nem lány, az anyánál
Jóval előbb, nem hordozhatván könyeit annak.

Így történt. De miért sorolám ezt, Pistim! elődbe?
Nincs emlékezetembe feledve, miként, ha erényes
Tettekről szavalék, néked tündökle figyelmed.
Mit ha barátodtól most sem tagadol meg, örülök.
Látod, a szép is, nem méltó szeretetre, ha nem jó.
Mint hajol a szeretet széphez, de ha jó is az, érzed.
Szép erkölcsi tulajdonokért örvendve szeretni
Ifjut, ez, egy atya érzelménél, szebb örömezzet.
Érdekes ennek, előttünk, élete, sorsa, erénye,
Értéke, boldogsága, nemes pályája, szerelme:
Ilyen iránt által meggy hű gondunk, szeretetbe.

Bármily szenvedelem fenyegeessen hát hatalommal,
Játék, vagy szerelem, néhány napi áldozatoddal
Győzől, csakhogy akarj, csak férfi erős akarat kell.

Gyúlni, haragra haraggal, tűzvésznek Nemeréje.
Nyugórába pedig, miután heves indulatot zend
Nem zenditi, kilángolván annak viadalma,
Nincs ember, ki ne nézne pirult érzettel, amolyan
Tényire vissza, midőn ösztön, nem az értelem édes,
Kéjei titkában, akarátját, bűnre vezette :
Hol védtlen erény, volt egy, anya nélküli lányka,
Hol a tanutlan idő, zárt hely, biztos menedéket
Nyujtának tiltott szerelemre rohanni, magányban,
Mint, te tudod, szép Málkájával, az ifjú Cirilnek ;
Ilyen a Marsinai Beta, Zsigmond ifjú kalandja. —

Még pár szót, a szerencséről, hallj, sorsod ügyében.
Légy a szerencsének bár oly kedvence, miként ha
Szívet választván szív, táncvigalomban magának,
Ott, hol a test kellemeinek hű tüköre, mozgás,
Ifju királyné egy deli ifjura néz mosolyogva,
S annak nyújtja kezét, sok közt, férjül kijelelve,
Mint Viktoria Albert herceget, e mi korunkban ;
S mint egykor gyönyörű Ágnessét Barcsai Ákos,
Éppen ilyen bálban elválasztotta Segesvártt :
Ily kebelébe szerencsédnek se leszen soha sorsod
Független. Egymásnak az ember kölcsönös eszköz.
Földmivelés, mesterség, áruadás, hadipálya,
Kölcsönösön tartják fenn egymást, és az egész él. —

A sokat, egybe szorítom már, mit néked ajánlok.
Győzd le sok ösztönidet, s ezeket, tedd egynek utána,
A dicsvágynak ; s ezt rendeld az erénynek alája.
Nemzeti érzelem éljen benned, bár katonában.
Élj a királynak, s egyszersmind élj benne hazádnak.
Ott, hol a télen szállásolsz, Beszterce, Lekence,

Szép példát fölidéz, mily szentnek tartsad az esküt,
Bátori alkudozásában, Rudolffal, e honért,
Ritka, Vitéz Miklós bajnok nemes harca, halála;
Szörnyű, a pénzsomjú vérszipó Básta családja!
Zsigmond ingadozó lelkével szembe, Vitézünk,
Lesz vala érdemes egy más szellemű sorsra, időre.
Légy fia e honnak, mely dús, érette kiontott
Vérekben! mely dús a dicső emlékezetekben!

IV.

Horváth Miklóshoz Gerenden,

1842. october 15.

E levelemben, miként más versezetimbe, magános
Szűnőráim eredményét, mi magában csekélység,
Olvasván, annyit láthatsz, hogy nemtelenekkel
Nem foglalkozom, aljas idővesztésbe vegyülve.
Foglalatosság nélkül azonba, halálom, az élet.

Nyelvi miveltségünk új épületéhez emelnem
Pénztőkét ha nem is, pár téglát adnom, ez egy út.
Úgy is már az imily gúny, vagy hideg érzetű szólás:
Mit faragol költészetet? E hálátlan iparral
Hagyj fel: már elegenden szebbeknél szebbeket irtak;
Arra születnie kell; meg nem fizetendi idődet!

Erre imigy felelek, mint Vitkovics levelében:
Ily balítélet, ilyen becsmérés, visszajesztés,
Nem méltánylandó, engem verstől nem ijesztő,
Annyival inkább nem, hogy irigység is veszen itt részt;
Mért tesz olyat más, mit nem bír ő is maga tenni?
Csak pihenés szüleményei, verseim; és pedig egy-két

Szűnőrája kinek nincs? És csak is üggyől üresnek,
Csak vidám léleknek akar mosolyogni a muzsa.
Én, a kevés melegebb keblekkel, nyelvemet óvom.

Minden alakra milyen hajlékony lány, anyanyelvünk,
Minden vers nemein könnyen táncol, mozog, ugrik.
Érdekes, ezt is akárkinek érzeni, honfinak édes.
Hivatalos kötelességim halmos tömegében,
Nem sok időm marad, és maradott, élhetni magamnak;
Ha mi kevés jutott, és jut, költészeti vidám
Ártatlan gyönyör élvezetében élni, kedélyem.
Ennek, több darab irataim, többféle nemekben,
Művei; ámbár én egyszer se tulajdonítottam
Fontosságot azoknak: örömforrásra vezetnek,
Régi barátimnak derülő emlékezetére,
Mely vitoritva vegyül a redős gondok borujába,
Mint mikor a hold visszafelé halad a puha felhőn;
Mint mikor a jó nő hazaérkezik, unva magunkat.
A kívül egyes két szív házassága, barátság. —

Legbecsesebbjei, a levelek, táviratainknak;
Ily hű kötlevelinkbe, barátságunk, nem adósság;
Cím- és rangi különbséget ha enyésztet a játék,
Kártyás és boros asztalnál, fényes palotákban:
Bizodalom, levelekbe, barátságig, nem emelhet?
Nem levelek hoznak távolságot közelebbre?
Nem melegebb levelünk, mint sok későbbi barátság?
Vén atya eltompúl, testvér hidegül; a tanítvány,
Kit jobban szereténk, mint anyja, neveltük, időnknek
Más kötelességtől szabadóráit, s a mi nem kis
Áldozat, áldoztuk kényelmét házi körünknek,
Hol nők, példa, cseléd, gond, illedelem, szoba, szép, jó

Néki mosolyga, körülményink komolyabb esetén is,
Jótékony ritkán, ellenség lészen elégszer.

Többire hült feledés, e terhes munka gyümölcse.

A ki barátod volt ifjan, csak sír hidegíti.

Ezt te tudod, kedves Miklósom! A Láan s az Aranyos,

És a Küküllő is nem hűtheti ezt kebelinkben. —

Miglen imigy érzek : szilvám kék dombra magassúl.

Hát a kövér somok is mily kínálkozva vöröslők?

Ily somokat nem mutat néktek a büszke Aranyos,

Sem tündérszöllő, mi felett Dákvára, Dierna,

Hajdan erős alapon állott, honnan Decebálus

Tört ki csatára, Keresztes térre, Tráján hada ellen ;

S a császár Salinát építé, Torda felett, Várt,

Vár, neve, még ma is, a nép szájában, noha bőven

Termi törökbúzáját, bár vasa római pénzt szánt.

Nem kicsiny áldozat, a szöllős föld nélkülözése ;

Én magam is, szép Csejden, borföldén nevedtem ;

A gazdag dinnyés Maros és Nyárad körül éltem,

S szöllő, dinnye helyett, lásd itt, mik honi gyümölcsink?

De ajakom panasz- és békétlenségre ne nyiljon.

Apróság is, a boldogság mértéke okosnak,

Hogy ha örökre vezet, mely boldogságnak alapja.

Hát titeket, ti pirosuló csipkegyümölcsök ! érni

Hagyjalak itt hóig? Hogy pusztá ne légyen ezen kert,

Melyben fülmile, és boldog prücsökim dalolának,

Melyben több örömem nyílt, s ennek drága gyümölcse,

Mely nélkül tudomány, gazdagság, semmi, — egészség ;

Több gyönyöröm költ, mint kit száz nyomoruk sü-

vegelnek;

Mint annak, ki magas palotában, kincse fogója,

Mint roppant kertjébe, rabok, tójában, a harcsák,
Melyek egész tó kis halait felnyelve, kövérek,
Mig jobbágyainak tehenét robotával igazván,
Estve üres tölgyet viszen az, sokgyermekü nőhöz! —
Én köszönök, jó ős! mindent. Légy majd tavasz
ujra.

Hány tavaszom lesz még, megkérdem majd a kukuktól,
Erről a cserfáról, melynek most makja szotyog rám.
Érzékeny ne legyen, szép ős! egymással búsunk,
Nem tudván, valjon egymást még látjuk mi, veszendő,
Véges gyermeki, mindketten, végetlen időnek!
Ő örökös, ha világunkat viz, tűz előzönl.

Hát minket, Horvátom! ez élet láttat ezentúl?
Hogyha nem: élj! Legalább levelet vár régi barátod.
Mig te, s azok, kik atyák, szeretetben gyermekeikkel,
Én gyógyögök versimmel, s vidám képzeletemmel. --

V.

K. Székely Károlyhoz.

Már pályád szabad, önállásu, tanácsosid, ész, szív,
Biztos két kalauz nálad, szép jóra vezetni.
Gyenge pirúlt arccal, kék szemmel, gesztenyehajjal,
Szende fejr bőrrel, nincs ifju kebelbe hamisság.
Ezt feltéve, szokott nyíltsággal, s egyszerűséggel,
Igénylek, mint volt nevelőd, intésre hatalmat,
De mire, csak fiatal korod, elméd nem jogosíthat.
Éveidet mi előzte; miket mindig keveseltél,
Mindig óhajtván, bár több éves lehetendnél.
Ily nézpontból ítéld, hozzád írott levelimről.

Új öröm, E levellemnek kedves tárgya, egész lesz
 Majd, ha a mit most irok másról, rólad irándom.
 Most örömöm repeső; mert országos követünk lett
 Ifju növendékem, gróf Bethlen János, ez évre.
 És mi dicsőbb hivatal, mint egy követ elhivatása?
 A polgári teren mi babér van szebb aratandó?
 Fél megye, negyven ezer lelkek joga képviselője?
 Ő, ki királyával hoz törvényt, s néki fölötte
 Nincsen az is, mig e fényes szerepét gyakorolja.
 Jogainál drágábbat mit veszthet szabad ország?
 Mi nemesebb harc, mint védelme ez emberi kincsnek?
 Mind a trónt fenntartani, mind hont s nemzetiséget?
 Oh haza lánya! hidegséggel vesd meg, ha magának
 Nőt kér, benned, az ifju, ki nem lángolna hazáért!
 Légyen az, ellenben, boldog veled, a ki veled tart,
 S úgy honjába, mikép szép lánykájába szerelmes.
 Rózsakezed, liliommelled ily szép ifjut öleljen.
 Belbecse egyre megyen hadi és polgári babérnak,
 Abba, kiben honfit s katonát látsz hű vegyületben.
 Vagy, hogy térjek a harcias ifjuról, ifju követre:
 Tiszta szerelmű, erényes, szép lány, hős kapitánya
 Mint alakit fiataalt, alakit úgy hősi követté.
 Béke szelid munkái között, ország teremében,
 Hivatalok legszebbike, nemzeti képviselőség.
 Jól tudod, ez vala, mindég ez, rád nézve, rögeszmém,
 Mit neked oly sokszor, oly honfi meleggel ajánlék!
 Bűn a hideg részvétlenség, mozgalmas időkben.
 E rokonérzetem él, nem hal ki reményem irántad,
 A kibe külső kellemet, érdekcsit nemes elme;
 Én, ős hangu nevedhez, sime tulajdonaidhoz,

Lángeszed-, érzelmedhez, örökké ritka jövendőt,
 Honi irányu reményt, polgári erényre csatoltam :
 Gyermeki bizalomért, atyaindulat érzete tölté
 Keblem ürességét, atya nem lévén magam, érzém
 Kellemes ösztönömet, vezetőd az erényre lehetnem.
 És, milyen édes előérzet nekem az, ha irántad
 Meg nem csal szép vélekedésem, s honfi reményem ;
 S mint eledelt ki egészséges, tesz elébb csemegénél,
 Úgy te barátot olyant kedvelsz, ki erényre vezérel. —

Üdvezel e levelem most, és főleg, ha követ lesz.
 Hogy levelem költészeti hangzatu, azt ne csodáljad,
 Lelkemnek nemesebb éldelme, zajoktól ürülve,
 Egyszerűen érzelmimet így öntnem soraimba.
 A divatos fesztől mentes vers kelleme bájós,
 Mint egy karcsu leány, csak pongyola öltözetében,
 Egy szép s jó, de szerény, ki legyen hív nőd, de
 követnő.

S úgy hiszem, e vers lelkédben felkölti Amálit. —

Végý figyelemre csak egy pár sort még, ifju barátom,
 Kedves Károlyom, engedd, erre cserélnem, az úrfít.
 Nem csupa párt, meggyőződése igazra vezessen.
 Úgyre tekincs, ne személyre; ne vádolj vélekedésért ;
 Gyűlöletes, hiu önhitség ; győzőbb hidegség.
 Ismered-e higgadt Horváth János diadalmát ?
 Hon, trón elleni tényre ne vonjon semmi tekintély,
 Semmi személy, ha fejét földi őszhaj, akár koronája.
 Mostani honfiaink közt, több nagy példa von erre.
 S előfája családodnak rád utal ilyekkel.
 Hogy Leopold védelme alá átadta Karaffa !
 Tábornok Fogarasban léte alatt, koronáját

Erdély, melynek nem vala többé Mahomed ellen,
Hunyadi védje: tudod, honunk főhivatalossi,
A Bethlenben megölt fia, kormányzó leve, Bánfi;
Vén Teleki helye, Bethlen Gergelylyel, leve töltve,
Székely Lászlóval pedig országelnöki széke,
Később, főkorlátnok, Székely Dávid, az atyja
A lángelmű Mihálynak. Ezek főbb rangu elődid.
Hát ne keress idegen példányokban nemes ösztönt,
Élni királyodnak, mint őseid, élni honodnak. —

VI.

Ince Dánielhez.

1844. sept. 11.

Indúlj könnyű levél! Enyeden idvezleni Incét.
Bövszerűleg mond el neki a szép ciprusi estélyt.
Mond el, mint keresek pihenést, s mint érzek iránta?
Mért voltak hozzám közelebből kérve barátim?
Összejövének: Keller Pál, és nyílt lelkű Ferenci.
Cél vala, egy édes feledés, cél ciprusit inni.
Ciprusi? És kérded, mennyit küldött vala Ciprus?
Brassón át ide börmohos hargitaallyi lakóknak?
Mint mi barátok négyen, két pár karcsu butellát.
Nem négy negyven es izmosokat, mint néktek
Enyed küld.

Nem soká Ciprusszigetéből megjelenének:
Vidámság, Öröm, Ifjodás, a Kellemegek enyhet
Izlést, lelkesülést mosolyogva körünkbe hozandók.
Földerülénk ártatlan vidéldelmű szeszélyre.
Vidámság! Öröm! Ifjodás! Ti aranykori szűzek!

Nélkületek, három testvérnők! elfanyarulnánk.
 Nélkületek, nincs estély, társalgás, se baráti
 Biztos kör, se tudós, nincsen táncvigalom, édes,
 Általatok lélekvonzó, alak, orca, beszéd is;
 Általatok leszen hasznos, kellemmel ajánlóbb,
 Bájképzői ti vagytok szépnek, jónak, igaznak,
 Nélkületek, nagyság, méltóság, visszataszító,
 Nélkületek, komoly arcu barát, a baráti levél is.
 Fesztelen, általatok, s válaszfallal nem igazott
 A szabad és a személyes egyenlőség diadalma.
 Színesül arcunk, lelkünk már: ég föld kiderülőbb,
 Sűrű narancserdős szigetek zöldülnek előttünk,
 Tündér képzeletünkben, egy bájlóbb egü földön.
 Mint Ciprus hegyláncsora, eszmecserénk leszen oly lánc.
 Emlékezve, minő mulékony minden aranykor,
 Rózsakor, ifjukor, újházasságkor, szerelemkor!
 Szállanak országok, szigetek más birtokolókra,
 Emlékezve, miként Vénus bájos szigetének,
 Most a nagy, stambuli vezér, ura, hivataláért. —
 Engemet itt, szép hajdani Hellás népe barátját
 Képzeletem, Sámosba ragad, hol muskatályízü
 Bornál, kellemesebb dalokat lantolt vala egykor:
 Édeseket, mint tréfa, öröm, szerelem, s a szabadság,
 Édeseket, mint a fiatalság, és a barátság,
 Boldog Anákreon. — Ott Safó lángját Mütilénc,
 Legszebb ifia, Fáon, csak hidegen viszonzotta,
 Hogy nem volt az alakja olyan, mint lelke, szerelme. —
 Mint nálunk, ezelőtt is ez így volt évezerekkel.
 Mint ma is oly hölgyhez, ki eszes, dús, büszke, de nem
 szép,

Szórakozó, szerető, fiatal hitvesse, de nem hív,
 Nála korosb rangos nőjéhez, az ifju hadnagy,
 Utazik ez, bőven költ, honn él legkevesebbet.
 S Lotti, kötőkosarával, hirlap- s könyvei közt él,
 Nem teszi csak neve, boldoggá Lottit, nem anyává,
 Nem hín szép férjel megelégtté Gyulai név;
 Ily férj, cimzetes inkább csak szív nélküli férje. —
 Más költő sírjára tovább ragad a rokoneszme.
 Álkajos, itt zengé büszkén ódáiba lelkét,
 Zsarnokokat csapkod hevesen szabadelvű kedélye,
 Honszerelem kebelét, lantját ringatja magasra. —
 Fölkeresem Homér! temetődet is, isteni szellem!
 Bámul képzeletem téged röpkedve Khiosba,
 Hol, az idő, Sakí névvel most másolja hazádat
 Hány polgári nagyok merész munkái, kedélyes
 Sors zsámolyi levének? Cézárook, Bonapárték
 Trónjai, és a világot fölrázó birodalmi?
 Hány ezerek műve, hite örökfeledésbe merüle?
 Mig a napot földünk kerülé már háromezerszer?
 És a te nagyszerű műveid oly felséges idomban,
 Oly viharos dulási között a hatalmas időnek,
 Élnek, mint az, a mit festél, természet, örökké,
 Mint küzdelmei a forrongó szenvedelemnek,
 Embernek, mindig másnak, s mindig ugyanannak,
 Kit te oly élethű rajzban állitol előnkbe.
 Még ma is a Helenák többek, mint a Penelopék.
 Szép s jó Andromaché anya létez hűn ma is itt-ott.
 Nője s honért égő Hektornál, több puha Páris.
 Mint gyönyörű Bédiné, több az irigy Apafiné.
 János Zsigmondnál, kevesebb hős Szentjesi Mátyás;

Több az Ulisses, mint Nestor, nyiltnál, a ravasz több.
Bethlen Gáborainknál, több, szép Bátori Gábor.
Bátori Istvánnál, több, gögös Békesi Gáspár.
Több Tige, Bocskainál, százszor több Básta, Karaffa.
Mint Rabutinna, Rátoni István, szembe, ma
ritka.

Férfiu, női erények hű képzője, Homeros!
Vénusod, a szépség. Az erény, maga kékszemű
Pallás.

Mindig ifju, műved, mint szép ifju Apollód.
Mint az aranyalmát Vénusnak, Párisod adta,
És, nem a gögös méltóság junói kegyének,
Sem pedig a csupa önző száraznak, hideg észnek:
Néked nyújtja világunk még első koszoruját.
Felköltő szavamért, nagy költő lelke! bocsáss meg.
Ily távolbóli méltánylás, nem csalfa hízélgés. —
Céломtól hova, merre csapongék? Most yeszem észre.
Egyike volt szebb estvéimnek, a ciprusi estve.
Képzettársulatunk szépité, és a barátság.
Mint mi kicsin, kisebb adagokban szürcsöle Keller,
Gyenge egészségét féltő, pótolta, de lelke
Fölviruló derülése, ürességét poharának.
Ő is egészséget meritett, vallá, az örömből,
Lappangó hidegét úzé véréből örömszesz;
Mely nyilatkozatával kétszerezé örömünket.
Kölcsönösen hata lelkünk s testünk, egyik a másra.
A vidám, vídít, szomorút sem hágy szomorúlni.
Kész adakozni, az örvendő, hogy más is örüljön.
Hí a boldog öröm, vele minden mást is örülni.
Rózsa, a nyílt öröm, illatját mindennek ajánló. —

Lásd, így közli magát, örömét, a barát, a baráttal.
Mint Ciprusszigetén, ciprusfák drága virági,
S ciprusolaj: légyen levelem neked olyan örömnedv,
Mint a bugyburusan habzó bor bőv dagadása!—

VII.

K. Székely Károlyhoz Bécsben létekor,
1843. jul. 23.

Kölcei tollával bár nem bir régi tanítód:
Kölcei Kálmánját gondolván benned, a bátyja
Intését felkölteni lelkedben is óhajtja.
Mint polgár, mielőtt lépnél hivatalba honunkban,
Hogy külföldre menél ifjan utazni, helyeslem.
Csak szűk völgy annak, ki nem útaza, lelke, hazája,
Úti tapasztalatokkal férfiasabb leszen ifju,
Sok balitéleteket, jobb eszmékkal kicserélni,
Földet, eget, s alkotmányt, szép honunkba becsülni.
Külföldön, s életbe ha régibb útas, utánad
Gondolkodva, figyelmeztet: tolakodva nem irand,
Bécsben is, feltéve, hogy él udvarhelyi lelked.
Ismeri ő jó elvedet. Ez tévedni nem enged
Téged, az új külsők bámulásába; ez éltet
Új gyönyörökben úgy, hogy kárt nem szenved erényed,
Nem sérelmet egészséged, s korod ifju virága.
Csak hiu lepke oly ész, mely felszinen repes által.
Lángésznek pedig, a csupa újság, nem gyönyörűség:
Csak napi észmiv az, melynek minden becse, újság.—
Úton kedves előző társalgót szeret útas.
Mely nálad, született mód, mindennek becsét adni,

Mindenkit megnyerni, tenálad, ritka ajándék.
 Úton tűnik fel, ki mivelt, ki goromba, ki sobrák.
 Többekközt, emlékezem útamban ilyen egyre.
 Mert, miután a határra, Királyhágóra, felérünk,
 Belépven legelőbb a magyar szép földre, Biharba :
 Mig mi, Sza bó Festérrel, sziklás hegyre futamlánk,
 Elragadó gyönyörünkben, pompás naplemenetkor,
 Nézni dicső jelenést : g a z d á n k gúnyolva nevette :
 Pest-Buda, Debrecen, így rekeg, elsőbb nékem, a napnál
 Médárd- s Györgynapi vásárról kimaradni nekem, kár.
 Gyermekes útasokat kalmár, nem várhat az úton. —
 Mig így zsimbele kalmárunk, mi nevetve felülénk,
 Eltűrvén éldelt örömünkért a komoly intést.
 Útban, a hány arc, oly sok jellem tűnik elődbe.
 A piperés hiuság, nincs oly szép, mint a szerénység.
 Sima tapintattal jól válassz azt meg, emettől.
 Öltözetedben, járásban, tényekbe, szavakban,
 Jó izlés, jó hang, jó szín tesz kellemessé.
 Legszebb szellemi oldaladat láttatni se kétkedj.
 Nem hiuság, másokkal is ismertetni a lelket.
 Legszebb köntösöd öltözöd egy estélyre hivatva?
 Szép belsődöt is el nem rejteni, nemde ügyesség?
 Más titkát ne ohajtsad tudni : megőrizni terhes,
 Más kincsét. Ezt, egyiket is, magadét se fedezd föl
 Védelmére erénynek, tiszta kebel csak ovóda.
 Szeplőtlen körök ifjúnak, csak tiszta edénye.
 Mint Horácz nyiltan, nemes ifjuhoz írja, levélben.
 Sirenek és Círcék Pesten és Bécsbe tanyáznak,
 Néptengerbe tévé Vánus, nagyvárosokéba.
 Böles, örömet vásárol, kisebb fájdalom által,

Nem fájdalmat örömmel: olyan gondoktól az elmét
 Teszi szabaddá, függetlenné, melyek a dolgok
 Csalfa fogalmaiból, s képzelt becseikből erednek.
 Hidd, Epikur s Aristipp elvei, szűzkebel elvek.
 Csak nem tiszta kebelbe fajulnak, elaljasulásra.
 Jőj haza oly testtel s szellemmel, mint oda mentél.
 Gazdai életipar, hivatal, legyen itthoni célod.
 Szellemileg ha erős is a férfiú, nyomja gyanuja
 Sokszor az ingadozásnak, mint bírót, hivatalban,
 Hogy gazdag várost, tesz elébe a nemzeti ügynök,
 Vesztegetés kísérteteit nem bírja legyőzni,
 Biztosított vagyonos függetlenség ha nem örje.
 Kettős önállásu erőt, lélek s vagyon adhat.
 Mily szüksége van embernél, léleknek a testre,
 Olyan a szellemi életnek jóléti anyaga.
 Ez, jó földje, amannak imígy, szép égnek alatta.
 Másfelől a Prometheos embere, bárha ezüst is,
 Bárha arany is, még holt, lelketlen, ha Minerva,
 Szende erény, lelkét nem fogja beléje lehelni;
 És ha szerény Vénusnak szép szeme nem mosolyog rá,
 Tiszta szerelmet. Szép s jó nővel, boldog az élet. —
 Légyen magva, ezen pár sor, az elébbi soroknak.
 Légy öröm és áldás a tiédnek, s a hazának.
 Légy öröm, annak is, édes dísz, légy büszke dicsekvés,
 Ifjuságodban a ki birt lelkedre hatással. —

VIII.

Péterfi Pál orvoshoz,

1843, jun. 7.

Vidámságra fogékony pillanatokba köszöntlek?
 Egykori orvossát e szép vidékü megyénknek?

Egy öröméldelmet hallgatnod ezen levelemből?
 Boldog örömnapiját követő nap, még maga is szép,
 Melyben elélt örömink történeteit lebeszéljük
 Annak, kit szeretünk, s a ki költészetre fogékony.
 Jól felfogta hatalmát Locke, a benyomatoknak.
 Kényteleníti az érzés lelkünket, befogadni
 Benyomatit, ha akar, nem akar; nincs néki hatalma,
 A tárgyak képét, mint tükör, elűzni magától,
 Mint mi csoport nőket láttunk tolakodni, magokkal
 Áruikat hordván Bécsben, kalmárhoz eladni,
 A ki nekünk itthon azokat magas áron eladja,
 Szépitvén, dicsérve becsét; mint képzeletünk tesz,
 Egyszerű és hű képeivel emlékezetünknek.
 Csak szobor, a lélek, Condillac nézetiben is,
 Bár mindenre fogékony, a dolgok alakjai nélkül.
 Édes hangjai zúgnak még lelkünkbe sokáig,
 A hallott, érzett eleven bájélvezetinknek!
 Nemde kiönteni kell örömét, a baráti kebelnek?
 Halljad hát röviden a szép pünkösdi ebédet. —
 Mi, Keller követ, és több egyérmű barátok,
 Pünkösdmásodikát tűztük ki baráti ebédünk
 Napjává, vendéglőnknek, pedig égre könyöklő
 Szarkakövet: melynek Saskő neve lenne sajátibb.
 Székely pásztori ifjancak mert róla regélék,
 Két karokat terjesztve: hogy: itt egy ölnyi kiterjedt
 Szárnyu sasok, mint e kőszikla, fakószerűk, éjjel
 Szállásolnak, a mig szemeikre piroslik a hajnal,
 S onnan a barnálózöld Hargita-csúcsra röpülnek,
 Medvebocsot, bárányt, vagy kecskegidót ragadozánk.
 Már fejező búzák, s a virágzó rozs, maradoznak

Hátra; mohos köveket kocsisunk ügyesen kikerülget,
 Ingadozó árnyék fogad el zöldbiboros erdőn,
 S három olyan hűvös forrás, melyet csak az ismér,
 A ki saját kézzel merített poharából iandja,
 Mint a ki szűz érzelmét önteni tiszta kebelből
 Híven s egyszerűen képes, rokonérzetűekbe.
 Nőinknek, s mimagunknak homlokainkról a házi
 Gondok oszolnak; a vidám természetnek örülünk,
 Víg madarak hangázkara csengő dalba zenézik;
 Törpegyopár, nefelejcs, Vénus holdszinü papucsá
 S erdei rózsákból koszorúkat előnkbe hozának
 Ökrész gyermekek, és egy fészek barna rigókat,
 Mely fogoly árvák sárga nagy inyeiket nyitogatva
 Némán, és szomorán panaszólnak, hogy ma nem ettek,
 Nem vala reggelijek, hogy foglyok, sem vacsorájok:
 Kis Gyula, Berta cirokálják, és enniük adnak,
 Mind a rigóknak, mind a tarisnyás örke fiuknak.
 Némelyeket más kéj ragad el kis társulatunkból;
 Sugarabb két társfiatalka hevüle vadászni.
 Kürt s a vadász úrjongástól rendül, mozog erdő!
 A csengő viszhang szalad és szólal, mikor eltűn.
 Vidra, suhancz, bokrász, nyomokon szagolódva
 suhannak,
 Bokrok köszt, köveken, árkon, meredekre csivogva.
 Majd köszikla fölött állván, mélységre lenézünk,
 Rázó borzalom érzete fázást önt idegeinkbe,
 Melytől képzeletünk távolba se tud menekülni.
 Fenn, a miként szemléljük alatt a szikla piaccán,
 Biztos udut lele mégis a kölykös róka legörbült
 Csucsán egy szegeletnek, hol nem él az erősebb

Állati, s emberi jogoktól, se vadászi seréttől.
 Legfelül egy új pár, két ölyv lakik ormos üregben,
 Mint idegen külföldi lakók, laknak falaink közt. —
 De lelkünk örömében, emlékeztete testünk,
 Hogy, nem elég lilium, szép ég, nem rózsza, gyopárok,
 Három források, testnek, s csakugyan megéheztünk.
 Így a derék étvágy, s z é p é r z e l m é t fe j ü l ö z v é n,
 Gyep, kövek, asztala, széki levének társulatunknak,
 Fűszere, könnyű gyomor, mozgóbb vér, friss levegő, viz,
 Melyeket ásványos viz, habzó bor melegite,
 Mikről mindenben ügyesen gazdáskoda Keller,
 Könnyű kedélylyel, vig arccal, kedves modorával.
 Ízes ebédünk akkor mind szellemre, anyagra
 Úgy hata, mint soha nem, tompult mindennapiságban.
 Mint zsibbadt érzést, értelmet is újra öröm szül.
 Boldogságot a képzelet idve teremteni gazdag,
 Mig csak renyhe valóságban dúskál rideg önzés.
 Saskőszikla! Nekünk te ma kedves örömnapot adtál.
 Ingert lelkünknek te, mi életet adva kövednek.
 Saskőszikla! nevét felköltéd s z e n t I l o n á n a k.
 Saskő! M e k k o r a k ő, amaz Afrika szikladarabja?
 Mily óriási merész, nagy-lelkű T i t á n v a l a, foglya?
 A kit egész Európa fogolyságába se képes
 Nem rettegni? Kinek, Hudson, vaslelkű profossza?
 Állj meg! erőm haladó, nagy tárgyra csapongani, muzsa!
 Nekünk, zöldbe kirándulásunk, mindenikünknek,
 Ritka napot, s még több ilyen útvágyat felidéze.
 Oh Péterfi! lehetsz vala bár részvényes, ez élvben! —
 Károly s Józsi fivérideit tisztelve köszöntöm.
 Bennek is él mindig a hű testvéri barátság,
 S oly egyeneslelkű, mily büszke menésű családod. —

IX.

K. Székely Károlyhoz,

1844. mart. 12.

„Leveleid nékem nemcsak igen kedves látogatóim, de tanítóim is.”

Kazinci Ferenc Levelei. X. 30.

Utolsó leveled, mily nyílt, oly nagybecsű nékem,
 Mely kele a mult évben, őszhó tizedikéről.
 E soridon is kelleme szép lelkednek előmlő.
 Hálás érzetidért, végy méltánylási köszöntést.
 Útaztál; s tudnod kell drága becsét a levélnek.
 Lelkünket levelek, távolba' nem engedik hűlni.
 Lelkemben emlékezeted, mely majd kialunni
 Kezd vala távolban, él már újabbi meleggel,
 S oly bizalommal, mint egykor, érzem, kebelemben.

Távolléted alatt változtál életidődben.
 Ifjúságból, a férfiaság, tettekre kilépés.
 Emberi kor, legerősb, mikor ingó ifjúságból,
 Férfiú korba megy át; hódol érzelme eszének,
 Jádzi hevét, vérét komolyabb lélek csilapítja;
 Önállásra idézi magasabb vágyu törekvés;
 Útjából haza tér maga, képzelgése, reménye,
 Egy szeretett hölgyben központosul élte, szerelme;
 A megye szolgálatában, mint honfi, hazának,
 És, mint gazda magának férfiú napjait élni,
 Nemzetet, és a családot nemzéssel szaporítani,
 A vagyonossággal függetlenségre hatolni.
 Nem fontos, szép cél ez akár melyik, ifjú férfi?

Ifjú férfiú! E most fejlődő nemzetiségünk'
 Egyik dísze, honunk, s a kor hí, élni erénnyel,
 A közjóra. Miért szeretünk nagyférfiakat? Kik

Kétezer évvel előttünk elhaltak, s ma is élők?
Tetteikért. Sőt sajnós, hogy nem látjuk előttünk
Hősi alakjaikat, s arcképeket, élve, beszélve?
Úgy, mint őket a hű Plutárk rajzolja le mérve
Páronként gyönyörű Hellás, s nagy Róma korából.
A kiket édesatyád szeretett olvasni, szerette
Minden idők s népek jelesebbje, nemesse, szerette
A nagy Napoleon, rokonait, Caesárt, Scipiókat;
A kiket olvastunk, veled is bírálva naponként,
Kikből az ifjú szeret példányt választani, hősi
És polgári erény szerzésben, honszeretetben;
Kikbe' dicső remekét látod sok férfi erénynek,
Büszke, nemes vágynak, szónoklati, harci erőre,
Virginiák, Volumnia és Véturia nőktől,
Porcia, vagy Lukrécia, vagy Kornélia nőktől,
Mostan alig születő, nagy nőktől melegítve,
Nemzet-, honért áldozni vagyont, vért, ifjú-, aggkort,
Harcmezején, lóháton, elnöki s ülnöki székbén.
Részemről, mikor azt vizsgálom, hol? mikor éltek?
Megvallom, rebegek, ha ezen férfik közelitnek
Éltekkel a keresztény évszámhoz; követendőbb
Életek, e kortól messzebb, nemes egyszerűségben.
Árchoni, konzuli székbe' nem ül itt nő, se leányka,
Bármilyen Viktoria, Krisztina, Trézia légyen,
Sem dőlfös Katharina, sem Erzsébet s Izabella:
Melyben példa, Washingtonnak, nagy Róma s Athéné.
Cottenhám, Brougháni helyében, a londoni gyapjú
Zsákon nem nőknek helye van; s úgylátva dicsők ők,
Mint Káthágóban nyilhúrt kötözök hajaikból,
Mint a minap lengyel nők, hon nagylelkű leányi:

S mint magyar urnőket ki halad meg áldozatokkal?
 Hont, és honnal a trónt fenntartani, nemzetiséggel?
 Férfiúnak nem ajánlandó a történeten eléggé.
 Történeten s az idő férfit sok eszélyre tanítanak.
 Trónörökösnek is adj jó történetant a kezébe.
 Elzársz bár egyebet? Bir észszel? Már ez, elég könyv.
 Nem hízlekedik ez, nem csal, nyíltan s igazat szól.
 Legbölcsebb az idő: győzőbb ő, minden erőnél.
 Ő jósolva emel szót, mint Cátó, Veselényi.
 Intését ha tudod bölcsen használni, barátod;
 Ellenséged, a legvésszesb, ha szavát balul érted.
 Változik a nép, viz, város neve, hosszas időben.
 Foly az idő, s a folyam változhatlan. Valjon éltünk
 Óta, csak egy század lehaladtával, kerek Erdély
 Honunk, mi hatalomnak alatta nyögend? Avagy inkább
 Egybe csatolva Magyarhonnal, mily sorsnak örülend?
 Egygyé, láng olvasztja, elébb megverve, a kapcsot?
 Vér nélkül forr össze, avagy sok vérrel, a két test?
 Én az utolsótól félek, s kételkedve remélek.
 Tán megóvand az utolsótól jószívü királyunk,
 Ferdinánd, ki velünk alkotmányt újra teremő,
 Ő, ki elég nemes, e két hont fénypontra emelni.
 Csak, szent céljaiban, ármány ellen ne szegüljön.
 Meddig gúnyol a jól fizetett ágostai hirnők
 Pyhtia, a több önkénynek, zsoldjába szegődött?
 Hogy szép földje fölött, anyag érdekeit kifeledve,
 A magyar a levegőben épít légi világot?
 Mert neki nincs alkotmányról érzelme, fogalma,
 Néki világa mi? a legjobb, hirlapja világa. —
 E tiz százados alkotmányos nép haladása

Mily nagyságra növend? Nékünk neveink megavulnak,
 Vagy megváltoznak, mint folyók- s városokéi.
 Mindent dúl az idő. A hatalmas sors meg örökké
 Játszik a nemzetek éltevel, délpontra emel, s majd
 Onnan alá süllyeszt; s egyet, kétszer, nem emel fel.
 Egy Sisifus köve, e szomorító sors, a világon?
 Szemfedeles feledés! mindent elavitsz, csak erényt nem.
 Egy nemzet, mely vérbe feredt; ezer éves honáért,
 Mindent áldozva, bámulatos harcába' csodát tett,
 Elsülyedhet erőszak alatt, de a hire, világhír.
 Végy búcsuszavaimban, egy kérést figyelemre.
 Hogyha valósul a várt, ígéreti látogatásod:
 Elhozod úgy lelkemnek Józsefnapra tavaszát. —

X.

Lészai Dániel orvoshoz Szászvároson,

1838.

Engemet e tél, búkomor érzővé teve szinte,
 Mely bár lanyha, de vidám volt elején, azután mórd.
 A tavasz, ifjú korunk rózsáiba visszavarázsol,
 Képzeletünk kedves játéka felébred, az érzés
 Új tárgyak képét hozván lelkünk elejébe;
 Átjö belénk szép természet, s lelkünk kimegy abba.
 Így fölvidulván, levelem tárgyára vezetlek,
 Hogy ha figyelmedet el nem tartóztatja nagyobb tárgy.
 Ilyen fejledező, nem volt tán egykor is Erdély,
 Emberiség érzettel buzgó lelkü fiakkal:
 Kiknek a közbizalom, legszebb koszoruja, babéra,
 Melylyel tisztelhet közöröm méltánylata polgárt.

Mily szellem, mi erő állott be ifjainkból!
 A haza oltárán mily szent láng ég kebelökből!
 Buknak már balitéletek, önzés, balga szokások,
 Kondul ezeknek, bár későre, halála harangja.
 Hóhegyet így olvaszt le, világosság, melegével.
 Ifjú tavaszt, telet így győz, így fiatal kebel, őszfőt.
 Mi nemesebb, mi dicsőbb tény, mint áldozni közügyért?
 Lelkesüléshez, lelket, erőt kapcsolni erőhöz?
 Vagy mi lehet drágább, s tartósabb billikom, ennél?
 Emlékkönyv bársonya, szobor metszése, levásik;
 Bibor-, arany-, gyémántot idő porrá tesz: az érdem,
 Nemzeti nyelvünkben, meg nem szűnik soha élni.
 E nyelvben éljen neve testvérednek, a hűnek,
 E nyelv Lészainak zeng dalt, a honfi követnek,
 Lelkesedett hévvel, büszkén, e nagybecsű névvel.
 Fenséges húron, nem ilyenszerű próza levélben;
 Fűzz koszorút, anyanyelvünk! új lantossa! fejökre,
 Kik rokonérzettel fogtak mi velünk kezét, e tárgy
 Védelmébe', nemes kárral, hű megtagadással,
 Ázsia földéről kihozott nyelvünknek ügyében.
 Nem volt, századok óta, szabad tolmácsa, segéde,
 Nemzeti tollunk, s szónk, lelkünknek, nemzeti vérnek.
 Nemzetiség, nyelvben, nyelv, nemzetiségbe' virágzik,
 Nyelv cserepéből terjed a nemzet fája fel éig;
 Szebb polgári jövődönknek, nyelv, honi csirája.
 Nem csak ez édes hont menték meg hősi elődink,
 S ősi szabadságát, hanem a rabló buta vakság'
 Rombjaitól, szebb nyelveid egyikét, Európa!
 Önmaga létele sírásója, a durva erőszak,
 Melynek előtte, a nyelv, történeti jogok, az eskü

Szó szentsége, sem egyezmény, közjogi kötések,
Nincs hit, erény, vallás szent, nincs végrendelet, isten.
Nékünk most, a királyunk, Ferdinánd, anyanyelvünk
Bölcs védője; nekünk őt nem tisztelni, hidegség.
Ő jól érti, a mit megjegyzett Lipcsei Löhr is,
Hogy: koronájában, egy gyémánt, a mi két Magyar-
honunk.

Nékünk, a hanyagoltak után, mily sok ma teendőnk!
Bármilyen nehéz minden kezdet, s a szokás be hatalmas!
Isteni szó, az idő szava, méltóságos erőben.
Ennek most komoly intését felfogta ezen hon.
Jogait a természet, bár későre, kivívja. —
Elmaradánk a testvérhontól, mint egyebekben,
Költészetben is. Ezt mélyen érezve, göröngyös
Versimmel se tehettem, föl nem lépni. Ne ítélj
Másként, csak mint egy kezdőt, Erdélybe', barátom!
És pedig oly kezdőt, kibe' már végződik az élénk
Lelkesülés, s ily nemből, melybe' az ifjú költő,
Által megy bölcsészbe, tanítani, s élni tanulni,
Élni a nyugalomnak, bölcseségnek, erénynek.
Irodalomtörténeti sorba' leendének egykor
Tán említve, ezen levelim, mint próbagyümölcsök.

XI.

Ugyan Lészai Dánielhez.

Várom a szünnapokat. Mert, hogy milyen vagyok,
ismersz:
Hivatalos kötelességim tömegébe' sötétbús,
Míg el nem végzem; vidám, végezve, s elégtelt.

Bölcsész, vagy költészeti egy-két óra, csak így jut :
 Gondolkozni ilyenkor boldogságról, erényről.
 Boldogság kulcsát, csak erény kincsébe' találom.
 Boldogságra, erény nélkül, törekedni, csalódás.
 Szende, szelid tudományosság szüleménye, szerénység.
 Az vonz engem csak, ki szerény és egyszerű, mint én.
 Én mindég idegenkedem ármányszivü eszestől.
 Elmés álnokság fortélya miatt, az igazság
 Sokszor volt számüzve, bukott ártatlan erényes
 Kedves Lészaim! óhajtám tudakozni, miként élsz.
 Ott a róna teren, hova téged helyheze honod?
 Ott, a Maros szép balpartján élj boldog időket,
 A viharos multnak fátyolt vonván borújára,
 Melyben ezer nyomorokkal dúla, sanyargata Básta,
 És minden vad időkben mily sok Básta tenyészik!
 A vérszomjú nadály; ha Nagy Albert, Gosztoni, Székely
 Mózes, utána nemes Bethlen Gábor, nem idéze
 A sanyarokra derüs napokat: milyenekbe' ma élünk.
 Mily édes napokat tölténk egykor magyarutcán!
 Hát a miriszlóutcán kül, áll még ama szent rom?
 Melyet emelt hajdan ott Püspöki Péter alispán,
 Emlékére huszonnyolc akkori ifjú diáknak?
 Kik nemesen Tige ellen, elvérzettek a harcban?
 Élj! Ez szivemnek viszhangja. Te lanyha Küküllő!
 Légy gyors, mint kívánatom, indulj, vidd a Maroshoz,
 Hű követem! vidd lelkemet, ó vidd, nyiltat, a nyilthoz.
 Légy, levelem, mint Lészai, vidám lelkü, mosolygó! —

XII.

Nagy József királyi-tábla főjegyzőjéhez.

Nagy! Levelembé' mi ötlík elődbe? Beszédnemü versek !
Csak, ha Bodonba magad kivonod pihenésre pöröktől,
Zöldasztaltól, a nagy természet zöld teremébe :
Ott, akkor kerülend sor, olvashatni barátod'
Nyiltkebléből eredt sorait, nyugodva, barátom ?
Édes, hivatalos zajnak feledése, magányban,
Láncaitól a szokásnak menten, élve magunknak,
S oly birtokba', mi nekünk szerzett, tiszta sajátunk.
Rang, bár érdemmel keresett, polgári dicsőség,
Súlyos méltóság, gazdag hivatal, hatalomfény :
Mennyiszer adná mindezeket, ráunva, cserébe,
Fáradt tisztviselő, éles bánatalma' hevében,
Nyugalomért, örömért, mit gondtól üres napok adnak
Néha baráti, családi körében, hivatalosnak,
Egyszerü birtoka csendjében, tágult helyzetben.
Homloka ráncait, ott, a hivatal asztala mellett,
Vagy derülő lelkét, itt kérdezed ? Arca tanusit ;
S néha, mikor hivatalból jó haza, ténye elárul.
A szent-miklósutcai, özvegy Kendefi grófnő
Által emelt palotában lakván Barcsai János,
(Melyet Székely az országévá tett, ama hires
Táblai elnök, a merészlelkű, dicsőre törekvő,
Ő, a Kemény Samu e hivatalban úri utóda.)
E palotából, ajándék-özöt az útra kivetni
Hű Madarassának, hogy az ülésből hazatére
Barcsai ítélőmester, haragudva parancsolt.
És, a parancsnak elégtévő Madaras kivetette,

Olyan előleges egyezmény mellett, hogy az utcán
 Fogja ki, és vegye fel Geci, más inas útról, az özöt.
 Melyet eladtanak ők azután későbbre tizenkét
 Huszasokért. Később felkérdezi őket urok, hogy
 Mint leve eljárások, elémondák, a parancscsal?
 És, mosolyogva nekik hagyván árát, helyeselte.
 Mely eseményt nékem Madaras, nemes ifjú beszélt,
 Elmés ifjú inas. Mint volt Csereink is, az író,
 Mily jeles aprót ír, Apor Istvánról, tudod, ő is.
 Látod, e példából, képét fényes hivatalnak.
 Lelkünknek hivatal mily sokszor rontja kedélyét.
 Még haragudtál egyszer rám, hogy verseket írok.
 Mit Kelemen könyvtárnok adott tudtomra, barátunk.
 Összebarátkoznod levelimmal hogy legyen útod:
 Ezt, tolakodva talán, hozzád most küldöm előre;
 Hogyha, miként amaz őz járt, úgy nem járna,
 levélkém. —

XIII.

Ugyan Nagy Józsefhez.

Hogyha neked néhány jó perceket adni, remélném,
 Emlékezve reád, s útamra, mit érted is ejték:
 Elmondom közelebbbróli útamat, ősi lakomba.

Nagyszerű, dús tereit látám két szöke Küküllő-,
 Kigyózó Nyárad-, s több méltóságú Marosnak.
 Látám: kéz, kapa, görbe ekék vasa mint iparoznak;
 Vig seregekbe' miként ott most széledve legelnek
 Vagy nyájak, vagy előmlik tengere nyers gabonáknak,
 Zöld hullámi szeleknek a búzás hegyre tolongnak,

Vagy vadréce pipék tószinén úszva sűrögnek,
Mint a lapos kövecsek, folyamokra lövelve kezekből.
Tornyos templomok is távol tündöklenek itt-ott.
Ott Madaras, Kis Gergely s József örökje, hazája;
Balra tovább, kis somdús falva is, egyszerű Finta-
Háza, Kovásznai Sándornak költészeti honja.
Itt a vadászokat egykor nagy kigyók felölelték,
Sárkányok méreggel elönték; száraz, vízi
Állatok izmos fűbe', iszapba', havasba' tanyáztak,
Vadbivalyok, vadkan, bika, medvék, farkasok éltek.
És, az olyan merész fiatal, ki ezek közül egyet
Vagy mást ölt meg, a legszebb lánydíjt nyerte magának,
Mely hevesebb ösztön vala, mint oszlop, szobor, innep.
Ott azelőtt zuhanó özönök hánykódva dühöngtek,
Ott lángos hegyeket tátongó ürből emeltek,
S átmarkolva rakák egymásra fel a ködös évig!
Titánok, Gigások, ezerkezű, százfejű szörnyek,
Földrengés, volkán, kénkő, gőz, tűz, vizek, orkán! —
Mig kerekim kövezett homokon nyöszörögve zörögnek,
Más-más színezetekben tűnnek az arcok előmbe.
Most táskás külföldi mives, pórlepte ruhában,
Majd fényes lovagok, hol Szentgyörgyvet, Gyalakútát,
És szőlős Kelementelkét látod, s Balavásárt,
E gyönyörű, gazdag vidéket, jó homokútat.
Mily dúsan áldotta meg a természet ezen tért!
Megnézése is, egy költészeti rajzra magassúl,
Hogyha az emberi feslettség fertézni, rabolni,
Vérpatakokkal elönteni, dúlni, igázni ne jőne!
Szinhelye hogy ne lehetne a rémemlékezeteknek!
Majd látám Vaja rétjét is, hol az ifjú Zsigmond,

Májlát Gábora által, elébb leve verve, a néptől;
Végre Radák László, Májláttal győzve, a főnök
Nagy György, társaival, megölettek, iszonyú halállal!
Csáki, a titkár, a kiket olvasa sorba' Segesvártt. —

Mily sokféle az emberi arckép, s nézet az útban.
Többire néz haragos, vagy büszke szemekkel, az útas,
Ritkábban nyájas, köszönő kezű, vagy fejű egy-egy;
S ez vidítva derit, mint útmelletti virágkert,

A nagy tóba' magát büszkén nézvén mosolyogva.

Ott egy ittas akarna köszönni, de földre lerogyan.

Itt fényes kocsi bakjáról, vagy sújt a nyeregből

Félrevonult állást a kocsis hógatva parancsol,

Sok kisebb karucáknak, sok terhes szekereknek.

Majd Szentgyörgyöt elérvén, elszekereztem a Petki

István udvar előtt, kit Ali Basa egykor az Erdély

Hon fejedelmi üressült méltóságba helyezni"

Megkinált vala; s ő el nem vállalni, szerény volt,

Oly méltóságot, mit a hon csak, nem Basa adhat. —

Honomat így, kisdéd, de regényes Csejdet elérem.

Mely mezején szintúgy, mint benn falujába', gyümölcsös.

Mély emlékezetem; szótlanság elfog egészen. —

Nézem a tárgyakat én is, néznek a tárgyak is engem,

Csak hidegen, ifjak; rokonérzettel, korosabbak:

Egymáson az idő nyomait némán tudakozzuk,

Egykoru fák, öregebb kövek, épületek, hegyek, erdők,

Bérc, meredek, szőlőhegy, gerlicelakta sötétlő

Szúrdok, eperdús vágott, birsfák, sűrű cseresnyés.

Oh rokonok! sok, sok mondandóm van ma tinéktek!

Sok viszonyos jegyből, értjük, s ismerjük is egymást.

Képzelet és emlékezet itt, a lélek egészen.

Gyöngéd lelki erők! mint a szerelem s a barátság,
 Oly szelid, oly édes, mindkettő fölüdülése! —
 Bús leve majd búcsunk, milyen édes volt, a köszöntés!
 Vég testvéri szavak, félhang nyelvén töredeznek. —
 Indulok én. Szavaim kevesek, rövidek: sok az érzés;
 Csüggesztő a viszontlátás kétes hiedelme. —
 Szende a természet, madarak csengése, szelid hang.
 Búza se mozdul most; lassabban folynak a folyók.
 Szívlágyító mind. Sőt vékony fátyolu felhő
 Leplezi égbóltját, mélyebb ábrándba meritni. —
 Inkább zúgnátok zajosan, folyamok! szelek, erdők!
 Ráznátok föl lelkemet andalos álmodozásból. —
 Hű kocsisom könnyet veszen észre: okát tudakozza?
 Pór, meleg, izzadság, nem egyéb, oka, jó Barabásom!
 Rá felelek neki: arcom kényszerített mosolyával. ...

Édes vonzalom az, melylyel bájolja hazája,
 Mindenikünk lelkét, mely ezt nem hagyja feledni,
 Egy olyan édességgel, mely fájdalmat is éleszt.
 Ábrándos szerelem, vonzalma csak ifjúságnak:
 Minden korba' tenyészik a honszeretet, s a barátság.
 A ki, habár ritkán, honjának látogatója,
 Városból kivonul, s elhagyja szobás tudományát,
 Szép természetnek ha fogékony keblü barátja,
 Mesterség kényelmeinek mely fűszerezője,
 S költészetnek is édességét érzeni, képes:
 Az, szelidebb, melegebb, szebb érzelmekre fogékony:
 Honvágy, házasi hívség, tiszta szerelmű barátság,
 Emberméltánylás, testvérszeretet, rokonérzet,
 Tiszteletével az élő, vagy zöldsíru szüléknek,
 Emberiebb bánása, családi, cselédi körében:
 E nemesebb érzelmeit az, felkölti magában. —

Elhagyván a szülőtte helyet, megtérve, megintlen
Vásárhelyre jövök, mely egykori drága növeldém,
Betérvén az arany nagyvendéglői kereszthez,
Ebbe levéltárnok vén bátyámmal hogy üriténk
Egy-két ó terem it, ki, elébb bétette kezével
Nyiltszoba ablakait, nemsoká lépkora mûla,
Szívboruját feledé, sok szót vidulva cserélünk.
Ifjú Bethlen grófoknak mint még nevelője,
Hallottam, s ma piros poharam mellett jut eszembe,
Mint fejezé ki magát Csombordon, ifjú körünkben,
Elmés lelkü Kemény Simon, én szőnyegre kerítem :
„Addig tart, valameddig az ember akarja, ruhája.“
„Élet is addig tart, bátyám, valameddig akarjuk.“
Ezt adom én hozzá, hogy rögzött lépkora szünjön. —
„Jót, keveset, ritkán, innunk, orvosszer, örömnedv :
„Igy süketek lészünk, zúgásit hallani zsimbnek,
„Gond furdalmainak, s ellenséges koholásnak.“ —
Múlnak az órák. Elválásunk percei jőnek. —
Oh kedves Józsim ! többször látjuk valjon egymást ?
Édes öröm vala nékem, téged látni, barátom !
Még útamra kirándulásom előtti napokban,
Őszintén vallom, hogy téged ölelni siettem,
Ily gyöngéd kikeletben, nyilvánítani rokon, hív
Érzetimet, lépésed iránt, ilyen aggodalommal,
Majd a barátságón ha felül emelend a szerencse,
Mostaninál is, még egy felsőbb hivatalodban,
Elkésett ne legyek, ha közöttünk lesz helye ennek.
Mint te, szerencsédvel, veled úgy fogok élni ; becsüllek,
Hogyha szerény maradol ; ha kevélyedel, elhidegülsz.
Ifjúságunk, régi barátságunknak alapja. —

Édes kor! még kellemesebb, emlékezetében,
Mint vala élvezetébe, minek szép múltja megintlen
Már nem lesz, az idő mélyéből felvirulandó! —

Kézszorította barátok, testvérek szakadunk el,
Csendes búcsunkban; és mennyi időre? sokára?
Egy-két évi viszontlátásig? örökre? Kitudja?
Indultamba találkoza itt, nem vélve, barátunk,
Régi tanítványom, most főegyházi titoknak,
Tollas: alig vala egy percünk, búcsuzva köszönni,
Én haza, ő sietett tisztében, Gernyeszegére,
A háromszáz hatvanöt ablaku ős palotába. —
Ah! ti hideg kötelességek! s anyagérdeki láncok!
Mily ritkán, s be kevés, be rövid pillantatot adtok
A fiatal korban melegen rokonult kebeleknék!
Melyeket el nem választ távolság, idegenség,
Nem polgári különbség, nem későbbi barátság,
Nem vénség, bizodalmatlanság, nem csilapultság.
Mint a pillangó rózsára kötött palotája,
Elszakad a szerelem szép álma, csalóka reménye:
Ifjú barátokkal együtt vénül a barátság. —
Józsím! az egy sír, nem hidegíti egyéb, a miénket.
Élj! Élj! tán levelem hosszabb leve, mint az egész út. —

XIV.

K. Székely Károlyhoz,

1841.

Nyílt házam, kebelem vár Józsefnapra óhajtvá.
Jőjj, ha előtted a tiszta barátságnak szava még szent,
Jőjj, ha hiszed, hogy hőbb vágygyal fiút egy atya nem
vár,

Mint én tégedet, inkább névnapom' és a tavasznál.
Önmagad érdeked is hí. Én se tudok, tolakodni
Képtelenebbet, mint én, sőt vonakodni, szokásom,
Legkisebb idegenséget másban ha gyanítok. —

Több napok óta, te vagy gondunk mindennapi tárgya.
Mint a csekély könek, pallérozat ad becset, új fényt:
Tiszta csínossággal bútorit becsesíti szerény nőm,
Mintha elég méltók nem lennének, pirul és fél.
Ő Bethlen palotából nyert ó székeket újít,
Újakat is húzat be, jobb izlésű modorral,
Simit, dörzsöli rejtettebb csészéit, ezüstjét.
Két szobalány a zsák fűrészpórt hintezi, súrol.
Tündöklőbb házunk. Mosolyog csinos egyszerűségünk,
Főképp asztalnál, mi leginkább érdekel ízlést.

Gazdai gond fog el engem is, e sürgős, köz iparban.
Kész a Küküllőben hizott harcsám, s a kövér kos
Bárány, legjelesebb; de azért el nem kerülendi
A kést, áldozatul, a barátság innepi napján.
Ily sors vár tereád is, ilyen, te fejrésű harcsa!
Mely még élsz a csebervizben, fogoly állapotodban,
Sok kisebb rokoniddal tetted, a mit te ma szenvedsz,
Sok vala köztök, néked jó vacsorád, sok ebéded.
Szánlak is. Így eszi egymást, s éteti minden a földön.
Hát borom? Ez héturi ugyan, de világos arany szín;
Nem hazud ez, mint szívem, más nevet, ízt, idegen színt,
Mint minden botosutcai bor, csaplári vöröslő.
Hálni, szabad leszen a képes szoba, Jósika Miklós,
Nagy, Balogh, és Horváth, és Szász, Vizakna követje,
Egy követek' gyűlését képeznek körülötted.
Képed is, e ragyogó sorban láthatni, óhajtom;

Ez, te jövendődről egyik szebb eszme fejemben.
 Látni fogod magad is, falamon, a szobámba', tizennyolc
 Évkori képedben : azután változva, ha bénőtt
 Több évekbe', hogy eltávoznod kelle közüllünk,
 Néked is akkori pejhés állod, barna szakállal,
 Mint a jelenkori ifjaknak, honos divatunkban.
 Látod, azon korból, melletted is, ifjú Hallert,
 Közből büszke, nemes gyermek, most férfiú Bethlent,
 Mely képnek művésze, saját ecsetem, tudod, ott áll,
 Hol Amerika néz rátok, félszáz követével,
 Ugy, mint elszántság, s figyelem tűnik ki szemekből,
 Megszabadítani vérrel a hont zsarnok rabigától.
 Balról, az ősz Haller ; jobbról követünk, Veselényi :
 Nagyszerű két példány ; honhoz mindig ugyanaz, hív,
 Hív, ha virányba haladtak időink, hív, ha viharban,
 Egyformán a hazához, s egyformán a királyhoz ;
 Mert a király kezét, e nemzettel, most nemesen fog,
 Nagyságára emelni Magyarhont, s általa trónját,
 Ferdinánd, a szelid : majd ezt későbbre tudatja
 Toll, a jövendővel, bosszú nélkül, irigyetlen. —

Vendégtársaidat hogy tudjad is, illik előre :
 A jó ügy párthivei, Bethlen János, az ifjabb,
 És Haller, ha hasonneve el nem vonja, se fénye ;
 Kellerem, és a szilárd Huszár, nyiltlelkű Ferencim.
 Itt szabadelvű beszéd közt, nem lesz senki gyanus kém.
 Legszebb társalgása hasonló érzetűeknek.
 Legszabadabb eszméink, vidor öröm szüleményi,
 Éltünk vidámabb óráiba, hol szabad ész, szív.
 Édes tréfa, öröm, s a barátság, lelke körünknek.
 Gond zavarába' mi ád boldogságot, ha ezek nem ?

Csak nem okosnál, élete célját a ki nem érti,
Változik eszközzé, a cél, úr léssen, a szolgál,
Tisztartó, az adós, örökössének takarékos,
A fősvény, a bohó, szigorú kezelője javának.
Bölcs szerző, okosan gyűjt. Él örömeinek, erénynek,
Él a barátság-, él honnak, s emlékezetének. —

Hargita, s ég, vidulva tekintenek Óltra, Rikára.
Lanyha Küküllőmhez közelítsz te, naponta, s az Óltod.
Várom az órát, melybe' szokott élénk jövetellel,
Fővel előre hajolva magassan, vizsga szemekkel,
Ismeretes nagy léptekkel, kaputól, a szobámig,
Nyitsz ajtót szabadon, forró kezet adni kezembe.
Élj! Élj! s e kedves jelenést elhozni, ne késsél!

XV.

Ince Dániel n.-enyedi tanárhoz.

Ince! közel, s távol látlak lelkembe' jelenleg.
Jönek az órák, melyekben nagy kincs a barátság.
Mert a napok rövidülnek, hosszabbulnak az estvék.
Már szomorú tarlón madarak se repülnek, az erdő
Énekes ifjúságából, vénségre vöröslik.
Hol nem rég csalogány, s kék gerlice csenge, sóhajta,
Ott most sárga levélkék szállingóznak a fákról.
Zuzmora, hull majd füre; fejezlik az egykori szép haj.
Barna bajusz, feketén tündöklő, sűrű szakáll is;
Mennél nyugodtabb, annál mélyebb a mező, ég.
Mintha barát, s rokonunk csendes búcsura kezet nyújt.
Ősz van künn. De teremthet vidámságot a lélek.
Költészet vídit, vídit mindég a barátság.

Tartósabb örömet, mint e kettő, mi is adhat?
 Használjuk most két erejét lelkünknek: az egyik,
 Képzelet, a más hű emlékezet. Édes örömmel
 Múltba' jövendőben éltetnek ezek, jelenünkben.
 A természeti titkos erők, s törvények, az ember
 És a világ örökös létét kezesitik: akár mint
 Változik az alak, most gyász, majd innepi színben.
 Nem holtak meg az őskor erényes bölcsei, hősi,
 Nem holtak meg elődink, nem rokonink, csak alusznak.
 Nem holtak meg a pillangók, rózsák, csak alusznak.
 Szép vőlegény mátkája amott, itt egy fiatal férj
 Nője, ki elhala, míg szülné első csecsemőjét,
 Leggyönyörűbb lány ott, itt két fia ősi családnak,
 Ott Bethlen Biri, itt a két szép ifjú Haller:
 Élnek mind. Ez az egyik szebb hite emberi szívnek.
 Oh! hogy a lélek örökké fennmarad, erre az idves
 Eszmecsírára, világosságot hinthet a vallás;
 De melegét a barátságtól veszi, hogy ki ne haljon!
 Hogy, mint Sokratesé, oly szép lélek, felül éli
 A testet, Plátó mélyen vizsgálta legelső,
 Legjobb, legbölcsebb embert szemlélve, barátját;
 Mint leszen az, hamarébb az irigység, mint az időnek
 Mulandó zsákmánya, de egyiknek sem, a lelke.
 És, az utóbbi világ, tündöklő fénybe' tanusít,
 Hogy nem hívja ügyét bíró-székére hiába
 A késő maradéknak, erény, szeplőtelen érdem.
 Mert az ilyent, kora bár harc küzdelmébe' legyőzte,
 Tiszteli a későbbi igazságos kor örökké.
 Mondjatok, oh nyomoruk! szidalmat, mondjatok átkot,
 A nagy honfik után, kik a nemzet nagyra emeltét

Roppant áldozat-, elszántsággal révre kiküzdék,
 És csak az esküszegés, az erőszak tépte ki tőlek.
 Ti! kimenet, ti a közvetlen süker által ítélték.
 Távoliabb kor ítélete olyan honfiakat imád. —
 E hit lelkünket, mint most zöldbúza, deritse.
 Ha komolyit, őszünk, örömet lelkünkbe' keressünk.
 Most, minden lelkek komoly innepe, szent örömerzset.
 Célunk is mi? Öröm, s az erény: ez, fűszere annak.
 Az, tőlünk függő, boldog jutalma, emennek. —

Nyájas tiszteletem díját megtenni, helyettem,
 Kellemdús hitves nőnek, kérlek, ne feledjed.
 Kis lánykájának neve mi? Jóhangu? Johanka?
 Pólika? Máli? Luiza? Ha szép, és jó leszen, akkor
 Névnek, erény, szépség kecsét ad, nem név, az alaknak.
 Anyjához ha hasonló, szép, bár Mártha, Dorottya.
 Én láttam méltót, az aranyalmára, Dorottyát,
 A kibe, Bentheim volt, a legszebb ifjú, szerelmes.
 Kár, hogy ez ifjú előtt, szebben öltözni szeretvén
 Anyja, leányánál, szoritott vállába' feszenge,
 Tűkör előtt, fodros hajjal, keskenyke papucsban,
 Bár a kövérségét, nem zárta el iskatulyája,
 Fulladozó mellel, mégis túlzott mosolyával.
 Melyet az ifjú vendég látva, mosolyga hamissan,
 S míg a nap, és a kisasszony felkölt, elkocsikáza.
 Így kocsizott ugyan onnan el még ifjú Mikes gróf.

Nőd lánykája nevét mielőtt megtudni óhajtom,
 Nékem is, és nőmnek, van két lánykánk: az Egésség,
 S Vidámság. Rend, atyjok, a Mérséklet pedig, anyjok.

XVI.

K. Székely Károlyhoz.

Hogy tőlem haza mentél, mint ígértem előre,
 Hogy legyen új társalgásban részem, nemesebben,
 Mint a milyent szűk körben itt kis városi adhat,
 Husvétmásodikára Fejéregyházra lementem,
 Hol a legelső pár gólyát már láttam a réten;
 Hol, a mióta ezen vendégmadarak melegebb ég
 Környékére mitőlünk elköltöztek, azóta
 Nem voltam, miután mult ősön meghala a gróf.
 Kit, beléptemkor vártam kiderülve köszönni,
 Díszes hajlással, kezeit dörzsölve mosolylyal:
 Kit lelkem keresett, a szokott székekbe, divánon,
 Hol szebb napjaimat voltam boldog, vele élni,
 S ismertetni, a kellemes ősszel, tégedet, ifjút,
 A kinek ép alakod, s lelked tetszett az öregnek. —
 Mint vala: úgy láték mindent, csak a kit keresék,
 nem,

Azt, ki jelenleg képzeletemben csak szomorú kép,
 S nem képes, színezní körülményét maga többé. —
 Képzelet! és emlékezet! egy látást ti nem értek!
 Mégis, mily eleven kép! lelkem látja a grófot. —

Él ott még a nagyszerűség, vendégszeretet, rend,
 Él az atyának nyomdoka, él példája, fiában:
 Ott van a kettős csillag: Szécsényi, Veselényi,
 Túkrök közt, a falon. Túkrök, polgári erényben.
 Ott van a csendes nagyság jelleme, szólnoki Haller,
 Belsőszólnoki főispán, jellembé' kitartó.
 Kúti szobájában, ott áll Baumgarten, az orvos,

Mint a komoly, csontos Blumenbach, éppen olyan kép;
 Inkább is vala, mint gyógyár, tudománya, virágkert:
 Szép Bethlen Birit, és a két szép ifjú Hallert
 Nem gyógyítá meg csodahirű növény tudománynyal,
 Borbély volt a szerencsés orvos, Farkas, előtte.
 Régiek, a hív udvari tisztek, régi legények,
 Imre, kövér Michel, vendég elejébe kiállnak,
 Sugár Tót, fiatal Józsi, csinos öltözetekben.
 Kastély, istálló, tó, kert, a narancsos üvegház,
 Régi arany-, vagy ezüst-bútorok, helyeken ragyogának.
 Csak maga, nincs, ki ezen pompás bővségbe, teremő,
 Csak ki ezen rendben vala élő lélek, a gróf nincs! —
 Mely nagy hézagot én láték; és láta Szabó is,
 A vidám kapitán, s komolyan hata ránk az üresség.
 És rokonérzelminknek lett tolmácsa, meleg köny! —

Nem lesz, a vendégeket, érdek nélküli, tudnod.
 A vendégi személyzet elősorolása ez: Egyik,
 Vő, gróf Vas Miklós, vele, szép Károlina, nője,
 Kor kikeletjében viruló Rózáli kisasszony,
 Gyöngéd szűz, a ki annyiszor elpirul, újra fehérül,
 Hányszor rámosolyog, vagy pillant ifjú barátod,
 Haller. Imént emlitém, ott volt még a jeles tag,
 Az, ki előtted is a harcnak borzalmait annyi
 Bővséggel, dörgős szavakon rajzolta, Szabó is,
 Mint, mig élt is a gróf, átjött innepleni mindég,
 Mint tudod, ő Cikmántori szomszédsági köréből.
 Nem maradott el ez innepről, durrogni csatáit,
 Melyeket ő nekünk szeretett lángszinbe sorolni,
 Édes, erős hangon, bájos magyarhoni erélylyel:
 Mint látá Blüchert lovagolni, parancsokat osztva,

Mint vala a már néhai grófhoz, Blücher hasonló,
Mint harsant Hanau körül a bús trombita, dob, síp,
Rajna piros poharát, véres mark mint üritette;
Hát Rivoli herceg, Marsal, Masséna, Toulonban?
Nancy, Dijon, Limburg, Luxenburg, úgy ropogának
Nyers szavain, mint a riadó hadi láрма, zaj, ágyuk,
Barna szemébe' heves lelkének tükröze képe.
Néha meg is zavará, kifogásával, ifjú Haller,
Mint, te, mikor kérdéseidet szava közbe lövelléd. —

Nem hiánza közöttünk szépszemü, gyöngyfogu, barna
Álbanói olasz nő, mint ege, oly heves, élénk:
Volf szki, nemes lengyel menekült; Frank, zon-
goramester.

Blánsó, svájci szabad polgár, de barátja honunknak,
Mely jobb bort, kenyeret termeszt, mint Arkadiája,
Tell Vilmos fia, Rhone vizét, Gógáni pirossal,
Chámouny kecsketejét, bivalyével, szokja, cserélni,
Szent-Bernhárdi jegét, a fejeregyházi epernek
Hús fagylaltjával elegyíteni, s oltani szomját,
S a mi nyarunkba' felejteti Mont-Blanc hókoronáját.

Egymásnak, hogy a grófné fölmutatva, ajánla,
Különösön egymás nyelvén fölváltva beszélénk,
Mindenikünk idegent legelébb megnyerni óhajta.
Sakkjáték sora, ízes tréfa, ebéd, bor, ozsona,
Tarka vegyületet egy testté olvaszta körünkben.
Elmondá a heves játszó, Vas, azon eseményt, mely
Történt Szerbellóni, az ezredes, és kapitán közt;
Ezzel, amaz fogadá, hogy nem sakkoz soha többször;
Mert, hármass vesztése után, se tudott haragudni
A vén százados, és hidegen csak hajla, mosolyga,

Német volt, türedelmes, a százados, és nem olasz vér.—
 Illedelem, gyöngéd kimélet uralkoda végig.
 Kártya pedig nem nyert asztalt, szép társulatunkban.
 József, az atyjához, mint ember, s gazda, hasonló.
 Hozzám, mint vala, jó, nem színes bizodalommal.
 Bizodalom s a barátság hangján kértem is őtet,
 Példát adni: hogy ők, méltó örökösei, méltó
 Gyermeki Hallernek, s a szerencsének; ne feledjék,
 Mily feszített figyelemmel néz a világ, s a rokonság
 Rájok, az életeket bírálni, perelni vagyonban.
 Jól óvakodjanak, a takarékoságba' maradni,
 Túl nem lépni a fősvénységbe, mi visszataszító.
 Együtt volt, fénylés, takarékoság, az öregnél,
 Uri magas díszszel, s ízléssel, még se pazarló.
 Ugy is, idő, had, erőszak, viz, tűz, nem kirabolhat
 Egy pár óra alatt, miket őrzünk annyira féltve?
 Emberek is, kit sors felemel, törekednek alázni.
 Hátrahagyott roppant ingó kincsek tömegében,
 Egyiknek több, vagy kevesebb, osztályi sajátja?
 Bár, néhány ezerekkel? Nem vitatni. Ajándék
 Útján, többet adott az erős szerző atya, egynek?
 Mennyit adott ő mindenikének, tudja egész hon.
 És, a mi legdrágább, legtöbb, azt, adta, magában.
 Mennyi az ős, s szerzett külső, minden tereh nélkül?
 Nincs szükség, építeni; szerzeni sincs; csak élélni,
 Hivja a négy testvért, a vagyon, testvérszeretettel,
 Élne, magának, honjának, s emlékezetének.
 Fényes emeltyű, gazdagság, érdemre, erényre.
 Gazdagságot a mily nézőspontból mi tekintünk,
 Minket is oly szempontból néz, s ítél a világ is.

Legfőbb pénzesek, e honban most, Rédei Ádám,
S vője Radák István, s gróf Haller János utódi,
Gróf Bethlen Domokos, Veselényi, s Bánffi családok?
S többek? A gazdagság, lelkünknek mérlegi súlya.
Kincse, okosnak, a szükség, s kívánság kevesítés.
Közdolgokra, ki szerzésben túlzó, nem ügyelmes.
A ki kicsinségért gondos, nagy vállalatokra
Nem képes. Megeléglés, a szerzésbe', határpont.
Elsőség, oszlop, czim, kincs, polgári dicsőség?
Mind átengedi ezt a derék, másnak, csak erényt nem.

Oh fiatal! ne csodáld, hogy a néhai gróftól elesve,
Ily sokat irék házáról. Szeretett, tudod, engem.
Huzamosan, végig tartott bennem bizodalma. ---
Felhoztam mentségeidet, mért nem tehetéd meg
Látogatásodat, ifjú barátodnál, hogy idődet
Széki barátaid elragadák; s tán széki — barátnéd,
Szép Amálid, e szép szemü, szép fogu, homloku, arcu.
Nálam is, egy tündér voltál. Igazán panaszoltam.
Vádlód, s ügyvéded. Nem színes lelkü becsülöd. —

XVII.

Bartha Lajoshoz S.-Martonoson.

Hattyui színre közelgő napjaim énekelendni,
Készen állok ugyan; de, ha még létezni, időm van,
Bölcsészethoz, s drága barátimnak leszen élve,
Hivatal és csak ilyen költészetnek, szabad órán.
Nékem öröm még, élni; mivel kebelemben eléglés,
Érzem, a bölcsészet legszebb adománya, ki nem holt.
Lelkemet ismered. Egyszerű ez; mint alkatom, arcom.

Egyszerűség! oh szende szerénység! kedves erények!
Éltem lépteiben ti ne hagyjatok el soha engem.
Ifjúnak, vénnek, legszebbik erénye, szerénység,
Tetteiben, arcán, szavain nemesen ez előmlő.
Egy hivatalt kezdő, ha szerény, főleg ha tanító,
Nem füstöt lángból, hanem a füstből hoz elé fényt.
Lányi szerénységgel lépik pályája körébe,
Mint piruló hajnal, zúgó szél nélkül, az égre,
Lépcsőnkénti világosság, s meleg ömlik utána,
Ifjúságra, a leggyönyörűbb erkölcsi tavaszra. —

Mily szép lenne tanító, és nevelői karunk, ha
Minden, vagy bár sok, szelid énekelője lehetne,
S hű tolmácsa, milyen te szerény Gellert! az erénynek,
Jónak, igaznak, szépnek voltál, szépre fogékony
Érzelem, ízlés folyván lelkedből, ajakidra.
Vagy te, mosolygó bútervek, mézajku tanárom!
Luce! tanár, s orvos Márburgban hála jeléül,
Mint, el nem fogadott, pár talléromra pirulál!
Vagy Wagner! te Tibull édes panaszit magyarázó,
Szellemet írónak melegen lelkünkbe varázsló;
Tennemann! a bölcsész történetana szép tanítója!
Justi, az ízlés-, Platner! az észjog-, Creucer!
erénynek. —

De, ki üres hanggal, tudományt pótolni kiábál,
Minden mást inkább teszen, a mi körébe nem illő,
Mint hivatásához mért tisztjét: annak imigý szól,
Még köz példabeszéd is: lassan menve, tovább érsz.
Lassu szerénységgel, atyaérezetű, bölcs nevelőket
Láttam, mint idéznek elé tudományt is, erényt is;
Láttam homlokokon, csendes munkába merülve,

Hirkoszorut terjedten nőni, miként az olajfa;
 Mint, félszázad után, a mi hálás ifjúságunk
 Kebleiből, nagy Kis Gergelynek, emelkedé oszlop.
 Láttam szajkót is, pávák orrolva cibálák;
 Mert tudománytárát emlékezetébe helyezte,
 Szórta, nevetséges lármával záporigéjét.
 Mint majmon bársonykantus: tudomány olyan abban,
 A ki csak a másét gyűjté emlékezetébe.

Ismertem, kiket elfeledés soha nem temetend el.
 Hallottam, mint ráza föl alvó lelkierőket
 Mély értelmű Szilágyi erődús módja, beszéde.
 Mint vala, elragadó nyelven kedves Kötelesnek,
 Vonzalmas, maga zórd Korják, s Kamcsatkai föld is,
 Mily bővség, oh mily meleg érzelem árada ajkán;
 Mily szeliden, mily simán folydogál Antal, a szívbe!
 Életbölcsesség mint kíséré tudományát,
 Minden szót, lépést okosan mint mére előre:
 Sőt, a miként mondá Bojaink, költői hevében:
 „Mái napon reggel, házából hogyha kilépik,
 „Azt, hogy elébb melyiket tegye, ballábát, vagy a jobbat?
 „Antal, már ezelőtt, tiz évvel, tudta előre.“
 Mily édes vala a tudomány ere, mély fenekéig,
 Mit bájos modorán zengett Hegedüs, ez erényes.
 Mily széles tudomány, mily tisztán folya le csengő
 Nyelvéről Péterfinek. Elleni sem tagadák meg,
 Albert és László, Enyeden, terjedt tudományuk.
 Bámultam Bojait, mint Newtont csillagos égben,
 Mint fellengő sas, mint szárnyala lelke magassan,
 Tiszteltem lelkének azonban szende erényét.
 Mig, sok lelketlen zavarába', sovány, a magas szép,

És, mint krétapor a szemnek, csak boszuja észnek.
 Más mentsége, hogy ő mély : ő, oka nem, ha nem értik.
 Ugyde, világossá, nem bírod tenni, se könyvben,
 Sem szóval tudományodat? Úgy azt tán te se érted?
 Mint az Aranka művét egykor, bölcsészeti tárgyat,
 Melyben „az“ „Én“ szerepelt főleg, bonyolodva
 homályban,

Hallgatván magyarázni Kemény Simon, és panaszkodni,
 Két őszinte barátit, hogy : „Nem tiszta ; nem értik :
 Monda Simon : Biz az egy oly bölcsész munka, mit
 Én se,

És Te se érthetsz meg, de nem értheti Ő se, ki irta.“
 Mindhárman lenevetve a könyvet félrevetették.

Úgy hiszem, őszintén minden vallhatja magáról,
 Két-három nevelője, tanára, felelt meg a névnek.
 Jól tudod ezt, Barthám, s rólad sok jó fiú tudja,
 Kiknek két évig voltál, mind benn, tanodánkban,
 Mind, az előtttem olyan szép Szentgyörgyön, nevelőjök.
 Mások, mint a cseh gyermek hangász mozgona, melyet
 Forgat az, és, ha lejárja keringőit, szava némul,
 Elbetűzék, csak, a mit papir, vagy könyv ada, hiven,
 Nyomtalan elrepül így az a fő emlékezetéből.
 Szívre, a tan, mint asztaltáncra irány, velek úgy hat.

Legtöbbet tesz, ezen eljárásban, a szerénység.
 Mint a szerénységről minden jót föltenni, jogunk van :
 Fölszerelés, e szerényetlenség, soknemű bűnré.
 Oh ! a szemérmertlenség, tágas bűnkapu, bűnüt !
 Ez, szép lányka szemet, remegő lángjába' homályoz ;
 Ez, tompit ingerlő kellemet, ifjú arcán ;
 Ez durvit hangot, homlokbört, tréfa cserélést ;

Ez hoz üres bővséget elé, tényekbe', beszédben;
Ez teszen új embert készé, hangadni, zavarni.
És a tanítóban mily rút a büszke üresség!

Szóval: mint a szerénység, fátyola minden erénynek:
Úgy a szerényetlenség, bordélháza a bűnnek.

Rajzomat alkalmazd. Igaz-e? hű-e? Te íteld meg.
Te! ki szerénységben méltó birót szerepelhetsz. —

XVIII.

Teleki-könyvtárn. Kelemen Mártonhoz
Maros-Vásárhelyen, 1844.

Udvarhely város neve honnan ered? Mi a Csonka
Vár története? Kérdezéd utolsó leveledben.

Halljad, elébb Udvarhelyről, mit mondhatok, ennyi.
Elmondom. Firtos romkápólnája körében,
Éppen azon egy évvel elébb, mint én ide jöttem,
Harminckettőben, ide Udvarhelyre, tanárnak,
Egy vén bikkfa kidölvén, mint hallám, gyökerével,
Régi aranyok nagy tömegét önté ki tövéről.
Mely nagy kincsbe' kilenc császárnak voltak aranyi;
Legtöbb Justinián-, Pulhéria- és Theodoztól.
Szép, s lángész, Pulhéria, öcscsénél Theodoznál,
Sokkal ügyesb lévén biborban, s menteni trónját,
Atillánknak adójától, mit tűr vala öcsce:
A szép hölgy feleségül menvén Márcianushoz;
E kettő, birodalmát kezdé újra emelni.

Már pedig, a fa alatt, még voltak Márcianustól,
S nője nevéről is, abból a korból, ilyen aranyok.

Még se hiszed? Kételkedel-e többé, hogy Atilla

Udvara, széke, minálunk, Udvarhelytt vala? S akkor,
 Ennyi aranyot, adóban küldött néki Theodoz?
 Melyeket ő, ama Firtos erős várába elásott,
 Melyeket, érintém fennebb, vén bikkfa kiönté. —
 Tudnod kell, hogy a hol áll szép fürdője Korondnak,
 Ott, gyönyörű jegenyék s örökös zöld fenyfések alján,
 Ott, mikor a hegyről leperesz; egyszerre hihetnéd,
 Hogy ma is ott laknak, Firtos s Tartod, ama két szép
 Tündérnő. Tündérlánykák förödözve körülök:
 Ott, a hol a Tartodfolyamot, kis szőke Küküllőnk,
 Tartodvárrom alatt, dagadott habjába fogadja,
 Azt hinnéd, hogy ezen fürdőbe mosóda Diána,
 Hol rábukkana vigyázatlanul Akteon ifjú,
 Szépségek, fedezék a szerénységet, körülállva,
 Így leplezni, saját kecsket, már nem vala leplek,
 Nem tudván, magokét óvják, vagy az isteni nőjét.
 Ilyen a szép fürdő, a méltó hirű korondi.
 E fürdőt, a Marosszékünk híres Telekije,
 A három unokáju Mihály, unokája Mihálynak
 (Annak, kit Csereinkből jól ismér az utókor.)
 Mint főtiszt, csak urak fürdőjévé különözte.
 Zöld- s kártyás asztal körül ő, úr lenni szerette.
 Áldott emlékét fenntartani, nékem okom van. —

A hegycsúcs tetején, két várromok egyike, Firtos:
 Vár vala, már mikor Erdélyt ős tenger borította,
 És pedig oly vár, mely mint földön, égbe' van inkább.
 Hő meleg izzaszt alján, hűsit rajta hideg lég. —

Nem választá tehát okosan saslelkű Atilla?
 Nem vala sokkal biztosb hely, kincstár helye, Firtos,
 Mintsem Strigy Decebálnak? Martinuzinak, Alvinc?

Vagy Szamosujvár? Vagy Gyalu, Gélunak? A ki,
 Kapusnál,
 Veszti csatáját, és kincsét, futván Tuhutumtól?
 Kincs, ország, koronák: így szállanak, egyről, a másra.
 Hát a mi várunkról szóljak? Népnél, neve,
 Csonka.

Ezt János Zsigmond alapítá, székelyek ellen.
 Mert e nemzet jogait ő nyirbálni merészlé.
 Állambirtok, elébb. Később átadja Rákóci
 György, a második, Erdélyünk fejedelmi sorában,
 S nem több, mint öt ezer pengőn megveszi Keménynő,
 Bornemisza Zsuzsánna. Kitől, Apafi, adományul,
 Gróf Gyulai Ferencnek adá. Gróf Kornizsoké ma,
 E vonalon. Ez, a vár története: mai napiglan.

János Zsigmondot mi ok indítá, hogy emelje?
 Versek, tény, nevek, és évek nélkül, csak üres szók,
 Ilyszerü iratokon, ha azok tolmácsok, a multból.
 E lekopott verseknél, többet mond maga a vár.
 Halljad, bár viharos, nagy multunk néma tanuit.
 Nem puhaság, tény nemzete, volt e nemzet örökké,
 Pénzanyagot nem tett a szolgáltságának elébe;
 És van ezért szép, van véres története mindég.
 Minthogy nemzeti fejedelmink ragadozni szerették
 A nép jogait: a székelység, más idegennél,
 Kardra került ügyben, Fernánd, Zsigmond zavarában,
 Sérelmére remélten irt, két vajda, Balassa,
 És Székely tüzeléséből: mire fölkele Nagy György,
 Kit Májlát, a szerencsétlen vásárhelyi téren
 Szétvere. Így oka lett Bethlen Farkasnak, a gúnyos
 Névre nevezni; mi: „Székelytámad“ vár; de ma,
 Csonka,

Még, a mióta, kuruc hadban, Rákóci vezére,
 Pekri lerontá, hogy többé Tige véde ne légyen. —
 Látpd, büszke, erős várak porhadva ledülnek!
 Századok, és nevek elváltozva merülnek a multba.
 Mások, az ügykezelők, szerepes honfik, jövevények.
 De, ha azok, mik voltak, az eszközlő okok, ismét
 Ingerléssel emésztlenek, újra beállnak a mivek.
 Várak víztartói, megint vérárkaí léznek,
 Újra viszont sáncok, mik most házok, s veteménykert:
 Fénynevek, egykor, a gúnynevek, és vérpallós, arany-
 lán.

Majd, majd messzi jövő, s igazabb bírása jelennek,
 Tán egy bölcs koronás, kiegyenlit ennyi vihart, vért.
 Majd a komoly Klio, lesz hű tolmácsa, korunknak.
 Annak nyujtja aranytollát, Szécsényinek? a kit
 Horváth, s Farkas ezen díszjellel tisztele Pesten?
 Mint amaz Alsó, és akkor nagyhirű Fejérnek
 Két küldöttjei, mely tárgyban szónok vala Farkas?
 Vagy más elve, fogalma leend a honfi erénynek?
 Más mérlegbe teszel lényt, rényt, történeti Muzsa?
 Oszlopról letaszitsz egyet, s oda mást emelendesz?
 Csak te tudod, te aranytollu Klio! Te igazság!
 Börtönből, diadalkocsiban, koszoruzva köszöntöd
 Azt, kit az Oceánon túl kísér, s üldöz az átok?
 Hontalanoknak adol hont? Börtönt hontalanoknak?
 Nálad a múlt könyvtára, Klio, melyből te jövendőt
 Jobban látsz, mint csalfa remény, ez a jádзи Sybilla. —

Könyvtárnok Kelemen! Te is olvasgassad ezen tárt.
 Győzni szokott, lásd ott, mindég Nemes is diadalma.
 Ott, sok Básta között, hős Májlát fegyvere villog,

Meghordoztatik a véres kard, harcrakelés jel,
Megboszulni Cibak püspök' s vajdának erényes,
S férfiás eljárása után, orgyilkos elestét,
Gritti, Cibak-vérben mártott kardélre szelődik,
Sem Brassó, se Szeben hogy be egyik se bocsátá,
Betör erőszakkal Medgyesre; de ott vala sergünk.
Szinpadról, vérpadra kerüle a dölfös iszonyu.

Kérd meg a hajdani római Apulumat, ma Fejérvártt,
Tisztes temploma kriptájában most kik alusznak?
Hunyadi János, nagy fia Erdélynek, s neki László,
Árulói közül kit bátyja, Szilágyi, lehozta
Atyja porához, az atyához méltó fiú' s honfit:
Bocskai, Bethlen Gábor, ezekkel sorba' feküsznek.
Példák! hogy nem elég, érezni csak, a haza vészén. —
Lépes, a Hunyadi, ügy és hon nagylelkü barátja,
S Martinuzi, lakolva gonoszságért, noha későn.

Lásd, Fenesen elesett Rákócit, Ecsed teszi sírba.
Egyszerü Kozmatelek por a port, fedi Barcsai Ákost:
Nagy-Szőlős tere, sírja Keménynek. Ezen fejedelmek,
Egymás sírjait ásák, két idegén hatalommal,
E hon aranyalmája fölött melyek tusakodtak;
Mely tusa mind, nekünk vérünket, erőnket apasztá!
Védeni e szép hont vérrel, nem szüntek atyáink!
Hol? mi halom nem domborodik, mint sírja Magyar-
honnak?

Mely folyamot, tért nem festénk vérünkkel, e honban?
Hogy ne tapodjuk elődink szent porait, hova lépjünk?
Egy haza népi, kik egymást gyilkolták, hol alusznak?
Nem dühös ellenszenv, rokonérzet kell, közös ügyre.
Nyisd fel e hon könyvét, s lásd, lapjai vérrel irottak.

Úgy leled, áldozatink ha nagyok : kíséri dicsőség.
Mi, a honért, s mi velünk, nemesen élt hon, nemesen holt.

Nyisd fel Bethleneket, s Csereit, kik e honról irának,
Bethlen Farkas, Elek, János, Miklós fia, Imre,
És, korba' Kemény József gróf, s társa, Kovács is ;
És Kővári, ki lelkét várromainkba lehellé,
Régi dicsőségünk temetőire életet önte,
Visszahozá nagy férfaiinkat, a régi lakokba.

Nyisd fel a vérlapokat, s történetana, jósda, jövőre.
Megmondják, ezerévünk mily viharokkal özönlött!
Megmondják nemes harcinkat, s trónért, s a hazáért!

XIX.

Ince Dánielhez N.-Enyeden.

Quid studiosa cohors operum struit? Haec quoque curo. —
Sed quia mente minus validus, quam corpore totò,
Nil audire velim, nil discere, quod levet aegrum;
Fidis offendar medicis, irascar amicis,
Cur me funestò properent arcere veterno.
Romae Tibur amem ventosus, Tibure Romam.

Horat.

Harcsa szerencse, Küküllőből ha Marosba leúszott :
Nem jön Enyedről többé Udvarhelyre ; ugyébár ?
Nem csüggedni, nehéz, nem fuvalkodni kevélyen,
Kényelmes sorsban : vala nékem ajánlatom, innen,
Búcsunknak tréfái között, emlékezete még ?
Búcsunknak könyes mosolyában, kézszorítással.
Élek még. S te, szerencsének kedvence is, élsz-é ?
Ebbe' különbözik, a kettőnk természete : engem
Incselgő modorával, színes, csalfa szerencse

Társalgóbb helyzetbe hivott többször; de hiába!
Téged, előttünk kedveltet, hamar elvona tőlünk. —

Ajtóman, mig így gondolkozom: Anti kopogtat,
Fürge fiú: nyujt egy könyvet, kérvén a forintot
Pengőben, a könyvárustól, azon izenettel:
Kézinek, ezt venném fel, az ő, s írója javára.
A fiú, két garasért, olvasni letészi; s odább megy. --
Krúgot, a szerzőjét, hű fordítója idézi.
Értelmünk természete, tárgya, ezen irománynak.
A tan, tüköre értelmünknek; melybe' mi ötet,
Úgy nézhetjük, mint üvegen méhkasba' királynét,
Mely maga, benmaradó; ott van hivatása, világa;
Gyűjteni, külső dolgok méheket űz, vezet, intéz.
Így a világot bérepülő érzések, az észnek
Visznek elébe szünetlen, ezer nemű, színű, szabásu
Képeket, ingereket, hogy felhasználja, teremtsen
A külsőnek anyagjából, erkölcsi világot.

E tudományt, magyaritá író, nemzeti nyelvre.
Mondja, kik őt hallgatják, irta kezökbe azoknak. —
Úgyde, nem elsőbb-e a barátságnál is, igazság?
Kár, hiúságnak tömjénezní, ha veszt az igazság.
Szánandó ifjak! kiket ily iga fogna csigázni!
Újra meg újra nem értett cikkekre talál csak az ifjú.,
Sőt, nem alaptalanul, lehet azt is benne gyanitni,
Hogy tollára elébb, mint értelmére, sokat vett.
Ő, se teremőjét, sem Krúgot vissza nem adta.
Nem csak elébb, a tant, feljebb nem emelte haladva.
Ercsei János, a fordító; titkolni, mi ok van?

Itt, mindennapi életképek nagy tömegéből,
Egy eseményt, engedd, felhoznom, ilyenszerű tárgyban;

Fordító neve is, rokon a történeti névvel.
Bennek is egy kissé megróvándó a kevélység.

Ifjú papjait a radnóti zsinat föl akaryán
Szenteltetni, midőn foly közvizsgálata, kérdi,
Barna szemöldöt emelve, magában bizakodással,
A feszes Ercsei, Radnót akkori papja, kevélyen:
Egy vizsgálándótól: „Ugyan hol lenne határa
A kegyelemnek?” Az ifjú, kérdését mosolyogja. —
„Radnóton.” Felel elméne kedve, kövérhasu Réthi,
Réthi, csinádi haszonbérllő: „Mert nem lehet annál,
„Semmi nagyobb kegyelem, mint, hogy radnóti pap,
ön lett.”
„Még pedig, önnek, ez a végső kegyelem, nem a
helynek.” —

Jóizün nevetett, a ki hallá, nagy hahotával. —
Önhitségbe magát, csak dölfös véli tudósnak.
Pöffedező gúnynyal mosolyog, tele hig hiusággal.
Álomkórságos, könnyelmű, irigy, ravasz, unós.
Mint testébe, talán több lelkében, a betegség.
Meg kell vallani, jó fejü ő, bir ismeretekkel,
Csakhogy az önfejűség, s a kevélység, benne, elég kár!
Hittanban ha tanító, bölcsészetre sovárogo.
Udvarhelyről, elásit Vásárhelyre, Enyedre.
Onnan, pesti tudós egyetem könyvtárnoka lenni.
Onnan? Bécsbe talán, a rögeszmés nagy palotába.
Hol a szegény dicsvágyu, lehet, vagy római császár,
Vagy Péter cár, vagy pedig egy jéglábu Benyovszki:
Vagy szép Leicseszter kedvenc, Erzsébeth ölében.
Pápa, Japáni Dair, nagy Mufti, Dalai Láma.
Nincs, a helyen? Nincsen neki itt köre? Nincs tere,
Nálunk?

Nem Homoród, se Korond, nem Bázna, se Radna,
 Kiruly, Gyógy,
 Nem Lobogó, Borszék : bölcsészet, gyógyszerre lenne,
 Bölcsészet, ha fejből, gyógy keblibe csepegne.
 Jobb, hizelgésnél, igaz itt, kissé keserücskén.
 Szép nőt, és a vagyont, gazdagságot szeret ő is;
 Érkezik-e olvasni, avagy nem, birni a Plátó
 Műveit, új pompás kiadásban, németül adva,
 A tudomány hírét : mihez észszel bir is, eléggel.

XX.

Péterfi Albert n.-enyedi tanárhoz.

A bölcsészet alapkérdésénél, tudakoztad
 Nézetemet, minapába. Néhány sorban felelendek.
 Vizsgálódásban, lélektani út, legyen elvünk.
 A bölcsészetben, ne hideg jégvár, a világunk. —
 Minden az Istenben van. Nincsen semmi kivüle :
 Gondolat, és terjedtség, néki tulajdona kettő.
 Oly hideg, oly száraz, vad tan, hogy visszaijesztő,
 Spinózának ezen bölcsészetana, mint tudod, Albert.
 Nekem, Aristoteles, vagy Plátó, ősi teremtők
 Ketteje közt, a bölcsészetbe, melyik legyen elvem,
 S ismeretem forrásában, vezetöm : röviden halld !
 Mint Kánt, én is óhajtnám, egyeztetni a kettőt.
 Ő, a királyhegyi bölcs, éles boncára az észnek.
 Én most itt Plátót, s a tanítványát emelem ki.

Bár, mikor ismeretink kettős forrásához ére
 Fenséges Plátó, szabadon ezt vallja : Az érzés
 Nem bir minket a tárgy hű ismeretére vezetni ;

Mert, nemi, és örök eszmék mind, lelkünkbe
születtek;

Lángesze embernek, tündöklőbb, mintsem az érzés,
Mely csak a tárgyakból szív, a mit szivhat azokból,
Lenne tanára. Ez úton, nem juthatna tudásra.

Egyes erényes tényeket, embereket ha tekintünk,
Érzés mive. De, hogy, mi, erény? Mi az ember?

Ez, eszme.

A mi igaz, szép, jó, s minden nemi, és köz igazság,
Ész fejlődése: nem érzés és a tapasztalat adja;

Tiszta eszünk szüleménye. Nem iratlan lap, a lélek,
Sőt tele minden dolgoknak képével előre.

Mint a világ lelkéből villanyozó, szakadatlan
Isteni rész; a tapasztalat, és testünkbe' lakását

Már, megelőzőleg, ragyogott észképi tudással.

Kül érzéki világ, csak olyan neki, mint az a művész,
A ki, fölédresztő mőzgással, gépet igazgat;

S így, ködfátyolképeinek sora tűnik előnkbe:

Így ébrednek az eszmék lelkünkben is, az alvók,

Eszmeszövettel, a képzelet és emlékezet által,

Melyek az isteni lélekből, lelkünkbe folynak.

Bámulom és szeretem, mint költő, isteni Plátót!

Szebbnek képzei ő, s nemesebbnek, mint van, az embert.

S én, hogy lenne ilyen, vele, és Leibnitzel, óhajtnám.

Mégis Aristotelesnek van, s vele, Lock-nak igaza.

Embernél, nem több, a jelenbe', csak ember, az ember!

Járni miként tanul a gyerek, és olvasni, vagy írni,

Úgy tanul értelmünk is, s fejlődik, a szellemiekben.

Dolgosait köpüből ki nem űzheti méhanya vissza,

Melyek elébe viaszat, s mézet visznek, a rétről;

Tárgyak képeit a tükör sem verheti hátra :
 Le l k ü n k sem, mikor érzelmink, elejébe rohannak,
 Hogy kitörölje, vagy el ne fogadja kívülről az ingert.
 A s z a g l á s, mint egy szép lányka, virágival önti ;
 I z l é s, inyire hat, kínálva kosárba' gyümölcscsel ;
 A hölgy szép szemeit mosolyogva deríti, a l á t á s ;
 Zengeti bájszavait h a l l á s, majd zongora mellett.
 Mily édes láng, a szerelem már érzeni kezdi
 Néma hideg szobrunk, ha tapintat csókja dagasztja ;
 Így nyér lelket a szép szobor, így olvad szerelemmé.
 „Fényes, Aristoteles mond, eszméink születése,
 És felkelte azoknak, az érzés ingeri által.
 Ugyde megállani nem bir a feltétel, alapján.
 Nincs adatunk, lélektani, bebizonyítani, semmi :
 Semmi elébb, nem egyéb értelmünk, mint csupa hajlam.
 Nincsen a kis gyermeknél képzet semmi, előre.
 Fejlődése előtt, iratlan tábla, a l é l e k.
 Rejlenek ott született eszmék. Ez az eszme, valótlan.
 Ismeretinkben, első mestere észnek, az érzés.
 Nincsen az észbe' olyan, miről, érzésünk soha nem volt.
 Nincsen, e bíráló, kényesség nélkül, előtttem.
 Mert nekem, e jeles eszmetan állítója, barátom.
 De, nemesebb, az igazság érdekiből, a személyes
 Érdekeinknek, igazságot, nem tenni utána,
 Nem, főleg ha az ember bölcsész ; mert ha előttünk
 Drága, az egyik, mint a másik is, ember, igazság :
 Szent kötelesség, elsőnek vennünk, az utolsót.“
 E komoly, oh e nemes szavak, Aristoteleséi. —
 Nincs nekünk több adva elébb, mint hajlamok arra.
 Hogy sokféle hatásait e sokszínű világnak.

Hű érzésinken, fejlődő lelkünkbe fogadjuk.

Lelkünk is, mi elébb? Csecsemő, mely rendre tanulja,
Mint mosolyog, mint anyja, világosság, mosolyog szín,
Édes hang, honnan közelit láttatlan, az illat,
Mint simul, vonz, mint melegít, hidegit a tapintat;
Mily szelid, első, mulhatlan dajkája, az izlés!
Így, az elébb csak néma, sötét természet, előtte
Lassanként nyílik fel, mint felséges erőmív.

Sőt az egész életbe, tanítónk egyik, az érzés.
Mert a tapasztalaton kezdődnek az ismeretek mind.
K á n t is elismeri, „tisztá eszünk birálata“ lapján.
S mindenik érzéstől megfosztva, mi lenne, az ember?
Néma növény. S z é p, j ó ismerete, képzele nélkül.
Hogyha nem a látástól nyernénk színeket: akkor
Színeket a született vak is ismerhetne, eszével,
Mint másnak, neki is, lelkében úgy mosolyogna
Képe a rózsának, vagy gyuladt arca leánynak.
A született süket, és született vak lelke tanusít,
Két szomorú példák, mily gyászos, sorsok azoknak,
Ha kiket a hallás', látás' érzése nem éltet
Sem nemesebb gyönyörökkel, sem forrása kinyitva
Nincsen az ismereteknek, melyek az emberi lételt
Istenségig, az állatiságból, emelni, merészek! —

Már melegére vezess, a barátságnak, magas észtan!
Mint rég elváltak, kérdezzük már ki magunkat.
Mint B u d a v á r a felett, borul örhegyetekre ilyen köd?
Mint H é g e l, S p i n ó z a egén, a magas hideg, és köd?
Jó órába' köszönt, a baráti levél? Vagy az arcon
Gondot, bajt, haragot, kötelességet, tudományos
Zöldülést veszen észre? Erőltet ugyan kiderülést

Ifjú zsidó kalmár, portékáit kipakolva,
 Belsőleg de hideg, hogy nem vásárol a gazda :
 Nem leszek-e, nálad, magam is Spinóza, zsidó bölcs ?
 Így jár-e, veled, árusom is, Muzsám, levelével ?
 Értem célt ? Ködös égre tekints háromszeg üveggel,
 Mely gyönyörű színárt hoz elő fellegből is égre.
 Ilyen lesz levelem, vizsgálva baráti üveggel.
 Ilyen üveggel nézzük a gondokat, és mosolyognak.
 Ilyen üveg, költészet, a tél zordon viharában.
 Ilyen üveg, bölcsészet, az élet zürzavarában.
 Áldozzon bölcsészet, a költészetnek is olykor,
 Mórd Xénokrates, a Plátó nyílt sima körének.
 Mint Plátó rajzolja, imigy leszen olyan a lelkünk.
 Ő művészileg öntött egyben, szépet, igazságot,
 Oly közel, érzé, nincs, mint a szép, semmi, a jóhoz.
 Házi barátunkká tegyük így, hókeblü telünket.
 Minden öröm kútfőt, kikelettől óhajtani, késő,
 Késő, várni reménytől, tétlen kézzel, aranykort,
 Jőne a jobb sors, bár Nyugatról, jőne Keletről !
 Hogyha sanyargat tán amaz északi medve, Bootes.
 A mi hatalmunkban áll, történetre ne bizzuk. --
 Így vendégszeretettel öleljük nyílt levelünket.
 Éljen ! Szívemnek ezen gyökszó, viszhangja, pecsétje ! —

XXI.

Ugyan Péterfi Alberthez.

Kettős csillag, Aristoteles, Plátó : ez a Schulze
 Méltánylása, „az ész, s érzés két tengere téréen.“
 Nézetimet rólad hozzád levelembe megírtam,

Úgy, a miként fölfoghattam, szemléleti pontból.
 Úgyde, gyakorlati bölcséletét kell hallani nekik.
 Most veszed ezt tőlem, Péterfi, de csak töredékben.
 Ezzel adós maradék minap ígertem levelemben. —

Úrlény, isten. A szükséges, s erkölcsi világ is,
 Általa van, s áll fenn. Merész, nemes és magas eszmék.
 Sokrátész és Plátó tanították, tiszta szavakban.
 Emberiség, s a mi vallásunk közkincese, ez eszmék.
 Istene, a bölcsnek, ha ilyen nincs : úgy Xenophánész
 Gömbölyü istene, nem más, mint csak Hégeli isten.
 Isten, a Mindenség : úgy, kettő, egy, örök Úrlény.

Azt nem könnyű megítélnünk, melyik itt a na-
 gyobb bölcse?

Mindkettőnek, a bölcsészetben, érdeme roppant.
 Hogy későbbben élt, az Aristotelesnek előnye ;
 Plátó által egészet, előre teremtvé találta.
 Plátó, felséges, költészeti, mennyei lángész.
 Száraz, Aristoteles, mély, éles, dús tudományban,
 Szellemi országok merész Nagy-Sándora, ő is.
 Oly hódító ő, a merőben új tudományban,
 Mint Canovárol, a márványban, mondá Bonapárte !

Észvallás, s az erénytanban, felséges, a kettő,
 Egyformán, valamint országlattanba' hasonlók.
 Isten, hogy kedveli a jót, a jó, nem azért, jó,
 Ő is, azért, hogy jó, kedveli. Igényeli Plátó.
 Egy ember, s az egész állam feladata, ez egy cél :
 Boldogság, s az erény. És, ez, mértéke, amannak.
 Állam, az embernek, nem vára, csak : iskola, templom.
 Nem csupa vár, sőt börtön, mint a zsarnok akarná.
 Mindenhol Plátót leli föl, a ki ismeri Plátót.

Élnek az ő örökeszméi Rousseau, Fenelonnál,
Lelkétől gyultak meg ezek, s csak is általa élnek,
Életet árasztó, mély forrásából a szépnek.

Egy ilyen észláng élete, mily öröm, emberiségnek!

„Legboldogtalanabb ember, kényúr, a világon.

Lelke naponta vadabb, irigyebb, szörnyebb, a kegyetlen,
Szenvedelemnek, s mindennek, hiszi bár, ura, rabja.

Minden, a ki alacson, szolgál neki; s ő, maga szolga.

Tetsző boldogsága, ezen embernek, a fényben,

Meg ne vakitsa minket: özön kincsére tekintve

Ő csak azon örömekre ügyel, mik környezik őtet.

Vonjuk félre azonban csak e kül szinpadí fényét,

Vetkezzük ki, ezen fölvelt nagyságból, a játszót,

Vizsgáljuk meg, rajta hatoljunk által egészen,

A kényúr maga, ily jelenetben, álljon előttünk:

Aztán, egyszerűen mit láttunk, mondjuk el akkor!“

Ilyszerű, nagy szavaira ismerd Plátót, az erényest.

Plátó lelkéhez, búcsuszava, im! ez, Aimének:

„Felséges lélek! te fogadd el hódolatát egy

Több, mint kétezer éves utókornak: mi tebenned,

A férfit tiszteljük, a ki Jézust megelőzte,

A ki csupán az erény s az igazság érdekében irt.

Istentől nyilvánula bölcsesség, neked, észláng!

Mennyei létünknek kulcsát nyujtád te kezünkbe;

Lelkünk hogy nem enyészik el, azt első te tanítád,

A szép lélek, a Sokratesé, nem vész vele együtt.“ —

„Istent, szellemi vizsgálódásinkba' követni,

Istennel rokonit ez. Erénynél, ez, felemeltebb.

Nincs Istenbe', erény. Ez, erénytan, Aristotelesnél. —

E létben is azért, vele kell mindig rokonulnunk.

Boldogul, isteni életet úgy él, s akkor, az ember.“ —

Észvallás, vagy erénytan, felsőbb, hol van ezeknél?
Mindezeket Reinhold jobban feltünteti néked.
Én csak iminnen amonnan, a főbb eszmét emelém ki,
Feltüntetni dolog', nem szóbovséget akarván.
Én, s te szeretjük a szép Hellás nyelvét, tudod Albert!
Kulcs, a kezünkben ez, látnunk, a szellemi kincstárt.
A kik avatlanok: ismerhetnék bár levelimből!
Lenne, ezen két fő bölcsekről tiszta fogalmok,
Távol lenne előszeretet, távol balítélet,
Új és régi felől. Ha tanítvány tiszteli kedves
Mestere Plátóját, mi eset van Aristotelessel,
Elsőbb légyen, igazság, mint a hála, barátság.
Nemde, igazság, bölcsesség szeretet csak, az észtan?

XXII.

Zaturecki Gedeonhoz.

1843.

Rozina napján indultam Zsákodra sietve,
Kellerrel, Horváth követet, terhes nyavalyában,
Négy fő Jánosaink közt, egyik után se teendő,
Látni óhajtvá, kinek kér minden jobb kebel éltet:
Őt, a ki, mint Vér Farkas, mindent áldoz, a honért,
Mig más ingadozóknál langyos buzgalom ernyed. —
Ős Budavára alatt, mely mélék romba' hever ma,
A harcos daliák hol egykor jártak alá s fel,
Sasfészkéből alá honnan nézett a szabadság,
Ott csigaút kanyarát benőtte ma százados erdő:
Itt, Budavára alatt, s bögözi kőszikla szorosán,
Hol egykor fanyaron suhanának több ezer évek,

Látva a föld vulkánait, árviharos vizeit, gőzt
 Küzdeni, égre emelt harcban, rendítve a földet,
 Mig, óriási erővel, a viz útát nyitja, ott, hol
 Most keskeny medrébe szorulva kereng a Küküllő :
 Áthaladánk Bögözön. Onnan, a félrevonultabb
 Hires Agyagfalvát hamar értük, a jó köves úton.
 Birtoka felkölté képét csengő szavu Antal
 Imrének, gyűlési padon állásba' beszélve,
 S azt, a ki, rendeletet tészén törvénynek elébe,
 Elmés, jádзи kedélylyel, szégyenzúgba szorítva.
 Itt most gazdag a tér, viruló méhlepke mezőkkel,
 S érve pirosuló búzával, hol az egykori tenger,
 Szirtkorláti közül, piacos területre csaponga.
 E téren zajgott hajdan több nemzeti gyűlés,
 Bodza, Temes, Gimestől fogva, Maros, s az Aranyos,
 Ólt, Nyárád teriről, táborként gyűlt ide népünk,
 Fegyveresen, gyalog és lóháton, nem csak az úti,
 Szennyes táskával, porosan, rabszolgai módon.

Székely örökségben, a leány, fiú, hogy ha fi nincsen.
 Itt született e szép törvényünk, Fancsika-hidnál.
 Szálljon a székely jószág vérre, nem a koronára,
 Vérre; ha vér nincs, szomszédról szomszédra örökké.
 Célja, hogy éljen, mint az idő, e nemzet örökké,
 Mint szívből foly el a vér, ismét visszakerüljön.
 És, hogy e nép szabad, azt hajdan a trón nem irigylé;
 Mert egy harcias ily nép, hon s trón nemzeti véde,
 Nem gyülevész zsoldossa a több zsoldot fizetőnek.

Így teve, szomszéd társával, H a j d u, kezét, egy vér
 S mag nélkül maradott székely Farcádi telekre. --
 Ügyvéd Szolga is, e törvény emlékezetére,

Mint a mely polgári nemességet hagyta néki,
 Ősi ilyen székelv örökülés' nemzeti útján,
 Vargyasi útjában, maga székelv vargyasi lévén,
 Nyár vala, hő, mint most, sátozt vona, Fancsika-hidnál,
 Mely hid áll ma is, egyszerű bár, történeti hírv,
 Úti borával, honfi kebelével, örömnapot üle,
 Székelyföldi barátival, egy perszünét időben,
 Szent-Márton napig, a perek, ettől fogva pihenvén.

E kettős esetet Keller a kocsinkba' beszéllé.
 Hon történetit, ügyét hő kebelébe' viselvén. —

Oh ti tudatlan fők! ti az ősi szokásokat, ősi
 Nemzeti intézvényt, történeti jogokat, ezred
 Éves okiratokat, ma megölni, miért törekedtek?
 Hontalanok! honhoz honfit s trónt összezsátolni,
 Képesek ily édes, meleg érzetek, ősi romokban,
 Melyek atyáinkat hozzák emlékezetünkbe,
 A kik olyan sokszor vívtak honért, s a királyért,
 Párducos és buzogányos atyáinkat, kik ez áldott
 Hont vérrel szerezték, hol most éltek ti kövéren. —
 Füstölgött kerekünk is már porosult szekerekben.
 Forró délbe' fogad be vidám népü Keresztur.
 Keller imitt roszul leve, nem kényelmes ebéden.

Innen már gyönyörű Bun Ujlakjára kitérénk.
 Hol a vadon, most termékeny völgy, ifjú Bethlen
 János iparja; szelid; vidám képét mosolyogja,
 És szolgáló emberivel, két buni lakók közt,
 Emberi bánását: mely biztos célra irányzóbb,
 Mint hunyorító gúny, korbácsos, büszke lovaglás.

Itt köszönő fővel fogad engem bikfa nagyerdő.
 Ismert őszhaju pásztor, s méhészt híva tejére,

S mézre. Óhajtott érzelmek lelkemre tolulnak,
Kedves képzeteim, szebb álmaim egykori lakján,
Hol ez urak szép multjában, szép éveket éltem.
Mik ma, ezen korban, szemeimből nedvet idéznek,
Napjaimat távolból szendén visszamosolygók,
Mint a már hajló nap, aranyszövetekbe vizet húz!

Már csak a zölderdőt látjuk, csak a kék eget addig,
Mig hegyalatt tündér Zsákod feltűnik előttünk.
Ágyba' köszöntjük Horváthot: mosolyog, de alig szól.
Jobbját nyújtja nekünk, melegebb vér mozdul érében.
„A kettős székel köszönés, nem szószaporítás,
„Melylyel erőt kíván, s az egészséget teszi hozzá.
„Nékem egészségem, mond, érzem, van, csak erőm
nincs.“ —

Én, hogy olyan legyen ismét, mint mellképe, óhajtám;
Mely a szobájában, hű lánggal képezi lelkét,
Tündöklő szeme és haja fénysugaros aranyát,
És egyforma hidegséggel győző szavalását.
Más szeme mig szikrázó, nála mosolyg a szemöldök.
Nyolc az arany, mibe' e kép áll, hűsége remek mű.
A palotán derített minket kényelmes ozsona,
Mig Horváthot a néhány szó álommal elönté. —

Fölgyógyult azután nem soká, hogy haza jöttünk.
Most fürdik, s üdülési erőt szí tiszta egéből,
S gyógyvize balzsamiból a regényes vad Homoródnak,
Hol a köves zúgó elzúgja nehéz bajainkat.
Majd később füröndend bájos tüzü nyers Lobogóban.
Hol az egészség, Nimfa, lakik, Székely Galathea:
Nála, ajak, karok, arc, bőr: rózsza, fehér liliomban,
S a fürödőt, ha kijő kútjából, olyan meleg önti,

Milyszerű édest máshol nem kóstól soha vére. —
Kár, csak Küpris után, kedvelleni, szép Galatéát.
Ennél szebb mellü, szebb szemü Nimfa Elópatakán
sincs ;

Nincs, hol az egyik János üdül most, Pálfi, Korondon ;
Nincs maga, hátszegi tündérlányka, Kaláni tojásdad
Hosszu szobájában, kigyózó járatu fürdön,

A gyönyörű tündér hirrel bőv Strigy vize partján. —

Hosszu sorok ? Zatureckim ! méltassad figyelemre !
Kellemesebb, hidd el nekem ez, több más levelemnél.
Mert ennek becset ád együtt négy férfiú, kiknél
Honfíbb lelküeket nem szült, nem mutat a székely
Föld, sem, a sok közt, mást, nálam hivebbet, ezekhez,
Négy férfi ! kiket e levelemben élni óhajtok.

És mért mutatom őket fel néked, soraimban ?
Tűkőr példa lehet, kedves Gida, ifjúnak, e négy,
Kik csak a törvényesség sáncai közt szerepelnek.
Hát a szilárd Vér Farkas ? idézett Antal, az elmés ?

Légy te okos : korosabbaktól intetni figyelmes.
Szép alakot neked Isten adott, jó s gazdag atyát sors.
Kedves, a szépség, egy mértékletes ifjú képén.
Életerő, a szerelmi erő, kimélt gyönyörével.
Megvénül szerelem, szépség, nem a tiszta barátság.
Tiszta barátság üdvét érzi kebel csak erényes.
Bárha különbözik is kora, két avatott kebel érzi.
Nékem, a rend, mérték, a barátim ; s orvosom, a viz.
Életnek, s a világnak is, a viz, egyik elemje.
Ember anyagjának, méz, bornak, viz, az alapja.
Viz, italom, ritkán bor, viz, fürödöm, a hidegviz.
Csakhogy, ezen meleg erkölccsant is, vizre ne írnam,

Ifjú fülekbe, a mik, még pillangók, figyelemben.
E sorokat vedd oly érzettel, mint magam íráom.
Élj! forró kívánságom ez, levelemre, pecsétém. —

XXIII.

Ifjabb Gyárfás Miklóshoz,

1835.

Ősi regénytanban, e kirándulásomat olvasd.
A régi istenségeitől ha tanulni nem unod.
Unalmat nem akar levelem Muzsája okozni.
Kisérd őtet, a szép természet ezen virulásán.
Úgy is igen tulzó olvasda, szobád, az a hire.
Nálam ezen hirt Székely Károly öcséd igazolja.

Bűn, vagy erény, szép, jó, mi legyen? Hogy
gondola, érze?

Hajdani emberiség; hit erénytanjába', ezekről?
Nem leszen, e vizsgálat tán, érdektelen egy tárgy;
Bárha, üres ábránd, költészi kimozdulatunknak,
Gúnyneve, nem ritkán, a pusztá gyakorlatiakknál.
Lelkedet én neked ismerem, a szép s jóra fogékonyt.
Halljad, a jót s igazat, szép külsőjébe regéknek,
Megcukrozva fanyar orvosszert, gyermeki kornak.

Ifjú Apollóban a tisztelt napot, egyszerű vallás,
Egy fiatalban, férfiú szépségnek remekében;
Testvérnőjében, a tenyésző éjji királynét,
Holdat. Náisokat, kútban, tengerbe', folyamban.
Melyek, mint a leánykák, kerteket és mezőket
Öntöztek; s a virágok büszkén néztek a vízbe.
Tisztelt e vallás, művészízlés módorában,

Szépséget, Vénusban, bájos erénnyel övezve,
 S őt öltözteti három kellem, mint szobalányi.
 Mert mi van imádandóbb, mint szépség, ha erényes?
 S hogyha a szépség, páros kellemmel, remek akkor.
 Ezt művészileg értvén így felfogta Homéros.
 Tisztele e vallás félelmes lényü hatalmat,
 Legfinomabb testben, a test, istenre, ha, illik,
 Villámjába' Zeüst. Nimfái körébe', Diánát.
 Kik közt volt a fehér hűség, nyiltság, s a
 szelidség.

Fátyolozott szűzesség, s pirba borulva szerénység.
 Mint mikor őt szép lányát látod erényes anyának,
 Milyeket imádott háznál láttam vala Búnon,
 Látott Károly is, és Haller, kiket én oda vittem,
 S téged is, e gyönyörű körben ott lenni óhajték.
 De, igazat szólván, a regény Nimfái között is,
 Voltak Néreisek, szép Hülást kútba levonzók:
 Volt az aranyalmával kísértett Atalanta,
 A ki futott, de csak úgy, hogy Hippoménes elérje.
 Fut, fut ugyan szépség, s úgy fut, szerelem
 hogy elérje.

Mint a nemes Lukrécia is, volt olyan erényü;
 Vagy, hogy a honi erényes szép nőket se feledjük,
 Mint Tarnóci Sebestyénnek szép Sára leánya,
 Szentlélek várból kirabolva az ifjú Mikestől,
 S mint gyönyörű Mike, Bálványos várából, Uportól.
 Óvni magát a szeméremnek, pajkos szerelemtől,
 Példát ad Galatéa, ha fut szőrös satüroktól.
 Mint a szerény Lidi nálunk gyors Mátyáslovagoktól.
 Int Aréthusa, hideg kútforrás lenni, ha tiltott

Lánggal akarnak ölelni hevült könnyelmű Faunok.
Rózsajakkal Flóra idéz ártatlan örömré,
Tiszta örömré, milyent ád, egy szép ifjú, leánynak,
Boldog örömré, milyent ád első csók, fiatalnak,
Oly szent láng, a milyent adhat Károlynak, Amáli.
Ilyen öröm, Miklósom, nem tilalom neked is, nem!
Ilyen örömré vezet majd téged e tünde regénytan.
Isteneket látsz itt erdőn, forrásba', folyamban.
Nájadések fürödöznek amott; árnyékban Adónis.
Ott csereerdőknek fiatal védőrci, Drűások,
Itt zöldgyepbe' meleg forrást Nápéa csörögtet.
Mint nálunk, hévizi Egesség Nimfa, az Ólnál.

Trombitafuvó Tritonok ott, a szelek vezetői.
Neptun hajtja lovát habokon, zöld, hosszú szakállak.
Gőzlovaít mint hajtja ma nálunk Fulton, a merész.
Mint tengert lovagol, ember kincsvágja hajókkal.
Mint körül útaza földet a merész szenvű Magellán.

Itt, a szabadságháboru villámok koholója,
Ágyu helyett, mint most, a huszonnégy fontosuakkal,
Nemzetiséget ölö, ötven fejű, száz kezű Gigás
Enceladós ellen, Vulkán: szóval dörög: izmös
Testbe', honért égő lelkű; pártolva ügyében
A külföldi rokonszenvtől, mint láng, levegőtől,
És a szabad szellemtől, mit Plutó se igaz le. —
Olyan e hős Vulkán, mint egy dörögő Veselényi.

Muzsa nevel lányt itt, s oktat, hogy házi erények,
Gyöngyei, a leánynak, s legszebb festéke, szerénység.
Szent tüze, hölgyi szerénységnek mikor egyszer elalszik,
Semmi se pótolhatja ki: Vesta, Diána, tanítják.
S akkor az első bűn, csak rosszabb másodikat szül.

Ott boronát, koronával védeni, ifjú herceg
Triptolemosnak adá, nagy ebédnél, Céres, ez intést :
Földmivelő polgárokat el nem nyomni adóval.

Itt vétekmérő Nemes is féllába kéreken
Állva, komoly homlokkal, ezen elvét igazolja :
Birtoka nem lehet állandó, a hamis keresetnek.
Menthetlen szétbomlik az, a mi erőszakon épül.
Kényszer nem pótol bizalom', szeretetbeli hiányt.
Vérpadon elvérzett igazért, boszút vesz igazság. —

Orfeus, ifjú hajósokat ott! bájolvá zenével,
Óv, a Sireni dal bűvös csábjára figyelni.
A nemesebb társalgás, ártatlan gyönyörűség,
Bűnös öröm mérgétől az ifjút, menteni képes,
Karjai közt a barátságnak, s nevelőji erénynek.
A jó társalgás köre, legszebb könyv, fiatalnak.
Tiszta baráti szerény levelünk sem veszi hatását.
E cél, szülte barátod ezen sorait levelében,
Könyvbuvárságod minthogy túlzó, a magányban.
Egy kicsiny ártatlan romlottság, lesz neked üdves.

Légy levelemben még néhány nemtőre figyelmes.
Hálát, nyilvánít az öröm? Csészét emel itt szép
Lány, koszorús fővel; kormány, jobbába'. — Feledni,
Nem szabad, int, mérséklést, bármi szabad gyönyör-
rökben,

És, csak is, a hálás boldog, méltó, az öröme. —
Nézd csak, amott, a pompás képcsarnokba' továbbá,
Egy nemes indulatot, kívánsz szemlélni, lefestve?
Hogy, gyámolra szorult tehetetlenség segedelme,
Női erényeknek, legszebbike: ez könyörülés,
Nyájas nő, ki, feléje futó gyermekre kinyújtja

Nyílt ölelő karját, s mellét szoptatva ajánlja. —
 Hát ez a ráncos, vén szípa, kis szemű, gúnyos ajakkal,
 Kigyós hajjal, aszott arccal, mi egyéb? Az irigység?
 Hát ama lángszemű isten amott ki, hatalmas alakban?
 Áres, Hadur, a had istene, pusztítója a földnek.
 A had, a rosszaknak legszörnyebbrossza, a földön.
 Hát mikor egy zsarnok, zsoldos orgyilkosokat költ,
 Ártatlan védetleneket vér- s lángba temetni!
 Borzasztóbb ez az életben még, mint a mesében.
 Nincs mért messze kimennünk, példákért, a hazából.
 Gálfi tanítóját, új Néró, Bátori Zsigmond,
 A ki, nehéz, megítélni, bolond, vagy zsarnok, a pompás
 Sós Marosujvárról, kastélyából, szeretett nő,
 S ártatlan lánykái közül, felkölteti ágyból,
 S Huszt várába', bakó által, vérpadra ribálja.
 Kendi Ferencet is, Antallal, ágyába', Bebekkel,
 Fáklya világánál, szétkoncoltatja Balassa
 Menyhárt; s Vécset, ezért, Izabellától nyeri díjul.
 Mig Izabella királyné bálba' vigalmaza Vécsen.
 Éppen, mint ma is, ily nagy nők, ármányba' szereplők.
 Látod, a történeten, vérengzőbb, mint a regényten!
 Vérpad. A legnemesebb honfik vérpadra vonása. —

Ennél szebb a regényten: térjünk vissza. Minerva,
 Itt ez az istennő, egy szűz. De miért leve isten?
 A bölcseségért, az igaz, szép jó ápolásáért.
 Úgy örömet, békét alapító Bachus is, isten,
 Újra teremteni, véres Hadur rongálta világot. —

Mily gyönyörű életképek! finom, nemes ízlés!
 Itt, isten fia ember lett: ember fia, isten.
 Rendkívüli erényt, békés nagyságot örökké

Istenített, bár későn, a háládatos érzés.
 Így leve több, isten fia, kiknek az anyja, halandó.
 Így a személyesített természet, kellemesíti
 Elvont eszméjét e teremő Gondviselésnek.
 Kellemesebb mód nincs, e lényt közelünkbe lehozni,
 S látni kiterjedt jóságát, bámulni hatalmát.
 Így természeti testek, erők, mint isteni lelkek,
 Mint a világ lelkének végtelen ömledezési,
 Emberi alkat alakjában öltözve, teremtik
 A gyönyörök nemeit, boldogságát a világnak.
 Istenség, a világnak lelke, ezen regetanban,
 Mely a világot, amugy, mint emberi testet, a lélek,
 Kormányozza, fölélesztvén, áthatja, előnti.
 És a csillagos ég végetlen számu világin,
 Mind, nem egyéb, minden lélek, mint isteni szikra,
 Mint kifolyása ezen léleknek, szellemi napnak.
 Mint ezt Plátónak szép bölcsésztanja tanítja. —
 S meg kell vallanod, e nézetbe' van érdekes, édes!
 Kellemes, oh! vonzalmas, szép, felséges azon kép,
 Melyet ez, ád isten lényéről: imígy a világ is,
 Egy nagy Pántheon, isten temploma, hold, nap,
 egész ég!

XXIV.

Ugyan ifjú Gyárfás Miklóshoz,

1835.

Miklósom! Menjünk a regés levelembe' tovább is?
 Hosszuka volt ugyé, s unalmas tán az előbbi?
 Ez rövidebb leszen annál, és bezárja az elsőt.

Várj még egy keveset, mulass a szép egü földön,
Szép Hellás művészi világában, türelemmel.
Itt mi erény, mi a bűn, hivebben festve találod,
Mint Hégel, Fichté szigorú rendszerbe' tanítják,
Mint Spinóza hideg, rémitő száraz alakja.
Schellingtől látnám, a „Regénybölcsészeti“ tant bár!
Csak pompás kitekintés, híg levegő, eledelt nem
Pótol a vérbe', kiállva hideg Firtosra magassan.
Lelket üres fogalom nem; szép melegít föl a jóra.
Olyan a német földön most újabbi korunkban,
Olyan, ezen kori bölcsész, mint a gazda is ottan,
A ki szoros telkén, nagy, népes városi lakját
Nem terjeszthetvén földön, lakik a szabad égben.
Így bölcsészete Kánttól, igen túlságra csaponga.
Mi maradunk most még a regénytan bölcseleténél.
Vizsgálván igazat, szépet, jót, élet irányát.

Célra vezet több út. A boldogságra, s erényre.
Költészet, vallás, vagy erénytana, célra vivőbb út?
Szép, vagy igaz, vagy az isten képzete, légyen, a jóság
S boldogság föltétele? Egy a cél, s az eredmény.
Boldog elégtűtség: mit nem más ád, csak erényünk.
E nélkül, csupa csengő szép visszhang, hit', erénytan.
Szív vallása az-é, legyenek gépezve ezüsből
Mind a tizenketten, az apostolok, és maga Jézus?
Szívnek a száraz szó, több, mint füstillat az orrnak?
Nagygyá nemzetet, és egyedet nem hit, csak erény tesz.
Római, és hellen nagyság igazolja eléggé.

Jer! csak vissza megint Hellás bájos mezejére.
Ember, a szenvedelemben, minden korba' hasonló.
Mennyire szánakozatlan a sértett asszonyi boszú,

Ez, két gyermekü gőgös Lá t o n á b a kitünő,
 Karjai közt N i o b é n e k nyilaztatva tizenkét
 Gyermekait, s az utolsó lányát is, ki menekvést
 Anyja ölébe' keres, fedezett anya hő szeretettel!
 Ott is meghidegült szívvel Di á n a lelőtte.
 Mint nálunk is, olyan nők voltak akkor is ott is.
 Féltékeny J u n ó, mint jó, hiú, szép szemü V é n u s t,
 Úgy irigyelt szép B é l d i n é t, száraz Ap a f i n é.
 Mint Erzsébeth, a boszús nő, bár trónja, dicsőség,
 M á r i a hogy szebb volt, mint ő, a St u á r t i királynő.
 S ő, a szerencsétlen, szép nő, börtönbe' királynő,
 M á r i a, mit nem szenvedé, a húsz évi fogolynő!
 Mint amaz égi nagyoknál: úgy köztünk ma találunk
 Férjet, elég hűtlent, s kimélet a jóknak, elég nőt.
 A házasság gyermeki közt, fiait szerelemnek,
 Új neveket, falutól, s folyamoktól kölcsönözőket,
 Vagy pedig a kerttől, hól a fiú be vala téve,
 Dúsgazdag nágynénihez, a fiuvá fogadásért,
 Vagy liliomvölgytől, nevekedve korán katonáknak.
 A milyen egy gyönyörű fiút én, még ifjú koromban,
 Láttam Ebesfalván böles orvos Farkas öregnél.
 Néha elúzik a törvényes testvérek a háztól. —
 Úgyde, miért sorolok több istent? Hagyjuk a többit.
 Hallj még egyet, a könnyelműt, Miklósom! A p o l l ó t.
 Mily sok női kebelben volt otthon, csak Apolló.
 Földi üvegszemmel, fiatal hő szenvedelemmel,
 Számúzési helyén, a földön: hol olyan édes
 Napjai folytak; a melyekkel, szomorodva cserélni
 Kész vala, halhatlanságát, mikor úti parancsot,
 A ravasz, és elnész hirnök M e r k u r i u s által

Vett, haza menni, komoly feddöző hangut, Olimpos
Fényében, újból a magas, feszes életet élni,
Társalgási ürességnek díszit kölcsönözendő,
S unaloműzését koros atyjának, Jupiternek,
Már bús napjaihoz lépkórságnak közelítvén.
Jöjön már haza a becé, a szerelemfiú, jöjön! —

„Könnyelmű szerelemből, térjek férfi erényre.“
E szavakon kezdődik a bölcs feddés, a levélben.
S halljak is intést, „nőválasztásban.“ — Azaz, önkényt.
Mintha bizony nem volna előttem tudva eléggé,
Meny', vagy aránk jelelésbe', szülék hallgatnak a szívre?
„A szépség mellett, ne feledjem a rangra tekintést,“
„Jó születést, czimet, s a további viszonyra kinézést.“
Melyekben az öreg számít öncélu jövendő. —
Jóvá tenni, fiában, ifjúsága hibáit?

Jól tudom én neki sok Nimfákkali ifjú regényit. —
Könnyű tanács, csilapult vérű nevelőnek, atyjának,
Ifjúnak, melegen erkölcsi szabályokat adni,
Állani mig a fiú, a leckét hallva, megunja.
S akkor atyánk, nénénk, egy homlokcsókkal, elintnek.

„Férjek — kér a levél gondos tartalma továbbá. —
Úti tapasztalatomból, zöldasztalhoz itélni.“ —
„Jó! ha, miként Páris, Vénus birája lehetnék;
S újra, magam, pásztor, s Dafném, Héléna,
lehetne.

Édes pásztori életem, egy istenfiú rangból!
Eltűnt, boldog aranykori szép napok! édes időszak!
Boldog száműzésemet is kíséri irigység!
Junó lelke lehell, e finom cselszövevényben,
Ő az atyám Kamarillájának irigy vezetője.

Boldog öcsém, Á m o r, szabadon választhata Psüchét,
 Mint én a földön láték most egy ifjú császárt,
 Nápoleont, gyönyörű Montijo Eugeniával,
 Szíve, szerelme adott neki szép nőt, nem Kamarilla,
 Nem kabinet tanács, lordok, követek kamarája;
 Láttam a szép jelenést is, a földön, londoni bálban,
 Szép Viktoria, ifjú királynő nyujta virágot,
 Szíve szerelme virágát, elválasztva magának
 Albert, ifjú herceget, és boldog vele, s áldott
 Nyolc magzat, fiúk- és lányokkal, az ifjú szép pár.
 S engem, D a f n e helyett, majd egy agg P á n d o r a
 hervaszt?

Nem leszen ez! Sem atyám, sem anyám célt, ebbe'
 nem érnek!

Junó, s nyilszemű Ámor, látott égből, a földön.
 Oh te gyanus, féltékeny Junó! száz szemű Ámor!
 Száz szemű Árgusnál, Ámor szemesebb, a gyanusnál.
 Junó! sárgakóros s zöld szemmel néz a gyanus szív!
 Én mindent háromszeg üveggel láttam a földön,
 Ah! mily szép vala, édes, bájos minden előttem!"

Búcsujába', barátság s földi szerelme köréből,
 Mint fiatal hadnagy, kit az önkény máshova hány-vet,
 Egy városból, a másba, alig pár hóldnapot élve:
 Kézszerítási között, ezeket szólá, a levélre
 Földi barátihoz, és szeretett Nimfái köréhez,
 Fénylő könyeiben, kissé keserűn mosolyogva,
 A melegen érző, és legszebb ifjú isten.
 Így földről felemelkedé, Olimposba repülve.
 Merkurius, mint gyors Mentor, szárnyalva utána. —
 Nem látunk ma is ily jelenést gyakran mi közöttünk?

Ilyszerű, Bethlen Miklósnak Párisba menése,
Ifjú szerelme elől, híres szép Bánfi kisasszony
Ágnes iránt, de a kit nőül veve Baresai Ákos,
S Kún Ilonát Bethlen; mivel úgy tetszett a szüléknek.
Szép Kata, Kamutinétól is így búcsuza, minálunk
Báthori Gábor, honunk és szive zajos viharában.
Mondhatok új példát is, Apollóhoz közelítőt.
Éppen, mintha Kemény Miklóst látnám, haza híva
A takarékos atyától, Bécsből, párisi útról,
Mentora, testvérem vala, bőv költő fiatalnak. —
Ő, a levéltárnok, szép táblai multból, utolsó. —

Édes, a képzelgés örömét éldelni, ha lelkünk
Által teszi magát Hellásnak aranyidejébe.
Ártatlan kebel, a szép bájából, csak erényt szí.
Oh! de barátom! ezen görög ízlés tára igen bőv!
Én, mint egy kies országban csak vándor, azokra
Tettem a jegyzeteket, melyek lelkemre hatottak.
Oh! honom! mikor éred el e gyöngéd, nemes ízlést?
Melyben, a felséges is, egyszerű; szép, az igaz, jó.
Én ezt nem tehetem, ki a medvés Hargita alján,
Nem Hippokrénét ihatom, csak a lanyha Küküllőt. —

E levelet viszi Károly öcséd. Olvasd el előtte.
Ez nyelven a barátságnak, szabadon, s igazán szól.
Egy kicsi szorgalmat te is adj Károlynak, ajánlom.
S egy kicsi mozgalmat neked ő adhatna cserébe.
Így kiegyenlitné Miklóst, s Károlyt Magyarósi:
Mint rokonok vagytok, legyetek mindenha barátok.
Engemet is vegyetek be, a hármasba, barátnak.
Éljetek! És éljünk, egymás emlékezetében!
Ifjú elébb elhalhat, kell elhalni korosbnak. |
A ki nevéhez erényt nem köt, vagy tényt: nem is élt az.

XXV.

Décsel Jánoshoz M.-Panitban.

Mint élünk mi, Maros, s a Küküllő közti barátok?
Nékem igen forró kíváncsiatom ez vala eddig,
Hogy hozzád, s több régi barátimhoz közel élnék.
Mert a barátságnak főleg fiatalkor alapja.
De ide honosodám a regényes Csonka-romokhoz.
Már a szokott helyet elhagynom, nem könnyű leendne.
S ott van mindenikünknek boldogsága, világa,
Hol élhet maga is, használhat is élte, honának.
A boldogságot, nem a hely, bölcs adja magának.
Itt kérlek, ha szeretsz, tavaszon, vagy nyárba' keress
meg.

Lásd meg, hol lakom, ismerd a székel rokonérzést.
Szűkkezü, és hideg önzést e hunnus fi nem esmér.
Még ti nem ismeritek, természet mily gyönyörű itt.
Oh! de ne véld, báját hogy rajz, s dicséret elérné.
Itt a Hargita, málnás keblű, kebelbeli Montblánk,
Mely körül a lánykák, s olykor málnáznak a medvék.
Itt a tájfestő szép érzetű nő, Veselényi
Pólika bájos Olaszhonját ha nem is, de a hűs Svájc
Szépségét, melyet lelkébe' hozott haza, látnád.
Százszor szebb tavaszunk itt, mint a néma Mezőség,
Bolygó füstjeivel kéken ködözött falutokban.
A tavasz itt, hű nyárban, még nálunk szeret élni.
Itt, Teleki Józsefnének, még mutata rózsát,
Borszékről haza jöve, kisasszonyhóba', szerény nőm.
Nem csak egészség, ifjúság, szerelem virul itten,
Ifjodik, itt, a vénség is, megszépül a rúttság.

Tartósabb is a rózsza, a hol későbbre virágzik.
 Tartósabb az öröm, ha korán, ha mohon nem üritjük.
 Itt fürdik részint, tudod, a szép ifjú világ is.
 Itt fürdőre jövők utcámon fölszekereznek.
 Furge kopók, kötözött agarak gyalognak utánok.
 Városokat, kocsik itt, havasokkal futva cserélnek.
 Két fiatal férj, egy kocsiban, fut Előpatakára,
 Egyik, erőkimerült; más színésznőbe' szerelmes.
 Társzekerekbe' viszen tisztartónőt, frajokat, több
 Nyalka inast, kuptát, s a fehérülő surcu szakácsot,
 Ketreceket, kádót, konyhát, Homoródra, Korondra.
 Áruit itt a zsidó házanként be- s kipakolja.
 Ott cseh legény kosarát köti balkarjára, nyakára,
 Porcellán findzsák, metszet poharak s üvegárus.
 Itt gyerekét talpon német löki föl tenyeréről,
 Egylovu kis szekérének padfedelére terülve.
 Billedez ott képes bőrtáskájával olasz fi.
 Drótabroncs tömegét könyökén hordozza a tót is.
 Olyan a szóejtése, milyen dróthang, a fogak közt.
 Erzsébetváros hangáskara estve zenézik,
 Csak gazdag, nagy házak előtt, de közös füleinknek.
 Ily apró életjelenések is érdekesek, látd.
 Várromaink pusztán, tájképek is, emberi élet
 Mivei, és mozgalmai nélkül, semmi hatásuk.
 És, ne csodáld, hogy hű rajzom terjed fecsegésig.
 Mert mindent vonzó ide, csak téged nem, ezen táj.
 Látod, mind ide jó a világ, csak Dècei nem jó.

XXVI.

Medgyes Lajoshoz Dézsen.

Élsz, a Szamosparton, Lajosom? sorsoddal elégtelt? —
Éppen olyan felszólító kérdés az enyim tán,
Mint tőlem Baumgarten, az orvos, kérdeni szokta:
„Még jól érzi magát mindég ön? És felesége?” —
Én is elégtelten iszom itt a tiszta Küküllőt.

És, az elégteltnek nem legvonzóbbak, a csendes
Házi viszony kellemei? Bizodalom menedéke,
Háza, hol a fényűzésnél, a kényelem, elsőbb,
Pontos rend, ízlés, takarékosságba', csinosság,
Szorgalom, egyszerűség, békesség: házi erények.

Nem sokszor, se sokat nem látogat a dologúzó
Férj, szelid és munkás nő: ritkán nekik is egy-két
Városi, vagy vidéki barát, rokonérzetű férj, nő,
Mást nem bíráló jellemmel, látogatói. —

Nagy részét teszi boldogságnak, a tiszta családi
Békének, a közép sorsban is, nem zavarása.
Hol, nem hallva, nem is bánt nyelv balitélete rólunk,
Sem dicsérete nem táplálhat üres hiuságot;
Hol soha nem, vagy későn jó sok hír füleinkbe,
Nyugalmat, nagyított képben, lelkünkbe' zavarni.

Kérde, üres óráimban, mit tenni szokásom?
Nem lehetek tétlen magam, ily mozgalmas időnkben.
Nem lehetek hideg én is, a szent cél ily melegében.
Bár nekem a polgári egen, nem juta ragyogni:
Hivatalos kötelességtől maradott rövid órák
Engednek szabadabb kicsapongást képzeletemnek.
Andalgok, jelenünknel szebb álmába' jövőnknek.

Dúsabbak még képzeim, ha kevés az eredmény,
 Jutni valóságához némelykor azért sem óhajtok,
 Mert félek, hogy az, a szép képnek, nem felelend meg,
 Melyet a képzelgés távolból előmbé varázsol.
 Kiméld is cáfolni reményinket, te tudós fő!
 Durva, ki szép álmunkból fölzaklat riadással.
 Durva, ki mivet nem bírál, csak festi épével,
 Versinket darabolván véres bárdosi kézzel,
 Bárgyu Gedő, mint bánt, baromorvos, Lombosi névvel,
 Mint Somogyi Gida rongálá nagylelkű Kazincit,
 Tórdosi Siposhoz maga mit panaszolt levelében,
 Irván, nyugalját hogy nem zavará baromember.
 Décseivel, s velem is, s veled így bánt

Lombosi János.

Vers bírása Gedő? Vers nyúzó, még pedig élve.
 Célszerű orvoslása helyett, ő műven eret vág,
 Allövettez, tisztit, szúr, éget, s újra eret vág.
 Mint Molier orvosa, ama vizsgálat alatti.

Ily rossz indulatot megvetvén, mely legyen a cáf.
 Medgyesem! e haladási korunkban mit tehetünk mi?
 Mi koszorút fűzzünk hiven, polgári erénynek.
 Hintsük a jó útjába csak, a szép honni virágit.
 Bájos fénybe, erényes szív, vétket soha nem fest.
 Hogyha erényt nem véd: hűtlen szobalány, a szerénység:
 Biborjába' ez öltöztet szépséget, erényt is;
 S nélküle, nem szép, még maga a szépség, sem erény is.

Hogyha zsinatra hozand a székelőföld, mi közinkbe:
 Várlak, várlak ezen szép természet kebelébe.
 Ezt látván, melegebben zeng még erdélyi lantod.
 Nem lennénk kicserélők addig verslevelekben?

És a baráti levélben egymásnak, nem adósok.
Tőled az ég, alakot, szép elmét nem tagadott meg.
De, ha nem élesztjük, butul elménk, villanyozatlan.

Ott, a Szamos képezte, jeles háromszögön épült
Dézsen, én magam is fiatal szép nyárokat éltem,
Dús, nagyhirű alispán úr Ujfalvi hatalmas
Házánál, s Kackón többet, csak nyári napokban.
Ott Kackón, Ujfalviak udvara most kire szálla?
Őrnagy, vagy kapitán, Olaszországban lakik-e tán,
Még mindig Samu, e szép száműzési honában?
Zsoldosi, és kies országába', magyar katonáknak?
Kiktől a nyelvünket maga Mezzofánte tanulta?
Meghódítani Nápolyt, még kíséri Frimontat?
Károly tartja kezén, vagy Sándor, vagy Samu birja,
E három testvér Ujfalviak egyike, Kackót?
Irj, kérlek, rólad, kiket én tisztelve szerettem,
Ős nagyanyánk, egy volt, Csejden, Ujfalvi Katában,
És, az öreg Földvári tanácsos urat, kivel oly sok
Szellemi élvezetem vala, múltunk szebb idejében. —

Hát, sem a hét Földvár, miket Álmos emelt
vala hajdan,
Sem pedig a papkertbe rugó órom, a Szamos-
Óvár?

Rózsahegy, és sem Bélahegy, ennyi regényes időkre
Ébresztő adatok, sem penditik meg a lantot,
Melyről döngécsel vala oly nemes érzelemárja?
Vagy nem elég ok, avagy csak az egy Vér Farkas erénye,
A nagy honfi erélyes szónok képviselő?
Újabb műveidet vagy tán bírálja kilenc év?

XXVII.

Ince Dánielhez N.-Enyeden,

1843. máj. 6.

Incém! útban vett kedves leveledre, köszöntlek.
Mert a szeles Feleken át ismét látva Kolozsvárt,
Csengettyűs lovak a fényes kocsikat deregetvén,
Porfellegbe futék a főegyházi tanácsba. —

Honi Küküllőnk, és a Szamosközi, négy folyamoknak,
A kis szőke Küküllő halk, tornyosterű Nyárád
Tompá morajú Maros, harsán zúgásu Aranyos
Áldásdús tereit vizsgálám: olyan örömmel,
Mely vegyített szomorusággal melegüle mellemben.
Bús, a hazul idegen helységbe menő, ha magános
Útas. A visszajövésbe' öröme derül, a komolyság.
Nékem ilyen derű, és ború közt utazni, sajátom,
Mindenkor, ha csupán egyedül indultam, az útra. —

A mire vágyám, hallani, ily útamba', Kolozsvártt,
Hallottam melegen csengő Herepei hatalmas
Szónoktól, milyen hideg a vallástalan ember
Keble, ki fél még, vagy szégyel már hinni: tudatlan
Nép babonájának, tart vallást, gúnyos ajakkal.
Vallástól nem üres valjon? Szivemre tapinték,
Oly tüzesen, s olyan közel érdeklét a szavalat!

Láttam, ez útba', köves Tordán, iramult kocsijából
Hol a szerencsétlen Csórjátok, a kőre fejével,
Nem jól választott helyzetből, ugorda halálra.
S nem segített emlékezetén, végrendeletével,
Mit, jó célra tehet vala jókor, szép vagyonából.

Négy napokon menetem mily unalmas haladásu,

Mily poros, és szeles : oly kedves vala visszajövéssem ;
Áldott vidor esőre ömölvén a nap aranyja.

Mélyebb gondolatim merülének föl, hegyek alján.
Hol most, dús tereken, több százezer évekig, a viz
Hánykoda ; mig helyet engede városaink- s faluinknak,
Lassu, de minden győző folytában az időnek.

Hol, most nem tenger, kastélyok uralma parancsol.
Büszke, magas paloták ! vad, durva középkor idomi !
Egykor irigy, bőszt nép boszús dühe romjai lésztek !
Mélázásom alatt, a komoly kérdés is elé jő :

Hány ezeres koru, e csillagföldünk, ez alakban ?
Most, mikor oly ősbibb alak és nagy fordulatokról
Annyi tanus romok, és emlékek, néma beszéllők ;
Csúcshegyeken, ma csigák ; forró lakiak, ma jegesben ;
Állati testekből kövesült kősziklagerincek :

Oly sivatag helyeken, kézirat, drága selyemre ;
Művész oszlopok, és nagy városok ősi darabji,
Ott, hol iramszarvas, s a fehérmedvék ma tanyáznak.
Hol, a most fagyos öv, egykor mivelődve virágzott,
Mint pompás Magyarország, mai Siberia, Laphon !
Akkor, a szellem fejlődés kikeletje, ma télje. —

S a felelet ? Mély némulat ! Oldatlan marad a bog.

Új örömem melegét érzém kebelembe', haladva.
Milyen a természet körülettünk : olyan a lelkünk.
Mindég kellemesebben néz lelkembe barátibb
Vidék, itt, gyönyörű székelyföldhez közelítve.
A vidrádszegi kastélyban, Lécfalvi, ajánla
Jó szállást, vacsorát, székely vendégszeretettel.
Már vidrás Vidrádszege, távolról derüsité
A teret, és az eget, hol szép Vásárhely az útast

Várja; s az út a fehérlő tornyot tűzi irányul,
Mely hajlongva kacsint, s hí Nimfai szép köszönéssel;
Mig, közelítve sebessen a város kapujához,
Lányka gyanánt, a torony, hegy alá rejlik mosolyogva.

Ennél szebb tünemény, nem tűnt fel előttem, ez útban,
Mint e szép, s még ifjú torony játéka varázsa.
A vén várbeli tornyot ajánlja további vezérül.
Zöld fala itt élőkertnek virul addig elődbe,
Mig szemléled előtted a gazdag róna Libáncsot,
Mig a komoly Maros, és város fölnyilik egészen.

Éber öröm vala, szép város! látnom, nevelőném!
Mely engem fiatalt ápolál tudomány folyamiddal,
Itt, Marosod mellett; mely, mint akkor, ma is úgy foly.
Hol úszása fehér habok és gyors könnyű halaknak,
S akkori ifjú fák, most, mint én, ők is idősek,
Ifjú napjaimat melegen lelkembe varázslák!
És — kettőnknek, irigy hegyek, — elfedezék honainkat,
Csejdet, Ilencfalvát; azt bal-, jobbkézre Ilencet.

Végre, sötétbarnás Lócon, éjfél is, elérem.
Hol, a juhnagyságu bagoly huhogásai közben,
Mint székely kocsisom nevezé, értem menedéket,
Betérvén nyiltlelkű üreg Bőjtéhez, ipomhoz,
N.-Solymosba: miként az ehés solyom, úgy vacsorálni,
Mert hegyeken, s az egen már hajnal kezde pirulni.

XXVIII.

Ugyan Incéhez, ugyanazon évben.

Utam napjaiban, gondolkoznom, vala módom,
Nyílt fölszólításodról, őszinte barátom!

Nem válhatnék-e meg, ez udvarhelyi körömtől?
És itten szerzett kicsi kedvelt birtokaimtól?

E nemes indulatot lehelő kérdésre, ezennel,
A közelebbi levélbe feledvén, most felelek meg.

Változtatni helyet, bár régebb, vágytam is innen,
Hol az erény s érdem jóhíre, nem él irigyetlen,
Hol dicsér elein, azután rágalmaz az álnok,
Mint fiait ragadozni tanító gólya, ha kigyót
Csak félig fójt meg, s kis fajzatinak kanyarítja.
Vagy, mosolyogsz? Hiszen így van ez, így is volt
egyebűn is?

Én nem a több vagyonért vágynám, csak is érted,
Enyedre.

Én boldog vagyok itt, nőmmel, sorsommal elégtűlt.
Boldogságot a mások vélekedése szerezhethet?
Aztán, sorsa fölött kit túl felemelt a szerencse,
Gazdagságra: nagyobb mértékkel méri elébbi
Szükségit: kívánati, és képzelmei, újabb
Szükségek lesznek: boldogságába teszen kárt.
Bűnre is egyszersmind több út nyílik fel előtte.
Hány tunya, hány buja nem lett, nagy bővségnek ölében?
Hány könnyelmű, pazér fiú, fősvény atyja helyében?
A ki, az atyáról maradott vagyonába ha beül,
Nem tudjuk, valjon él-e már? Legalább nemesen él?
Legfelebb, ha vadász, kártyázik, még nem is olvas,
Csakhogy ezeknél még titkoltabb csinja ne lenne,
Sem hivatalviselő, sem gazda, kerül hadi pályát,
Erkölcsebe' puhultabb, mintha nem tanulándott.
Házasulását is hanyagolván, unja, halasztja.
Ily jeles ifjak tespednek nagy, régi családból,

Áldottak sors-, természettől alakkal, anyaggal. —
 Egyszerű bölcszet, s több alapítót képeze súlyosb
 Sors, örökélővé, méltó emlékezetében. —
 S itt versimnek végzete, kezdetinél, nehezebb lesz.
 Nem tudván, melyik első, sok tudományosaink közt.
 Nemde Borosnyaiak, s a kovásznai Mátyusok, Incék?
 Hires Herepeiek, remek egyház szónoki többen?
 A nagyhirű Szilágyi Ferenc, bölcs Antal, a püspök?
 Méhes, Gál, Gecse, Kis József, Kis Gergely, az atyja?
 Hát a szilárd lelkű Csoma, Benkő József, az író?
 Hát Farkas, szabad éltet látó Oceánon túl?
 Hát Hegedüs, kitől a tudomány, lelket nyere, s érzést,
 S mint Hegedüsse, Szilágyinak, úgy, Szilágyija lenne
 Méltó és irigyetlen hirnöke is, Hegedüsnek?
 Hát a derék Köteles, ki után, ki elébe teendő?
 Váji Elek, bűvös szónok, s vele Mátyus, az orvos?
 Székely Márton, a legszebb férfiú, menyeyi hangú,
 Istenhez zúgó buzgók ezerit felemelve,
 Bethlen Krisztina grófné, a vallásos, erényes,
 A nagy Kendefiné, ülvén, mint példa előtttek.
 És a nemes Teleki József gróf, férfiak élén.
 Mint fiatal, be dicső látás! ezt láttam is egykor.
 S tégedet, ízlésben bájos mester! ki feledne?
 Szász József! hamar eltűnt gyöngéd érzetű költő!
 Versidet, életedet hiven Döbrentei adta,
 Lelke, a pompás könyvtárnak, vonzó modoroddal!
 Mily nyájas vala szép lelked: dalaidba lehellő.
 Hát, a te méltánylód, a tudós Döbrentei Gábor?
 Nem mind egyszerűek voltak? Nagyok, érdemeikkel?
 Mind egyig tisztelt lelkek! nem üres nevek, arcok.

Bethlenek, és Telekik, s Daniel mellé emelendők,
 A tudomány s tanodák ápolásában, öröklők,
 Ott, hol aranyalmát nyél el, nem emészt meg a kigyó,
 Ott, hol erény nem enyész el, idő szájába', nem érdem,
 Hunyadi gyönyörűinek, hóllószáj, Cillei nyelve,
 Ott, hol a vandal vadság bár földúlja, rabolja,
 Bár hányszor tanodát: lángjából is újra feléled,
 Ott, a dicsőség s érdem képcsarnokba', örökké.
 Boszú, dühös bős had lángjába sem ég el a szellem!

Nem minden nagyhirű Kovács ment, innen,
 Enyedre.

Itt is, a szépjóban, nagy két Kis lelke, teremtó.
 Itt maradok hát? Itt! Nem kérelem én a szerencsét.
 Nem ragad engemet ő könnyen, mint téged Enyedre.
 Ince, becéje legyen neki, inkább, mint Magyarósi.

Mit? Ha Szilágyikkal, s Méhessel, büszke Kolozsvár;
 Büszke Maros-Vásárhely könyvtár-, büszke Gecsével?
 Bethlen Gábora van Nagy-Enyednek, mi? Van Atilla'
 Udvarhelynek is, két Kisse: leend alapító
 Két Domokossa, remélem, Bethlenből, s Telekinkből.
 Kellene, úgy a szerencsének, szűkkeblű reménytől,
 Hogyha ez utolsó, csalatott jósnője, pirulni. —

Ince! a távolban, éljünk közelünkbe', levéllel.
 Csakhogy nem lehetek hozzád, levelem, magam: az fáj!
 Én lennék, nálad, sokkal hosszabb, levelemnél.

Hát magad, és Herepei veled, mikor értek a célhoz?
 A szereret szent könyvét, új ízléssel előntni,
 Új fénynyel, magyarázattal, szellemmel, erővel,
 És öntözni erényt, égharmatjával, a hitnek?
 S így, az erényt, vallás melegit, lelkünkbe idézni.

Melyet, még a hideg keblekben is, ha kinyitja
Száját a sok ezer népnek, mely ülve figyelmez,
Mint egykor hegyen ülő szent szónok, Herepei,
Villanyozó tüzü nyelvvel fölzaklatni, hatalmas,
A templomkerülő nagyokat sem hagyva róvatlan,
Honnan ömledezett tele elmésséggel, az atyja,
És Károly testvére teremő lángesze, nyelve,
Honnan, az atyjokkal, sokszor hallotta Kolozsvár,
Mint a Szamos, tele árjában, zógott le Szilágyi,
Szónoki székből a népre, tömött dörgő szavalattal,
Nagy mondásai súlya alatt, megrázkoda lelkünk.
Együtt hallani a kettőt, mily elragadó volt!

XXIX.

Méltóságos Barcsai László urhoz,

1842. martius 12.

Eltávozva Enyedről, nem volt látni szerencsém.
Úgy hiszem, a Jó zsefhuszár hadnagynak alakja,
Mely, bájos fiatalságban, tündökle szemébe,
És szívébe', az akkori szépségeknek: ez ország
Gyűlésén, mint hivatalosnak, a multba' követnek,
Kellemeit még birja; ha férfiasabb is azóta:
És, a mi több, e csak külső szépségi kecséknél,
Birja nemes, hő érzelmét még, akkori lelke,
Birja talán emlékezetét hivjének, iránta.

Ily nyílt érzetimet, hiszem, úgy fogadod, levelemben,
Mint egy tiszta kebel hű tiszteletét, szeretettel,
S nem hidegült bizalommal még most is melegítve,
Egyszerű, szende szavakban, oly szívből fakadozva,

Mely egykor szép lelkedet ott tisztelve szerette,
Hol, mint ifjú hadnagy, kor kikeletbe virágzál,
Hol a magas születés téged nem sáncola gögben,
Mint sok olyan cimdölföst, a ki az emberi jogok
Eszméit penditi üres szófény-buborékban,
S átmenetét életbe, megint sírjába temetné.
Ő maga, imátkozni miként kikerüli, a néppel,
Ő maga, halva se kíván köztemetőbe' alunni,
Csak kriptájában, távol közös emberi portól. —

Másként érzének, csak nem régen is atyáink!
Másként érze magas lelkületű Barcsai János,
Három hongyülés kire fényes bizodalomnak
Tündöklő jeleit koszoruzá: köztemetőben
Óhajtott nyugodni: hová mély bánata vivé,
Véletlen multával a hon ritkább nemessének,
Gyászos könnyei közt, minden jó honfi kebelnek!

E vásárhelyi gyászesemény, s Enyedeni lakásunk
Közt, lerepült években, sok derű, sok ború történt!
Engedjünk helyet, ifjú korunk emlékezetének?
Mi, méltóságod köriben, Enyeden elenyészett?
E kor, s hely emlékezetét újítani, be! édes!
Ekkori szép napokat rajzolsz vidor leveledben.
Mult örömek tündér tükkrét földézni szeretnéd?
Mely szabadon ömlött, pezsgett vala, könnyü szeszélyjel?
Nincs meg az akkori kor! A korral változa lelkem!
Könnyü kedélyt, vidám tréfákat most ha parancsolsz;
Mint Enyeden, olyan elmés, jádзи beszédeket, írást?
Vedd el homlokom és szemhéjjam ráncait, ötven
Négy évemet vedd el vállamról, vedd el agyamból,
És add vissza helyébe huszonnyolc éves időmet;

S mint Enyeden, Csombordon, szólok Gyarmati nyelvén.
Csakhogy társulatunknak is adjad vissza barátit :
Csengerit, és Farkast, Gáldon ; Gáldtön Simonunkat,
Lészait, és Tétsit, Gált, virgone ifjú gróf Kúnt,
Szászt, Vajdát, Tompát ; s — magadat, fényét ko-
szorúknak,

Azt, ki nekünk csinosan, Józsefhuszári aranyzó
Formaruhába', lefestendő testmozdulatokban,
Égre emelt homlokkal, mórd és jádзи szemekkel,
Jobbról, balról, az illedelem, s rendszabta modorban,
Fölmutatta, miként kell állani szembe, magassan,
S szólni, erélyjel, Szerbelónival, ezredesével ;
És, komoly, katonás jelenést végezve, mosolyga. —
Ismét hajlékony, szabad állásába' mozogva. —
Szép multunk eleven képét, így visszavarázslod. —

XXX.

**Méltóságos Baresai László és Zsigmond
testvérekhez.**

A ki tanítványunk volt, nem mindenha barátunk.
Van nem várt sok eset. Nem kedvel néha növendék,
Sőt gyűlöl, mint férfi, hogy édes bűnre nem adtunk
Tágasb útat, időt, s látánk lappangani kigyót,
Ott, hol az ő szeme csak rózsát látott kibomolni ?
Mért látánk csak Ikát, hol szép Mike rája mosolyga ?
Mért csak Bánfi delejt, Birit, és mért benne, nem
Ágnest ?

Mért rossz verset is annyit, rá föltolva, tanítánk ?
Mért olvastattuk vele ó-kor hőseit addig ?

Mig ő, mond : „Málkája ölén, nagy lenne, s erényes,
„Mint Vér Farkas ; a három Zejkhez eszére, hasonló ?
„S oly boldog, milyen soha nem volt Hunyadi, Zrinyi,
„Nem Szt-Imre terén se Kemény, se Logódi Szabócson ;
„Milyen nem, se Kemény Dénes, sem Zejk, Veselényi.“

Sully, Vitéz, negyedik Henrik, Mátyás : neki, Máli?
Sőt bölcsészetet, erkölcsant is vádola néha :

Mért veszen oly sokat el komolyan élet kikeletjén ?

Néha, a hol ültették büszke reményit erénynek,
Nagy gonddal öntözve szerénységét, fedezőjét
Minden többi erényeinek, kit ápolva neveltünk :
Hogy hallgassak egyéb bűnről, hideg elfeledés nő,
Gyűlölség, bal, ferde gyanu atyaindulatunkról.
Mutat a kor, háládatosokra, de ritka kivételt.

Más az eredmény, gyermeki korba' nevelni fiút, ki
Még csupa ártatlan, s leggondosb házi körülmény
Közt fejlődik. Ilyen háznál láték nevelődni
Egy fiút. A ki, csekély okból, napjába' sok izben,
Sirt. Hogy szünidejéből, négy napok, útba' telének,
A hon távolsága miatt, haza jöve, panaszol
Sirt. Melyet látván nevelője, imígy leli módját.
A Fiuval lépett ilyen egyezményre : „Ha két hét
„Folytában, nem sirand egyszer is, ezt megigéri,
„És nem lesz adat, ezt nevelőjének bizonyítani,
„A fogadás az alatt ha csak egyszer, sértve leendne :
„Úgy kedves Ludas Matyi, kis könyvecske, övé lesz,
„Mit, Robinzon után, hallgatván, birni óhajta.“
Megtörtént a becsületszó, kéz rájaadással.
És, hiven eleget tévén, e pontnak, övé lett ;
S örvend, ily fogadással : „már nem sirok ezentúl.“

Volt ugyan arról szó, hogy láttak volna petyergést
A koszorúsnál, még olykor, a zongoraházban,
Mint a kisasszonyok ezt, nővéri, mosolygva sugallák,
A szobalányok is ezt főintéssel igazolván.
De nyomozás az iránt nem történt többször, az ügyben.
A nevelő a kötést hiven megtartva találá.

Kisszerű nem lehet, ily eset is, nevelők- s a szüléknek.
Érdek nélkülinek nem vészi se Varga, se Szőnyi,
A gyöngéd, s nemesebb nevelés körüli avatottak.

Már csak elég, hogy igen jó gyermek lett a fiúnkból.
S férfi korába' hon- és trónhoz nemes érzetű honfi,
És a legszebb lelkűek egyike, mindenestre.

És ki, miért titkolnók? Bethlen János, ez ifjú.
S mint a jeles L e n g y e l Istvánját Kendefi Ádám,
Mint a szerencsétlen, de tudós Péterfit is Ottó,
Mint S z a l a i t, Bethlen Miklós, mint Csórja Ferencet,
Méltányolta Torockai Miklós: úgy Magyarósit

Ifjú Bethlen János, ilyen bizalommal ápolta,
Ő, ki körül már most nő hat fiú fölvirulásban:

Géza, után, D o m o k o s, B é l á v a l, János, az atyja
És, a két nagyatyák nevein, Jozsef, s kicsi Sándor.
Egyike, Gézáról, nékem jegyzé meg a grófnő,

Mint anya, szép Teleki Zsófi, finom bájmosolyával:
„Ennek is, egy Ludas Matyi kellene még, Magyarósim!
Másként jó fiú.“ Mely szava önférjére irányza. —

Ily atya, mint ő, Barcsai László s Barcsai Zsigmond.
Mind termékeny atyák, ilyen elmés képű fiúkkal
Ilyen három atyát látnunk, több pusztá szavaknál,
És, az igazhoz hűn irván, ily ritka alakban,
S ily termékenyül áldva reményteljes fijaikkal!

Két testvér, fiatal férj, s két nővér, deli két nő,
Barcsai László és Antónia, jó anya, szép nő,
Árpád, Béla, dicső név, Kálmán, s angyali Vilma,
Mint rajzolta Sükösd Miklós nekem nevelőjök,
Martonoson, a forradalomkori elvonulásban.
Barcsai Zsigmond is, Bruckenthal Zsófia nővel;
Két fiaik, J ó z s e f, G á b o r, és lányka, M a t i l d a.
Mint sorolá, ugyanott őket Gáspár, nevelőjök. —

Kedves, tartalomért kedves levelem! Be sok ifjú
Korban áradozott versimnél, többre becsüllek!
Most, nem üres szép szóknak, ilyen fiainknak örülök,
Én is, mint e szerecsétlen nemzet fia, melynek
Oly sok ezer fiait sodrotta el új forradalmunk!
Ifjú Mikes Kelemen, s csak Apor György is, mi csapások!
Istenem! oh sors! Gondviselés! Add vissza, ezekben,
Atyjaikat, kedves fiaikban, még a hazának!
Adjad vissza a hont, legalább, mit birtak atyáink!

Kedves tárgyait! oh mit idéztek elé, levelemben!
Vissza, az ifjú életkor multjából, Enyedről?
Barcsai, több Bethlen, Bánfik, Telekik, s a Kemények,
Toldi, Mikók, s más sok nemesek tanuló fiataljait?
És a virágzó főtanodánknak aranykori képét.
Urfiak ott annyin, azután, azelőtt se tanultak.
Méltóságotokat rég nem látván, zavarodva,
Z s i g m o n d testvértől, ki minap meglátogatott volt,
Azt képzelve, miként L á s z l ó h o z volna szerencsém,
Vágyamban, Zsigmondtól, Zsigmondot tudakoztam:
„Tévedek én, hiszen épp ő az maga“, szól mosolyogva.

Kérdezi testvér méltóságotok, itteni sorsom
Helyezetét, jobbal, kedvem nem lenne, cserélni?

Kellemesebb nekem Udvarhely már, Atilla székes
 Udvara, mint Bethlen Gábor gazdag tanodája :
 Kellemesebb emez ősi atyáink székhelye, Budvár,
 Bár székelte legyen itt Buda Hun, vagy Bonda, rabonbán.
 Már a Rikát szeretem, hol nyugszik Réka királyné,
 Mint mi e kedves szájhagyományt itt hinni szeretjük;
 Hargita rengeteg is kedves, s a lassu Küküllő,
 Kertem alatt, mely békés napjaim itteni képe.
 Már az öreg Csonkához is, ifjú Zápolya által
 Épült gúnynevü, várhoz, honosodám; noha bár az,
 Még, a mióta leromboltatta Rákóci vezére,
 Pekri, hever romban, birván gróf Kornizs utódok.

Itt maradok hát? Itt. A mult, s e mai levélben,
 Általam ott, és itt tisztelt, testvér atya férjek!
 S akkori kör kedves neveik, mind éljetelek együtt,
 Mig a Küküllő folydogál, és a Strigy, a Marosba!

XXXI.

Péterfi Károlyhoz Tórdoson.

Mint élsz még, a Kenyérmezején? Mit működöl? Irsz-é?
 Kisdedóvás, nevelés szent ügye körül kezelődöl?
 Vizsgálódva fog el bölcsészet mély tudománya?
 Ott, hol méla mezőt engednek képzeletednek
 Emlékromjai régi dicsőségünk idejének?
 Nemzetiségünket hol védé nemzeti vérünk,
 Hajdani győzelem pályáján hős Kinizsinknek?
 Két karjával a hol egykor árasztta török vért,
 Harci dal, és porfelleg közt érkezve; lováról
 Már lebukott, már sebtölt Bátori vérmezejére,

S kardja elől Pálnak, pásztorkunyhóba szorulván,
Éjjeli rejtekben, Ali, onnan reggel elillan,
Ott harminc ezeret hágy népéből csatatéren.
Ott, a magas bábolnai szőlőhegy közelében.
Hol, a komoly méltósággal haladó Maros árján
Látod az életnek képét, s a hatalmas időnek.

Néhány évek előtt, magam is mulatva azon föld
Szent terein, a szép Bethlen Kata, s férje Naláci
József, s gróf Gyulai Lajos és Döbrentei Gábor
A nagyhirű tudós nevelő, és urfi növendék
Társulatába : s óhajtvá vevém figyelemre, kevésbé
Érzékeny, s hálás, az utókor, sokszor erényhez,
S oly emlékhöz, a mit tisztelt, kimélt az idő is!
Bátori emlékéből, híd épüle, korunkban!
S ezt idegen rablók ha teszik hidegen, ne csodáljuk,
De, ha magunk, érzés nélkül rongáljuk az ilyent,
Éppen, mintha elárulunk egymást, s rokoninkat :
Ennyire menni, s ilyenre, Teremtő istenem ! aljas !
Mert szabad, és harcos nemzet védvárakat épít,
Érdemeseknek, a kik vért, s életet adtak, a honért,
Szobrot emel, szent emlékoszlopokat, neveikkel ;
Oszlopokat ront, utat, hidat, szolgálai nép rak
Legtöbbet. S mi, erőszaknak, főcélja, ezekben ?
Rontani nép erejét, idejét, lelkét leigázni,
Hogy dúskáljon az ő kirabolt kincséből, az önkény,
S lankadván, aludjék majd mámorosult buja bűne.

Széken, nemde vitéz német rend volt, hogy a tókat
Jobbágyokkal, egész éjjel vereté, mivel a sok
Béka csoport vartyogván, ők nem tudtak alunni ?
A hét ősi vezér : Árpád, Gyula, Úrs, Keve, Verbules,

Sem nagykürtű Lehel, se Zabólcsoha így nem aludtak.
Rongált hős pázsinton, szirtköveken is elalszik.
De olyan alvóknak, hasa és zsebe, gondja: nem a hon.
Mint Kinizsinek, a malomkövet, ily hősök, felemelnék?
Sem nekik, lányát se Magyar Blás, senki se adná.
Legszebb gyöngye leány mért kedvel nyers katonás fit?
Férfias elszántság, bátorság, harci erényért.

Oh de az Alföldöd, multunkba igen bele sodra. —
Néhány évek alatt, mennyit lejtett rövid éltünk!
Mily vegyes érzelmekkel tölt kebelünk, a mióta
Egymást nem láttuk, sőt még levelet se cseréltünk.
Megnyitom én e zárt bizodalmat, ezen levelemmel.
S kérdezem: Eljövöl-e, Alföld már régi lakója?
A székelj fürdőkre? Mikor indulsz ki hazulról?
Eljövöl. Ezt hiszik itt két nővérid bizalommal.
Jőj ide, jőj! ne halaszd, a szép természet ölébe.
Itt édes-, savanyuvíz, szép ég, lég is, egészség.
Itt nap gondjainak zibbadt zúgalma nem őröl.
Átlátszó köveken őket zúgónk is elűzi.
Nem robog itt dob, trombita, nem kurjognak a békák.
Itt szép természet, jó, s hasznos iránt, nevelőnő.
Egyszerűsége, kevélységet, szégyennel alázó.
Itteni nőknek is ő, jó lecke-szabályokat adhat.
Itt, a virágos partok közt medrébe tolongó
Folyamok által, egész lelkünk, mily szende, kibékült!
A zsebajos mindennapiság zavarából üdülve.
Itt nem hordoz a szép, cicomákat, üres hiuságot.
Ő sokféle ugyan, de saját színt hordoz alakján.
Szűz bájjal tűnnek föl a szép természet igéző
Kelleme: öltözetétől nem függ, egyszerűségben,

Istennői, magas szépsége, nem a divatárus
Nők piperéjétől, nem a tündérencu divattól.
Hozd el lányodat, e nevelőnőt látni közöttünk.

Élj! Egymást láthatni, siess ide; jöni ne késsél.
Itt testet lélek, lelket test orvosol, elhidd.
Hozz ide csak kedvet, hozz ó bábolnai nedvet,
Melytől fölmelegülj, ha kikelsz a hideg fürdőből.
Házi szelencéjét a bűvös Pándora hölgynek,
A napjába' ezer alaku „mindennapiságnak“
Hagyd otthon, s belezárván hagyd a gondokat otthon.
Hagyd otthon a lélekölő kártyát; mi az édes
Társalgás lelkét, elmésszerű, könnyű beszédet
Elfoglalja. Helyette kopót inkább, s agarat hozz.
Inkább ostáblát, ha komolyszerű sakkomat unod.
Hozz lovagolni lovat; hozz inkább bármi regénytárt.
Hozd el a legdrágább katulyába', baráti kebelben,
Régi barátságunkat, lelkünk szellemi kincsét.
Borberek, Alvinc közt, itten zúgó, a Maros lesz.
Básta korától, szűz, Homoród Tündér Ilonája.
A mily vandalom ott Lászlót, testvéredet, ölte,
Ritka tanítomat, s Enyed egyik ritka tanárát!
Itt, a bocsárdi hegyek Kecskéssé, leend, az öreg kő,
Melyet a földünk hámora olvasztása kohólt volt.
Mégis azóta idő is még szét nem darabolta.
Gréfenberg, a világon sincsen szebb, Homoródnál.
Bár székelőföldön sok a Gréfenberg, sok a Prieznic.
S Prieznicnő, leve, csábító Muzsám, levelében? —

XXXII.

Péterfi Pál orvoshoz M.-Vásárhelyen.

Itt tavaszunk örömében mily szép, kellemes ég, föld!
 Hát ennél, a mi csak külső, érzéki, be sokkal
 Felsőbb, és nemesebb, a belső, léleköröm, ha
 Értelmünket, az érzés, szebb eszmére deríti!
 Hogy, valamint a világosság, s meleg életet újit:
 Úgy mi is újabb, és nemesebb tényekre hevüljünk,
 Úgy külső természet, az erkölcsit nemesitse.
 Számtalanul, mint a fűszál, keljünk ki, hazánknak
 Vérrel védeni alkotmányát, jó fejedelmét,
 A ki e nemzetet, e hont fénypontjára emelte,
 Ferdinánd: ha megáll szent esküje, szentesítése.
 Isten! tartsd meg ezen hitben a királyt, a hazának!
 A ki becsülettel hon előtt fennállani kíván,
 Ifjú ébredjen, s ifjadjunk vének erénynyel!
 Új terményeket emberi ész leleménye teremtsen.
 Mint a fölébredt természet most nemz, alakít, szül:
 Gyermekeket házasság nemzett: erényt a barátság:
 Mert nékem nincs gyermekem, és néked feleséged.

A tavasz emlékeztet rád, Péterfi barátom!
 Hinteni kész vagyok útaban havasalji virágot.
 S e havasalji virág, mi egyéb, őszinte levélnél?
 Mert hallok készülsz fürdőre Előpatakára.
 Szállj hozzám. Ülünk gyeppadra. Hol ott lebeszéllem,
 Mily vigan szaladánk Sóvidékére, Parajdra,
 Kis, Lina, kellemes új egy párt, elhozni közinkbe.
 Elmondom, Pálfalva felett, mint voltam az égben,
 S néha, miként a hold, úsztunk felleghabok ágyán,

Barna, kerek Firtos tetején, mint láttam alattunk
 Fellegeket, ködöket s Erdélyt láttam körülettem!
 Hol mikor, így van a hir, Erdélyt még viz borította,
 Tündér két alakok, Firtos, Tartód lakozának.
 Mint izzadva haladtunk bár hegyalatt, de felette
 Mint érzénk hideg, éles léget, fenn a magasban,
 Mig a dicső égből szekerink mindég lezörögtek,
 E haza egyik leggyönyörűbb hegye csúcscsa kövéről,
 Látván végre Korondat, az erdős hosszú Kalondán,
 A fürdőre kitérénk: ifjú Sebessi, Ferenci,
 Én, s Keller, Bethlen Jánost meglátogatandók,
 Ott a korondi kies fürdön, Teleki Zsófiával.
 A gyönyörű, és még fiatal grofnéja nejével.
 Hol, még messziről int vidámon Bánfi, kezét nyujt
 Bánfi Dani, Bethlen János kortársa, barátja,
 Husz esztendeje bár nem látott, ismere engem.
 Bethlen, az elsőknek köszön; és azzal meg is indul,
 A többit bevárni feledve, egyéni sajátja.
 Itt mosolyog régen nem látott tompa hunyorral,
 Mint szemeit kisebbitvén, hunyorítani szokása,
 Mint Enyeden nevelői karunk elsője, barátunk.
 Itt kezét adva köszönt, de beteg színébe', Szabó is,
 A festér; élénk elmés, most benne se látszott. —
 Elmondok neked itt, közgyűlést, ifjú Bethlen
 Gróf követünknek, négy hiján, ötszáz szavazatját.
 E győzedelme tévé őt hősévé a megyének.
 Elmondom jóizü kedélyét kis lakománknak;
 Társulatunk tréfás örömét, boldog vacsoránkat.
 Útadat errefelé vedd, kérlek, Előpatakára.
 Lelkedet, és hajadat mert várván látni óhajtja,
 Ép érzékeivel, s ősz hajnélküli barátod.

XXXIII.

Báró Veselényi Miklós lelkéhez.

Vannak pillanatok, s órák, melyekbe' magunknak
Oly pihenést keresünk, melyben lelkünk ne feszüljön,
Sem gond, sem hivatal, tudomány, kábitva ne nyomjon.
Boldog pillanatok! hol a szebb érzelmű komolyság,
Nem csak a törpe jelen, nem csak könnyelmű valóság
Mulékony gyönyörít szedi, nem rózsáit az élet
Csak mindennapi zajgó társalgási körének.

Nem. Hanem, a hon nagyjai, szellemi, elvi baráti.
Kiknek erényiket óhajtná átadni jövőnek.

Vagy pedig, a szép képzelgés bizalmas ölében,
Lelkünk is, ha magunk is tettünk fennmaradandót,
Éli előörömet mivének, ezen jelenében.

Boldog pillanatok! melyekben szellemi éltünk
Több örömrészt élveztet, mint sok napok elszórt
Zajjai, mint sok látogatások üres buboréki,
Mint hideg unalom-estélyek feszesebb jelenési.

Szűnperceimbe' ilyen nemesebb édelmet óhajtvá,
Én betöltöm üres óráimat ily levelekkel.

Melyek, kisszerűségek ugyan, de saját szüleményi
E székelőföldnek. — Hol székel lelked, örökre
Útat tört neved érdemed élő oszlopi lésznek.

Hol te a nép jogait, dagadó buzgalmu kebellet,
Rendithetlennül eldörgéd, népvédi hatással,
A törvényesség szentsége elismeretével.

Hol haza óltárán lángol vala áldozatélted.

Hol új lelkesülésetől, némúlt az erőszak.

A dicséret, erényeidért, örömmárba kirontra. —

Elhangzott zaj, el éljenzés, elmúltak a tapsok;
 Mint elapadhat, idővel, Siklód, el a Küküllő.
 Mint makfalvi kies vár, Makra, ma, egykori Várhely.
 De, mit a székel népnek, Makfalván alapítál,
 A népiskola, és neved abba' virágzik örökké.
 Nagyságod, jobb kor-, jobb sorsra leszen vala méltó;
 Hon, hiányza erényednek, nem erényed, a honnak.
 Sokszor, tán a mi bűnünkért, jó célból, az isten,
 És a sors, pártolta, a rossz ügyet, nem a jobbat.
 De Veselényi, miként Cato, választá veszettet.
 Sors soha nem pártolta Zsibó fiait, se csatáit!
 Eltűnél!: mint László, fényje a Bánfi családnak,
 Fényje, családjának, s a hazának, Barcsai János,
 Mint Te, Kemény Dénes, gróf Bethlen János, idősebb,
 S Zejk József, hamar eltűntek! mély gyászos időnkben,
 Párotokat valjon leli, és mikor, e haza, nemzet? —
 Hát egy villanyeszű Szász Károlyt szül ez a hon még?

XXXIV.

K. Székely Károlyhoz,

1844. mart. 12.

Gergelypápa derül. Nincs zuzmara ifjú szakállán.
 Erökoneszme, nevét testvérednek földidézi.
 Szép sorait birom télutó másodikáról.
 Hálás érzelmét olvasva, mellem melegüle.
 Most ez okon, nemes érzetü Gergelynek nevenapján,
 Egy sor névnapi áldáskivánást ide zárok,
 S egy poharat, tudatom, hogy egészségére, üritek.
 „Isten tartsa meg, éljen Székely Gergely, a nemzet

„Ifjú reménye, alakba' jeles, lélekbe' hasonló.“
 És, ha ezen pár szíves vers, emlékezetének
 Életet adna, nevét ebben éltetni szeretném,
 A te neved mellett, két ifjú lelkek! a kiknél,
 Mind igazat, mind szépet lángelmére ragadni,
 Mind a jót, az erényest hőbb keblekkel ölelni,
 Nem szült képzetebbeket, a szép Sepsi, terében,
 Sem más ifjú növendékim nem voltak irántam,
 Hogyha az egy, lángész Székely Dénest se felejtsem,
 Több fiúbizodalom s a barátság szent melegével.
 Egykori ritka növendékim! s most ifjú barátim!
 Egykori lángelméjét, Háromszéknek, atyátok
 Székely Sámuel érdemeit, polgári erényit
 Majd örököelve ti, új két Székely Sámuelünk lesz.
 Hogyha idők vadak, és durvák nem lesznek erényhez.
 Isten! ments! Csak idők ne boruljanak olyak e honra,
 Melyek irigy dúlói szabadnak, s észnek, erénynek!
 Melyek a honfi eszes főket háttérbe szorítják.

Tudni akarsz valamit rólunk, s jelen ügyi irányról,
 A négy Jánosaink, s a Ferenciek állva szilárdon,
 Céljok, a törvényesség útján közre javítani,
 Férfiason védőrji az ügynek még. De nagyobb rész
 Ingadozó renyhén. Mások simulnak is öszve.
 Egy, kettő, ideiglenesen, ravaszon meg is örült:
 Hatra, ha vakról fordul a kocka, megorvosolódnak.
 Egy ajtón közvélekedés fustélja hijába
 Űze ki egyet, a másón békerül ő hivatalba;
 Mert hivatal, nem a közjóért, lármázni, kirívó.
 Más vonogatja magát, nem több, csak három évekre
 Vállalván hivatal, ismét munkálja a hármot

Titkon, két szerepet játszó mindég szava, ténye;
 Mért nem vallja meg őszintén, nyolc gyermek igényel
 Tőle kövér hivatalt, mint másként tenni, miként szól?
 Hontalanok ha teszik, s idegen külsők, ne csodáljuk.
 Honfiban, ilyen ürügy, teremő Istenem! aljas,
 Még, a levertségben, ha ilyen szín is keserítő.
 Sőt, mit alig képzeltem, hallom, már falukon is,
 Két pártellenes, egy szekeren utazva köszönget,
 Csipve kalapját jobb mutatójával, s a hüvelykkel,
 Minden alázattal, székely népnek, s a keresztnek —
 Csakhogy erénymeddő, külső szentsége ne lenne! —
 Népi kegyet, szavakat titkon lappangva, vadászó.
 Más az adóbiztost, szekeren kíséri, süvegli,
 Azt a magas szárazt, a kinek még ifjú, bűne.
 Bátrak, helybeliek; népvédek nincsenek itthon,
 Sem hidegen győző Horváth, csengő szavu Pálfi,
 Sem Bethlen, se, ki csapkod erőszakot, a szabad Antal
 Imre, mosolygva beszélő, élcfüllánkja is édes,
 Nyilas is, a darabost, makacsot simítani, éles,
 Most lágyabb, majd szurósabbka babiru kefével,
 Most csattog, kebelet rázó, majd jádзи modorral,
 S olykori kardvágását, öntözi kölni vizével. —

Mit? De kibékült, kérdezed, ellenzék, s ovatosság?
 Nyilvános, miokon, és kik fogtak kezét együtt.
 Így agarakkal, mennek félénk özök italra.
 Ilyen kényszerített békébe', ha nem figyel őrség,
 Majd választás billikomát, nem honfi nyereendi.

Ugyde, ilyen pártok, nem kedves tárgy, levelemnek,
 Mely hozzád, s testvéredhez, hirlapja örömmek:
 Börtáskájában, egy kislovu, félkarucáján,

Muzsám Sipos inassa, igaz rossz hireket, inkább
Hallgat, mint hordozna, hamis jó hírt szeret inkább,
Ő, rossz hír keserű orvosságával, az embert
Úgy lepi, mint a beteg kisgyermeket, hinti cukorral.
Lelkeit ismeri ő honért sebezett betegeknek!
Jó, igaz és szép csak, nem az országlat, neki tárgya.

Most is, ilyenszerű verseiben is még nevelőnő.
Ő neked, és testvérednek hűséget ajánló
Jó fejedelmünkhez, trónhoz, hűséget a honhoz.
Alkotmányos időben, egygyé, olvad, a kettő.

XXXV.

Lészai Dániel orvoshoz Szászvároson.

Jól tudod, egy Somogyit hogy türt nagylelkű Kazinci.
Olvastuk vala Siposhoz küldött leveléből.

Ilyen esetben, Siposhoz ha Kazinci panaszlott,
Szászváros közelében, tordosi ritka tudóshoz:

Engedd meg, tegyem ezt veled én is, Lészaim, egy-két
Sorban. Mint tudod, egy érdemtelen abba' találja
Munka helyett, dolgát, hogy az érdemfényre homályt
von.

Ezt velem is ki tevé? Megmondja dagályos írása.

Ő tekeházba' nevét, tákójával föl is ír.

Nézd csak a hirlapi irkát, mint a gyapjuja, birkát,
Fölmutatja nevét, bár álnév leple alatt ír. —

Nem csalatom? Te vagy-é, ki reám gúnyt szóra, Babosi?

Öndicséretet, ily úton, régóta vadászol.

És, ne csodáld, ha nevetséges lett szóbuborékod.

Gyógyszeres, ál orvos, mint zöld surcába' feszengő

Korcsmáros csele, sokszor elámitják a tudatlant.
 Mint gyógyszer amazok, bort ez, sok vízbe vegyitnek :
 Úgy a bővszavunál, sok szó bonyolit rideg eszmét.
 Értelmes megvét; ismér téged, temagad nem.
 Mint maga, képe lapos tükörbe, szerénynek egyenlő.
 Hengertűkör, az önhitség, egy hosszú, sovány kép.
 Vádja irigynek, erény ellen, tükörre lehellet.
 Hóllószájba', aranygyűrű csak, a Hunyadi János
 Érdeme, Cillei nyelvén. Nagy példából is értsed. —
 Nem mást kissebbits, de személyességbe' keressed
 Érdemed önkoszorúját, jóhírt, közbizodalmat.
 Mit tőled, ha nyered, nem irigylend, hidd el, erényes.
 Hirlapi háttérből, vagy is inkább buvszegeletből,
 Vesd le a fölvelt leplet, térj útjára erénynek.
 Birálat mezejéről, a műértők ha lelépven,
 Újoncok, naplók viszik a birálati tollat,
 Mint Somogyi Gida, Lombosi, vagy te Gedő, te Babosi!
 Ujdondász napszámosok, úgy, mint írja Obernyik :
 Hirlapi eljárásnak ez, egy könnyelmű hibája.
 Birálatra, okul író is, okul, a ki olvas.
 Hogyha nagyobb példákra szabad mutatni, kicsinynek,
 Kisfaludit mily gyöngéden bírálta Kazinci,
 S mily szigorán, s műértő tollal, mint maga költő,
 Kölcsei Bersényit! S szebb fénybe' derült az igazság.
 Ferde gyanusítás, értelmest félre nem izgat.

XXXVI.

Gróf Kún Gothárdhoz, 1845.

Tisztelt Grófom! ezen zúdult jelenünk folyamában,
 Tárgyait, ezt követő, levelemnek üres figyelemre

Méltánylod? Bár vajha az egykori két bizodalmas
Honfi barátink is hallhatnák, Csengeri, Farkas.
Többek az érzelmek, s mélyebbek most kebelemben,
Mint azokat kifejezhetném ily egyszerű szókbán!
Félő, szép igényű jövendőnk, sírja ne légyen
Multunknak, hogy emezt később sirassa jövendőnk.
Vajha elé idézhetnők szép gáldi napinkat,
Ott a Kemény Albert gyönyörű kastélya körében!
Mely komolyan letekint Szent-Imre terére magasból.
Hol Lépes, s vele három ezer bajnokfi, alusznak!
Tíz ezer ozmánál, s a fíjával elesve Mezet Bég.
Hol önáldozatul elesett vala Hunyadiért, hő
Lelkü Kemény Simon, a kastély ura: szent pora mellett,
Pallosa nyugszik, időtől s rozsdától megemésztve:
Látók ezt a Kemény László éltébe' magunk is,
A ki nemes bájjal, még él emlékezetünkben.
Kápolnába' mutatkoza porhadt lába helyénél
Hosszu ezüst sarkantyú, nem sisak álla fejénél,
Csak hószinü selyemkendő takará, s leve könnyű
Hamu, ha kéz éré; páncélja körüle hevervén.
Még a „Kemény Simoné“ nevet e márványköve védi.
Elhamuhodni fog e márvány, e név is idővel.
De hamuhodtlan erényét védeni fogja örökkor.

Emlékezni, mi édes, még ma is, ilyen erényre!
A kinek, élténél ily szentebb a haza élte.
Ellenben hon iránt ki nem érez, hontalan az, csak
Fásult keblü haszonbérő, vagy öreg, hideg őrnagy,
Fellengős reptét vesztett vén sas: milyen egyet
Láttam egész napokon Gáldon, e várra konyulva,
Arra, mi egykor az irt örökösse, Kemény Simoné volt,

Búkóri méla komolyságban szunyadni helyében,
Nem nézvén többé Szent-Imre terére, sem égre,
Honnan, máshova nem, húsért konyhára repüle,
Onnan jára szakácestől ebéd neki, reggeli, esti,
Gondoskodva Kemény László jó lelke felőlle;
Tompula; mint vén várnagy, a kardját falra szegezve,
Hajdani nagyság, ősi szabadság várait unja,
Néki, a vársáncok, veteményes kertjei, lettek.
Nála, dicsőségnél, elsőbb egy nyári ozsona,
Öntözvén Gáld nagy, holyagos szőlője levével,
Mely lelkünkre olyan sokszor befolya nekünk is. —

XXXVII.

Ugyan gróf Kún Gothárdhoz ugyanakkor.

Nem fog el érdekesebb gond, s főispáni komolyság?
Nem csalamot, ha hiszem, nem volt kedvetlen előtted
Egyszer Enyed mellett, se nevem, se csekélyke sze-
mélyem?

Szende Kemény László s két Barcsai ifjú körében?
Kérlek azért, szentelj néhány percet levelemnek.

Nem vagyok én élces gúnyirat mestere, gróf Kún!
Nem tudok én hidegen, nem csipősen mosolyogni.
Egy ilyen író mégis hogy föllépne, akarnám,
Mint urbér, vagy örökváltság védlelke szavalva,
Vajha a Kölcsei költő s szónok lelke beszélne,
Itt nálunk, eme Székelytámad, várba fölállván.
Mert halom, a kijavítandó köztünk, sok avult van.
Célszerűen nem más, csak Kölcsei lelke lehetne.

Ez, népünkhöz ilyen formán intéseket adna :
 „Halljad, székely nép! az idő új szelleme szólal.
 Nékem sok jó célt sikeríteni, elhivatásom.
 Már ezután a miként látjátok most eme pálcát
 Hogy tielőttetek, e szent törvénnyel, kicserélem,
 S ezt, az erőszaknak zsarolása fölött töröm én el,
 Úgy csak igazság vált föl minden erőszakos igényt.
 Birtokaránylag adóz, ezután polgár, nemes, a köz
 Célra. Csak így lehet a haza új jobblétre derülő.
 Halljátok! rosszul nehogy értsetek eszközöket, célt.
 Tudjátok, mi az iszonyú nagy kigyótok, a Cenki?
 Mely lenyel egy borjut? Nem más ez, a szörnyű adónál,
 Mely a földmives ökreit egyenként lenyelendi. —
 Mindenkit, főcélunk, emberi jogba helyezni.
 E tervünkbe', virágzó boldogság, az eredmény.
 De csak időre jön el még egy jobb sorsu jövőendő.
 Ezt, nem aranykort jóslak, mint egy hirlapi jósló,
 A kinek önkénytől jár zsoldja, aranyba', ezüstbe'.
 Nem csörög, a szőlőt hanyagoltnak mustja pirossan.
 Méz és tej folyamos, nem lesz még földkülönítés.
 Székelyek! erdő rend nélkül, messzebb megy az erdő.
 Nem citrom, se narancs, csak makk terem, a cserefákon.
 De, a Mezőségen, hiszitek, cserefákról is a méz,
 És az arany száz hordót tölt, ha fölébred ipartok.
 Hát nem tenne csodákat a birkászat mívelése?
 Ólt, Maros, árnyos Aranyos, aranynyal foly, ha hajóztok.
 Mért Erdély mindenha szegény, dús annyi aranynyal?
 Nem sózhat, nem aranyozhatna egész Európát?
 Debrecen, és Buda-Pest közelebb jó, sőt maga Bécs is,
 Bolt, lehet önházaknál is liliumkezü nőknek,

Hogyha selyemhernyóktól, s gyors méhektől okulnak,
És udvarhelyi nőitek ott nem kezdenek űzni
Fényt, hol a hon nagy női leszáltak az egyszerűségre,
Szorgalom él, takarékoság nálok, s nemes izlés. —
A város jövedelmei titkában, mese, lecke.

„Pásztorok a kalibában egy hizott kosot ettek,
„Melyet az ott kullogó farkas láta kacagva.
„Héj! mond, mekkora lárma riadna, ha én cselekedném
„Ezt, a mit itt suttomba tevétek a gazda kosával!“
És ugyan ő, az erősebb rablót szembe találá
Máskor az úton, hurcolván a juhot; s az oroszlán
Kérdezi: „Hol rabolád? Ez enyim — s elvette ...
keress mást.“

Így az erőszak, s roszak még csak lassan enyésznek.
Egy ideig lesznek még ilyek a régi időből.
Útba' zsidófosztó, bóltfúró, lesz ezután is.
Lesz kigyó; növény, mérget szép színbe' tenyésző;
Lesz méregkeverő, pénzért sorozott szabadító.
Sok jeles intézetnek, lesz bölcsője, koporsó.
Nemzeti alkotmány mig szebb századra nyit útát.
Hol perek is kevesedvén, ügyvédek kevesülnek.
Mert a peres, ha nyer is, macskát nyer csak, tehenet
veszt.

Orvosok és patikák kevesülve, beteg kevesebb lesz. —
Hát gyönyörű székelyföldön kell zöld diadalív?
Mint ez, okos Hercegnek, az útkövezés, okosabb tény;
Hát mi is ez? hideg ősi szokás? vagy szolgálai hűség?
Bendeguz, és Tuhutum kinevetne ma ily hiuságot. —
Kis Gergelynek ez oszlopa itt, ezt kérdeni látszik:
Főtanodátok sajtót nem tudá még alapítani?

Várákodik Méhesre ez is, Búttlerre, Gecsére?
 Várákodik Teleki Domokosra, vagy Ince Ferencre?
 Vagy, kit ezek buzdítanak, gróf Bethlen Domokosra?
 Vagy, mint a rokon Erzsébetváros, Rafaelre?
 A magyar, és besenyő, kunok nyelvével, azon egy.
 Hát kétkedni lehet, hogy nem magyar, a besenyő is?
 Hát örmény rokonink, nem hűérzelmű barátink?
 Mint a derék kunok, honügyében, nem olyan hűk?
 Hadd! érék, késsék, a mi késhetik, és ha nem ért meg.
 Mint sokat egyszer, okos kalmár nyer sok kicsit inkább.
 Gyermekeket önt ki heves túlzás sokszor fürödővel.
 Egy év elkockázza, mit évezred nyere, bira.
 Fábius és Széchenyi eszével, késedelem győz. —
 A ki mer, és merészen nyer, imádva csodáljuk.
 Ugyde, miért hordjak fel minden balga kihágást?
 Hüberről tán írni fogok még egy levelemben,
 Mit mondhatna továbbá egy védlélek, ez ügyben?
 Azt is a legnemesebben Kölcei lelke tehetné.

XXXVIII.

Ugyan gróf Kún Gothárdhoz ugyanakkor.

Mint csodarém, gróf Kún, hűbér úgy ötlük előmbe.
 Erről is a védlélek, mit mondhatna, figyeljünk. —
 „Oh! Hűbér! Hűbér! Óriás, pusztitva magassan
 Ül Ludas bércén, Meszesig lát, és le Szurúlig,
 Egyik lába Mészöségtől nyulik ki Marosba,
 Más Szamosig. Nagy szörnyeteg. Él inkább a megyéken.
 Kórcsfű. Ő, ezer éves már maga: atyja, lovagkor.

Régi, avult coppos, e hűbér, mint atyja coppos volt.
Ellené a fiatal urbér, csak előzdi futár még.

Ez, maga, még csak hid, az arany révpartra vezetve.
Megváltó, az örökváltság, érkezve, utána.

Már halljátok! ugyan mi a jobbágyság, s a nemesség?
Nemde a jobbágyok, rabgépei, földesuraknak?

Megszűnése, e nemzetet egyik fényre emelné;
Három százados ily bűn, lesz e nemzet erénye,

Kényszerítetlenül, önmaga tévén ezt, nem az ármány.
Ennek meg kell szűnni minél hamarébb, Örök áron.

A népboszú özönvérét bevárni, iszonyú!

És az az ősi nemesség, hát az időt ma kiállja?

Cimeitek, nemesek. S mibe' áll, az a büszke nemesség?

Oh! szabad országban, nem egyéb nemesit, csak az
érdem.

Ott, a nemesség, olyan előjog, s ősi jelesség,
Melynek hosszú során, nagy hősök, s honfiak állnak,

Mind szoborérdemlők, polgári, akár hadi pályán,
Mint a hazát, a törvényes trónt fenntartani védők.

Kiknek véréből származni, valóba' szerencse,
Hogyha az ősi dicsőség, ifjúnak, ösztön, erényre.

S Hunyadi Jánosnak, Mátyás, László, a szülöttji;
Párducos Árpád, Álmosnak fia, Álmos, Ugeknak.

Árpádnak, Zoltán, s Bulsu, mellette, Botondal,
Zöld Ágosta terén, Német Lajos öszvetörőji.

Ily nemes ágból, igaz, származni, valóba' dicsőség,
Hogyha öröklitek ősi atyáitok ősi erényit,

Ha neveikkel, honfi szerelmek is él fiatokban.

Hogyha Kemény Simon áldozatához, vérei hivek.

Hogyha kenyéri dicsőség bajnoka, Bátori István

Höstől, Bátoriak származnak, hosszú vonalban.
 Zrinyit szül, Logodi Simon példája, Szabácsban.
 Hogyha az egri Dobó körül állnak nemzeti bástyák :
 Mecskei, Zóltai, Rédei, barna bajuszu Petővel,
 Liszkai, Baksa Tamás, Horváth, Siklósi, Nagy Antal.
 Ó-Kapunál : Farkas, Gálházi, Szabolkai, Tardi.
 Túl, a Bebek bástyán : ősz Gersei, Tegnyei Péter. —
 Mily trón- és honvédek, ezen hősök ! Ma csodáljuk ! —
 És milyen eltérést látunk ma sokakban ezektől !

„A ti atyáitok által emelt hős Bátori István
 Szobrából, ti ma hidat készítették az útra !
 Ti, nevöket, kik e nemzetnek szerzének örök hirt,
 Átkozzátok ? Erényeiket bűnöknek ítélvén ?
 Hát sükerülésben, van igazság, vészbe' bolondság ?
 Hunyadi, Szent-Imrén nyert zsákmányából emelt szent
 Templomokat, s építé a szép Hunyadi-várat :
 Főispánaitok, palotát alkotnak, a legszebb
 Várakból ? S ma, malomkő, elsőbb, mint a Csicsóvár ?
 Őseitek megváltották a krimi tatárok
 Rabságából a hon fiait, jószág eladással :
 És ti, elárultok börtönre, rokont, fit, atyát is !
 Őseitek, Cibak orgyilkossát, Gritti kegyencet,
 Zápolyának elébb hivjét, azután eladóját,
 Várcaikból elébb kirekesztve, mihelyt oda betört,
 Májlátnak kiadák : ti a hon védőjít ölétek !
 Ablakokon át némelyeket lelövétek orozva,
 Másokat a holtakkal hánytatok élve verembe !
 S végre, teremő Istenem ! a minn nő kipirulhat,
 Ős nők, férjeiket kísérek táborozásban :
 Most némely nő férje, rab : ő, tiszttel kocsikázik !

Durva atyáinknál, élt nagyság, élt a szabadság,
 Ti ma, mivel szolgák vagytok, ti ma gazdag adósok.
 Ilyen utódai élnek ugyan ma, nagy őseiteknek?
 Harctól, adótól mentesség? Érdemdíj, a nemesség.
 Vesszsz, ezer éves hűbér! vesszsz! te leélted idődet.
 Új alak, új szellem, szín illik, a régi avultra.
 Nemzeti sujtásos, de divatból már kiidősült
 Drága ruháitokat, bár védve, keféli, porozza
 Bár szellőzi legényetek, a ruhatári zugából:
 Csak mój emészti meg őket elébb-hátrább is idővel.
 Mint a selyembogarak: most újat szőnek az eszmék.
 Így megemészti az idő maga összeget, sok avultat.
 Csakhogy idő kell, és átmenti szak, átalakulás.
 Mint van a rabvásárral, cél szentsége, beszédben,
 Mely Amerika földén is későre foganszik,
 Tündöklőn ragyogó, de a tény, későre valósúl.
 Egy ideig még várakban senyvednek olaszfik,
 Nápolyban nemesebbjei, végig hivek az üggyhöz,
 Elszánt Poerio! s huszonegy bajnok: Pepe, Costa,
 Pedrinelli, Aconito, Borelli, Coletta.“
 Ily intéseket, s többet szólhatna a lélek. —

XXXIX.

Bartha Lajoshoz S.-Martonoson,

Sz.-Udvarhelyről 1849. mártius 15.

Én, ki családi körömben csendes napjaim éltem,
 És nem az országlatnak, csak tudomány- s tanodának,
 Legszentebb, s édes viszonyából a társadalomnak,
 Kényelem- és nyugalomból fölzaklatva, kiűzve,

Semmi okért, csak mint fiatalságunk nevelője,
 Martonos egyszerű, bizalmas csendjébe vonultam.
 Dús gyönyörű Sepsit honnan szemlélnem, időm volt,
 Nem napok és hetekig, három hóldnap folyamában,
 Melyeknél soha döntőbb szak nem volt a hazában,
 Melyekben történeti vannak minden egyénnek,
 Minden helynek ezen honban, vérezve csatákkal.
 Keble, ezen szakban, tiltott-könyv minden egyednek.
 Mit fölnyitni, jutand majd, egy trájáni időnek. —
 A kinek egykor ezen hon, arany-boglár vala trónján. —

Most engedd, érzelmeimet föltárni tenállad.
 Ott, óvakodva kerültem irigylendő palotákat,
 Bár fiatal hadnagy Székely-Kiljénbe' ajánla,
 S mennyi tanítványim meghívtak, mennyi barátim!
 Mily leve helyzetem, te tudod jól, Bartha barátom!
 Mennyit szenvedtem lélekbe', hogy elmaradott nőm,
 Elmaradott biztos lakom, el több évi szokásom,
 El a falon, ősz főispán Haller, Veselényi,
 Ifjú Haller, Székely, Bethlen János, ez ifjak.
 Fájdalmimra te adtál balzsamat, édesatyáddal,
 És vagyonos nőddel, ki milyen szorgalmas, olyan jó,
 Ő, kibe' önnöm, s asztala sokszor tükröze vissza.
 Vésve leend gyöngédségtek lelkemben örökre,
 Mélyebben, mint irva ezen soraim levelében. —
 Melyeknek legyen e forró csepp köny, a pecsétje. —
 Utóbb napjaim érzelmét ott benn, kijelentsem?

Már, megvallom, a gazdám kertjében, Barabúsban,
 Tornyait, asztagait honnan mutatja ezen szék,
 Ott, hova e gyász őszében, mélézni kijárék,
 Semmi madárdalt nem hallék, durrogni csak ágyut,

Hol marcongola forradalom rémszörnye szünetlen,
Véres boszú szemekből láng, vad győztes agyargás.
Hol zordon bércmartonokat hagyja vizroham árja,
Mely egykor szép Sepsi terén állt, több ezer évig;
Itt, e kertbe' vakolt szép sírdombot rohamával,
Szentgyörgy nagyszerű Nemzeti-házával egyenesben:
Itt, egyen oldalú háromszögben, ifjú három
Körtöve- s almafa áll; csörög egy kis folyam alatta
A gyönyörű dombnak, melyet zöld hantja gyepezte.

Ezt, nevemet viselő gazdámtól kérve magamnak,
Nem sejdítve a kérést, helyszínére vezettem:
Elszomorodva, megigéré, örökálmot alunnom! —
Itt emlékemet őrizné, ha elérne halálom,
Nem más ékitvény, nem márvány, szürke-pirosló,
Nem dicséret, avagy ragyogó betűsorzat aranya;
Csak, Szentgyörgynek irányában, három fiatal fa,
Itt, a világból búcsuztatna ki síri beszéded.
Lenne, barátságod, legszebbik hanti virágom! —

XL.

Ugyan Bartha Lajoshoz.

Élek, hála az égnek, még élek; s hazajöttem.
Oh! hazatérésem, mindent mily nagybecsűvé tett.
Mennyire édesített minden tárgyat, mi enyim volt.
Nem csak nőm forró ölelése, nem engede szólnom,
Ismeretes hű bejáróm, lány s férfi cselédim
Megragadott kezeit melegen, s könyezve szoritám.
Mennyi öröm, bizalomkincs rejlik házi körünkben!
Nélkülözés érezteti inkább, élvezetünkénél.

Száműzés is, a boldogság szükséges eleme?
A ki szegény nem volt soha, gazdagsága, nem ízes.
Étvágy nélküli ét: tartós egyforma szerencse.
Fűszer, egészségünkbe', betegség, bánat örömben.
Ha rebegés fagylalt, oh mennyi remény melegíte!
Emberi könnyenhivőség balzsami, ti csalfa,
Tarka hazugságok, ti üres, kedves, hiu hírek!
Sokszor boldogítottatok egy-két óra időre. —
Száműzés, vagy börtön után, mily édes a honlét.
Mily meleg a visszhang, s a rokonszeny, akkor a szívben,
Hogyha magunk szenvedtünk, másnak hallva nyomorát.
Mélyen értjük most, mit elébb hideg érzelem olvas.
Oh Isten! bölcsen alkottad az emberi lelket.
Édest, szül keserű, boldogságot, nyomoruság! —
Bár tele lelke, még félig sincsen kimerítve,
Végetlen ne legyen levelem; az öröm noha szóbbőv:
Kézszerításaimat vidd meg jóembereimhez,
Kikkel, e honba', leginkább Háromszékbe' dicsekszem.
Mit legelébb kezdj el magadon, s jószívű atyádon.
Férfias érzelmet jó Vitályosba' becsülök:
Sokszor bátorított asztalnál jádзи szeszélye:
Egy kicsi száműzést, mond meg, neki mégis óhajtnék,
Csak nem ilyen polgárhadban, nem forradalomban,
Jobban érteni fogja, mit irék ily helyezetről.
Hát jeles ifjú barátink, Gáspár sorsa, Sükösdel,
Nyert javulást? Ketten veled ezt eszközteni kezdők.
Hát Magyarósi, az én bátor, hű úti vezérem?
Ő, kivel, elmellőzvé Hidvéget, s a nagy erdőt,
Legrövidebb, s a középúton, lejténk le Üvegcsűr
Jégüvegén, a magasról, jobb- és balra farolva:

Ígét hinteni, vagy golyobist, készül, ez időben?
Mint hévizi meleg-forrás, amaz Óltvize partján,
Mond meg, nem fagy be soha ő, emlékezetemben,
Ő fiatal hűség s bátorság ritka remekje. —

Isten! hogyha szabadság, nemzeti- s emberiség ügy;
Ember, hogyha szabadnak, egyenlőnek szülénk, mind;
És, az egész Magyarországon, testvérszeretettel
Ha mi, ezen két jogban, mindent részesítettünk,
Faj-, hit-, nyelvre tekintet nélkül, jogos arányban:
S ezt, nemes érzettel megerősíté a királyunk:
S ha nemes, és harcos, mint francia nép, magyar is, ha
Él, hal igazság, Mátyással, mint francia nép szólt:
„Nincs Frankhonba' igazság, most, oka, harmadik

Henrik:

Tartsd meg nemzetemet, törvényét és fejedelmét!
Add! ezer évü szabadságát, és nemzetiségét,
Ősi dicsőségében, fenntarthatni, örökké! —
Még leigázva is e nemzet büszkébb, de nagyobb is,
Arra, hogy egy más nemzetben maga eltemetődne.
Boldogsága hiányát kárpótolja dicsőség.“

XLI.

**Tompa Ádám, gróf Teleki urfiak volt
nevelőjéhez, velem egyidőben.**

Gyászos nap jöve rám, nyárutó huszadikára.
Még igen új eset ez, még fáj emlékezetemben!
Clam Gallas tábornok után, mint rabkezes, én is,
Udvarhelyi, korunkba' szerencsétlen tanodánkra
Mint hadadó, esvén pengő értékű forintban,

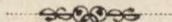
Hét ezer, és hétszáz, s felül is még negyvenöt, összeg,
 Már közelíték, szeny- s pórlepten látni Kolozsvártt.
 Gyászképek tódulnak elé lelkemre, ez útban,
 Látni, e hon sorsát, multjában, és jelenében;
 Búsan, mellre süttött fővel Feleken letekintve,
 Kis-Szamoson, s annak szép völgyén, visszavarázslák
 A viharos multnak képét emlékezetemben,
 Honunk fővárosa Kolozsvár régi korából,
 A hová, mint fogoly, én is most vitetem, tanodánkért.
 Nyujtani csak hárman mertek kezét itt, szekereimhez
 Jőve, Baló József, Salamon, Szentpáli Elekkel.
 Mint szomorú eseményt költött fel mostani sorsunk.
 Kérdem: Hol a kapu, hidutca előtt, hol az elszánt
 E hon ősi királya, Decebál, kardba iromla?
 Hol áll, dák romokon ma Claudia, római óvár?
 S még ezzel csatlódva fölébrede másnemű kérdés:
 Hát, a ki ezt is, bírá, hol van a római nagyság?
 Mely egykor büszkén törvényt osztott a világnak?
 Róma! a mai, komoly temetője, az ősi dicsőnek!
 Nagy fiaidnak erényei élnek, vétkei élnek.
 Ők az időbe törülhetlen nagy tényeket irtak.
 E várost is birta nemeseid egyike, Tráján. —

Ujra, Kolozsvárról szemem el nem véve, kerestem,
 Hát a ravasz Zápolya hová butt negyvenezerrel?
 Hol késett, hogy a hont elveszni, kivárta Mohácsnál?
 Egy Cástaldónak, koronáját sirva, királyi
 Pálcáját hol teszi kezébe, szegény Izabella?
 Mint ez aranyalmás Erdély Tündér Ilonája,
 Melynek aranyalmája olyan sokszor vala, most egy,
 Majd ismét kezein egy más győztes hatalomnak.

Hol van a vérpad, a vérpiacon, hol Báthori István,
 És Zsigmond, fejedelmek, főurakat lefejeznek?
 Barcsai, Csányi, Csanádi, Kabós, ősz Ősi, Bogáti,
 S Pókai, pallós alá hol dülnek? — Báthori Zsigmond,
 Hol vereté békóra elébb börtönbe' lezárva,
 S hol viteté a tizenhárom férfit, lenyakazni? —
 — És, a tizenhárom szám, mutat véres Aradra. —
 Honfi kebelben, hely támaszt sok fájdalomérzést. —
 Hol vérzett legelébb is, az ország Nesztora, Kendi?
 És, akaratlan ez eszme vezet Battyáni Lajosra —
 Bocskai, esküt hol fogad el s térszen koronára?
 Szebb napokat Bethlen Gáborral, a honra deríteni?
 Nap, tele hold, félhold, félsas, most kétfejű sassal,
 Hány színű lobogót látál te azóta, Kolozsvár?
 Hány esküt hallál felemelt ujjakkal az égre?
 Véres kard hányszor fegyverre kelésre riaszta?
 Föld! te hadi s polgári nagyok vérébe' kövér, mint
 Rátoni vérén, Görgényben, vadrózsa vereslik,
 Nem folyt ott, mind vér, hol most piacon nyüzsög a nép?
 És, e korba' mi vár még rád, gyászhirű Kolozsvár?
 Nemde deréknek, mint jólét, elsőbb, a dicsőség?
 A véres, viharos napok átzúgván mifelettünk,
 Istenem! adj békét, adj szép napokat, borús égre.
 Már, nyílt lelkű barátom! zárva vagyok: hadi prófosz
 Mick János, sorsomra, szobámra ügyelve, parancsol,
 Ő, Eulália nőjével, látom, mosolyog rám.
 Sorsom is így mosolyog most, mint Eulália, hozzám. —
 Mennyire másként néz Salamon József mosolyogva;
 Benne valósulván a barátság szent neve, kétszer
 Látogatott engem, legalább egyszer, de naponta

Egyszer is el nem mult ez, harminc nap folyamában.
És mily szellemi balzsam ez: arról csak rab ítélhet.
Mig boldog vagy, száz a barát; vészben, Salamon
egy. —

Mily forró vala, Tompa barátom! kézszorításod
Vásárhely piacán, mikor ott búcsukezet adtál!
Mig kezem ezt viszonzozhatná, hadd! tenni levéllel.
Mint magam, úgy lelkem már zárva leend, levelemmel.
Egyszerű éltém lapjai közt, mily gyászos ezen lap!
Istenem! e most termékeny föld, mennyiszer itta
Könyeit, és vérét, terményeiért, a lakóknak!
Semmije sem marad e honnak bár, romja dicsőség.

MÁSODIK KÖNYV.

Van-e ember, kinek boldogsága néhány percei,
nem nő, barát, hon, szabadság és természet
szeretetéből származtak?

Athenaeum, 1840. 17. sz.

Jegyzet : Ezen második könyvben irt levelekről egy saját észre-
vételem : miként ezeket elébb irtam, mint az első könyvbelie-
ket, és rimekben, nem mértékesen, mint amazokat. De ne-
kem úgy tetszik, ezek nem mozognak oly szabadon, nem
folynak oly könnyen, a rimek miatt, mint a mértékesek;
ámbár nyelvünk rimekben se szegény : de azon különös sze-
rencséje is van, hogy, a hellen és római nyelveken kívül, az
ők mértékeikre csak mi írhatunk. Gondolkoztam is, hogy
bevegyem-e ezen utolsó, de, mint megjegyzém, elébb készült
levelimet, ezen könyvbe. Végre azon nyugodtam meg, hogy
lássunk példákat rimes versekben irt levelekre is, s az olvasó
ítélje meg : melyik jobb hangzásu? ez okból felvevém ezen
utolsókat is. Írás, letisztálás közt nagy változás jöven közbe,
lehet gondolni, minő szellemi változtatások is történtek.

I.

Orvos Lészai Dánielhez Szászvároson.

Érzem lelkemnek egy kedves szükségét :
Felkeresni levéllel barátimat.
Nem jelenti-é ez a kor vénségét,
Hogy ily érzettel töltöm soraimat?
Ily levelek, hajlott évek lapjai.
Olyanok, mint az ősz vidám napjai,
Ha az esztendő, termésről számolt.
Mit annyi kéz tizedelt, osztott, vámolt.
Nem ég ezekben már sem szerelem,
Sem más szívet rázó szenvedelem.
Ezek csak is egy mulékony virágnak
Örömi, s panaszi, az ifjúságnak.
Melynek elrepültek tőlünk napjai,
Meleg ábrándozási, szép álmai.
Lelkünk húrjai szendék. A barátság
Oly forrpontra, mint a szerelem nem hág.
Mégis, e korban is, a szív néha,
Ha a bajok s gondok zajos céha
Csilapul, magát igen egyedül
Érzi, a költészet öröme nélkül.
Így eredett az ily levél költészet.
Mi inkább csak egy tanító böngészet.
De az értelem kedves éldelmei,
A barátság ilyen levelei.
Mikben szeretünk szebb multat dicsérni,
Emlékezettel, s képzelgéssel mérni.
Emlékezel, miként virágáztunk?

Emlékezel, mily videran mókáztunk?
 Együtt, bizalmas oktató társakkal?
 Mind egyhangu magánhangzó szavakkal?
 Melyeknek mestere volt vén Gyarmati.
 Így surlódtak elménk gyakorlati,
 Kellemes tréfás társaságunkban,
 Enyeden, Csombordon, ifjúságunkban?
 De abból feltűnt egy fontos tanuság:
 Hogy szép nyelvünkben is van egyhanguság,
 Mit Magyarhon szerencsésen kikerül;
 Mit követni, nekün is sikerül.

Szerény, kellemes, szelid mosolygásod
 Képét lelkem, hogy megújíthatná,
 S szemed nyájason, úgy, mint szokásod,
 Soraimat most is úgy olvashatná:
 Képzelődésem e tárgyat eszközül
 Hozá föl, több ily játékaink közül.

Tudod, benéztünk Fejérvár multjába,
 Ez egykori nagyságunk sírboltjába,
 Melyen áttűnt annyi ősi dicső fény,
 Annyi romboló, s javító esemény.
 Hová ha egy mostani honfi betér,
 Keblébe' annyi öröm- s búérzet vér.
 Kérdők: Hol a vár, mit építe Gyula?
 Mit, Béla korában, tatár szétdúla?
 S mit el nem hurcolhata, összerontott,
 Véres romot hagyott csak, s embercsontot.

Hol laktanak itt egykor a vajdák? Hol
 Nyugszik Hunyadi, áthozva Zimonból?
 Hogy Mahumedet, négy száz ezerével

Megverte, eltölt Európa, nevével.
Hol tört be Székely Mózes, hogy Bástatól
Visszavette e hon vérszipójától?
Hol ült a fejedelem díszkocsijába,
Mikor igtatóda hivatalába?
Hol érkeze meg a biboros hintó?
S elötte sok biboros kengyelfutó?
Hol folyt nászebéd keleti pompával?
Hol ült Bethlen Gábor, Katalinával?

S ha e földi nagyság s élet kárpitja
Lefordult: hol a kriptá, mely borítja
Bátori Kristófot, hol több társait?
Rákóciakat? s a nemes Bocskait?

Oh! mikor e várat meglátogatók,
Akkor voltunk boldog ifjú kutatók! —
Akkor lelkünk mily melegen karolta
Remények, kilátások szép álmait!
S mily más színekben ismertük azóta
Az életet, s annak komolyságait!
De a mi örömmel éldelteti
Az ifjúság könnyü kívánatait,
Végső napunkig ki nem törülheti
Az idő annak kellemes nyomait!

Nyelvünk azóta mennyit csinosoda?
Tisztula sok darabosságából,
Sok új eszme, szép új szó honosoda?
Fölébredt a honérzelem álmából.
Egyesültek az erők, egymásra
Kölcsönösön hatva jótékonyan.
Magas láng aludt az erők álmában!

Dicső fejlemények, a két hazában!
Csak néktek! ifjak! honunk reményi!
Íránytő, Fábius legyen, Széchényi. —

II.

Ugyan dr. Lészai Dánielhez.

Lészaim! minden szerénységed mellett,
Engedj itt egy érdemednek helyet,
Barátom! nemes lelked mive vala,
Miért téged áld is hálánk érzete,
Hogy midőn a jó Gál Mihály meghala
Nem holt meg vele szép végrendelete:
S ez iromány, önkezed szerkezete:
Ennél tovább él neved emlékezete;
Tovább, a hálás ifjúság keblében,
S a tanítók sorsa emelésében.

Nékem pedig, ez egyszerű iven,
Olvassad rajzolva, irántad hiven,
S még melegen verő érzetemet:
Vedd, kézszorítás helyett, leveletem.
Milyen leveleket, tudod, tudósnak,
Irt Kazinci költő, s tudós, Siposnak. —
Kazincit tizenhétbe' személyesen
Láttam, ma is emlékezem édesen,
Mint akkor könyvtárnok, Döbrenteivel,
S gróf Gyulai Lajos növendékivel,
Kis Kazincit, magam zavarba' jövén.
Hallgatva Döbrenteivel cserélvén. —
Ha oly bájjal nem birnak, az enyimek,

Nem tudom, én okozom, vagy a rimek?
 Azt tudom, hogyha te mosolyogsz rája,
 Nyér minden hozzád irt levelem bája.
 De, ha levelim két könyve göröngyét
 Más is látván, költészet- s bölcseségnek,
 S barátságnak találja egy-két gyöngyét:
 Írója örvend az óhajtott végnek.
 Legyen mind versem, mind iránymodorom,
 Mint feszes, inkább hanyag, és pongyola:
 Nékem idegenségem, sőt undorom,
 Szinlés, kivált ha gúny mosolyg alóla.
 Hát szelid lelked, szerény ábrázatod
 Által te azt mint visszautasítod!
 Megszégyenül előtted gúny, hizelgés,
 Nincs helyén nálad ábrándos érzélgés.
 A szerfelett nyájas ember olyan,
 Mint az édes orvosság, émelgyős,
 Mosolyogjon, köszönjön, vagy szóljon,
 Nem természetes, negédös, ényelgős:
 Olyan, mint ha a jó honi süteményt
 Romlott izlésű szakács cukrozza,
 Vagy, fiatal, az idétlen költeményt
 Cicomákkal piperézi, csokrozza.

Legyen hozzád több levelim mentsége,
 A barátság sok beszéde bővsége. —
 Neked, barátom, orvostanod mellett,
 Orvos, még egyszer se? Vagy hányszor kellett?
 Óhajtom, hogy e becses bölcseséged,
 Más használja: néked, egészséged
 Nélkülözze azt: étel-, élvezetíz
 Újítson, mint engemet, orvosom, — viz.

III.

Kir. táblai levéltárnok

Magyarósi Sz. Márton testvérhez,

1840. ápril 5.

Ha két testvérek, egyszersmind barátok,
Ezek közt én oly szoross viszonyt látok,
Mint testünkben, a szív és tüdő között,
Mert mit a szakács gyomor vérré főzött,
S így által ad gondos anya szívnek,
Az egész házban minden taghoz hívnek,
Azon vér csak úgy leend táplálatos,
Ha rá tüdönk friss levegővel hatás.
Szerzett is köztök, nem csak szomszédságot
A természet, rokon barátságot :
Mert mind nyelő, mind lélekző gége,
Életünknek egyformán szüksége.

Hát a gyógyáros májnak szerepe,
Nem fontos-e, bár készítménye, epe?
Gúnyos, szükségtelennek mondhatná-é?
Nemde természeti feketekávé?
Mely vértisztító, s emésztés segéde,
Hogy ne ártson a szakács nagy ebéde? —

Bárki elrontotta kövér asztallal
Gyomrát, ezen fűszeres itallal
Kezdé Baumgarten orvoslását,
Minek maga kedvelte túlhasználását.
Valahogy van, a mit magunk kedvelünk,
Jólesik, ha részt vesz abba' más velünk.
Ismerte bölcs bájos Kemény Mária,

Gróf Bethlen Sándorné, mint kell bánnia
 Baumgartennel, a kényes orvossal,
 Így fogadá őt keserű cukrossal
 Minden időközben; és csak azután
 Viditá borral Szénaverős, Gógán
 A ház és Segesvár híres orvossát,
 És az erdélyi virágok tudóssát.
 Emlékezem magam is, mint tanító,
 Mint magyar, óhajték, gyomortisztító
 Után cseresnyés borleves levét:
 „Nem, mond, „elsőbb, inni feketekávét“,
 „S ha nyugszik ez gyomorban, egy keveset,
 „Csak azután kell kóstolni borlevest.“
 Valóban is jótékony gyönyörűség,
 Volt, mit okoza ízes keserűség. —
 De mért veszek példát test- s véremről?
 Mert gondolkodom barát testvéremről.
 Mint testünk tagjai rokonsága,
 Nem olyan-é, testvérek barátsága?
 Mily ritka, oly kedves családi lét ez.
 Miköztünk ilyen barátság létez.
 Nem távollétben is hideg feledés:
 Nem osztály után is irigykedés. —

Vágyom is, találkozni testvérileg,
 Ott, mely hely híres történetileg,
 Maros-Vásárhelyen, b a r o m u t c á d b a n ,
 Ott, hol sajátság történt hajdonában.
 B a r o m v á s á r - u t c á d , vala szintere
 A vásárnak, hol nem csak adás, csere,
 De folyt a királyi adó begyűjtés,

Ősi, királyi ökör bélyegsütés.
Izabella János Zsigmond szülése,
Kora, volt utolsó ökörsütése.
S elhagyá őt szerencse, s bibornoka
Áruló Martinuzzi, kincstárnoka.

De másként is, ez út kívánatos is.
Mint neveldém, kellemes e város is.
E város, színhelye annak, hol Ali
Kegyéből lesz fejedelem, Apafi.
E város, színhelye az innepélynek,
Hol egy más, új fejedelme Erdélynek,
Rákóci Ferenc megválasztóda,
És a póstaréten beiktatóda. —
Melyre én is édesen ráismerek
Lelkemben, hol mint új tanuló gyerek,
Tanodai zászlóm alatt, jácodtam.
S most magamra, s rád visszagondolkodtam.
Hogy ugyanazon egy város mezeje,
Sok időben, mennyi esemény helye!
Mint értelmész osztálytanár akkori
Tanítványid közt tündökle Zsombori
Sándor, Vaji István: az első, huszár
Ezredes, hadpályáján magassan jár.
S kitudja, még székelység egy tábori
Járatán, nem lesz itt vezér, Zsombori?
És valjon Zsombori s a székel tábor,
Radák László lesz-e, vagy Májlát Gábor?

IV.

Ugyan Magyarósi Sz. Mártonhoz.

Válaszolok minapi leveledre
 Gondolva Ince sorsára, s éltedre.
 Én Ince Istvánt szeretem, tisztelem.
 Gazdagságára, ez észrevételem.

Bizonytalan oly boldogság alapja,
 Mely csak addig tart, a míg megkapja
 Templomban elásva, vagy pincében,
 Kertben, asztaglábnál, fatövében,
 Ház-lábdeszka alá, hamvas-hordóba', —
 Ha rabló sereg elől, van futóba? —
 Falban vakolva, kürtben: s kitudja?
 Kincsét ijedtében, ki, hová dugja?
 Tán Strigy alá, mint dák király Decebál?
 Mit Martinuzzi megtalál, s lefoglal.

De ki is gazdag? Ez viszonyos képzet.
 Szegényebb, szegényt, sokszor dúsnak címzett.
 Ki hát gazdag? Az, kinek kívánsága
 Olyan mértékben nő, mint gazdagsága?
 Ilyen gazdagság, átmegy szegénységbe,
 Nem bir, megállni közép elégségbe.
 Ily gazdag homlokráncai, kulcsai,
 Ilyent nem hagynak alunni gondjai.
 Ki hát gazdag? Ki nem csak gyűjt, szerez,
 Élni tud, jót tesz, életet fűszerez.
 Gazdag, ki többet bir, kívánságánál,
 Nem irigyel gazdagabbat, magánál.

Ki már a boldog? Mi ebbe nézetem?

Én ezt néhány szóban kifejezhetem.
Boldog: szerzést párosító, csinos étellel,
Hivatalt, olvasási élvezettel:
Tisztelője, barátja bölcsészetnek,
Melegítve bájától költészetnek,
Középkorban, ha irata, tényei
Kihatók; mint Kisfaludi, Kölcsei.
Ha oly fia lehet a tanodának,
Mint Kis Gergely, Gecse, Méhes valának.
Mint háládatos élőfa, ha issza
Védhegyének, és napjának forrását,
Gyümölcsében ajándékozza vissza
Virágainak aranyozását.
Boldog, ki bir vagyonnal, erénynyel,
Bir gyönyörrel, bir ízletes fénynyel:
Él magának, él honának pénzével,
Szerzeménynyel, irománnyal, eszével.
Mert ki szeretne oly félszeg életet?
Hogy birjon minden erényt, ismeretet,
És soha ne éljen gyönyörűségnek,
Csak irodának, csak kötelességnek?
Bethlen Gergelynek buni tisztartója
Panaszol, igen tele istálója,
Tartani csak a szükségest, jó lenne,
Akkor annyi kiadás nem kellene:
A gróf neki erre ennyi választ ad:
„Hát úgy a gyönyörűségnek mi marad“?

V.

Tétsi Ferenc, volt oktató-társhoz, a kisebb testvér gróf Telekieknél.

Béfogadsz egy barátot, s vendéget?
 Ki ajánl olyan életbölcseséget,
 Melyet öntapasztalás előzött.
 S tán költészet is színezt, gyöngyözött.
 És mi ezen bölcsesség? Csak néhány vers.
 Melyre, rövid kora után, mi vár? Perzs.
 Volt oly helyzetem, mikor nekem nyers
 Gunyos szemrevetést okozott a vers.
 Kik ezt teszik, irigyek, vagy hidegek?
 Jó verstől vernek bennünk más idegek.

Ezeredek óta is barátunk
 Az, kinek verseiben olyat látunk,
 Mit mi is úgy érzünk, mint érzett ő,
 S keblünkben egybe olvad a kettő.

És ezt én inkább érzettem, mint más
 Lármás vigalmokon kapó, vagy kártyás.
 Mennyi tiszta, boldog éldelmeim
 Forrási voltak nekem, verseim!
 Ezek, főleg csak is ily célból írák,
 Bármint ítéljen barátom, vagy bírám,
 Ezek, ellenségim ártalmának
 Édes elfelejtési valának;
 Magányomban, kedves társalkodóim,
 Szenvedésimben, legjobb orvosaim.
 Ezek, gyermekim hiányát pótlották,
 Lelkemet szebb létben boldogították;

Ha a bölcselkedés magas tárgyai
Után, tágulának feszült húrjai,
Mint szüléket mosolygó gyermekei :
Úgy képzelődésem szüleményei,
S szelid nőnek vidám házisága,
Mi a házi kicsin kör boldogsága,
Érezteték, míg mások azt gondolták,
Hogy tán lelkemet unalmak láncolták?
Magok, az unalom találmányiban,
Vagy osztozva mások hibáiban,
Keresék a sovány mulatságot,
S a mit nem érdemlenek, barátságot.
Mi, egymásét megérdemlettük vala,
Veled, Gál Ferenczel, Lészaival;
Igénytelenül, egyszerün szárnyala
Néhány évünk, bizalmas óráival.
A mi barátságunkat egyesíté
Kor, természet, egyenlő kötelesség,
Időnk szabad óráit édesíté
Az egyforma időbeni üresség.
Egymással néha verset is közöltünk;
Nem szidalmaztuk azt; mert nem dözsöltünk.
Ki jó, sőt szép vers iránt érzéketlen,
Az gyöngéd, mivel, jó ember nem lehet.
Az romlott; s ilyen azért is kegyetlen,
Mert szépet, jót gyűlöl; s nem semmisíthet!

VI.

**Csengeri Képiró Imre nevelőhöz Gáldon,
báró Kemény Lászlónál.**

C' est la vie de la nature, que rien ne pent imiter,
et qui charme, qui transporte les ames capables
de la sentir. — Les chefs — d' oeuvre de l' esprit
ne sauraient s'emparer de tons les sens à la fois
comme le moindre des ouvrages du Créateur!

Custine. Tom. I. p. 72.

Ki a természet bájait nem érzi, ki nem keresi
fel a völgy kristály csermelyét, hogy partjain ibolyát
füzzön koszoruba; ki elandalodva nem hallgatá fák
leveleinek édes susogását, és nem lesi meg a virágot
nyilatkozásában: oh! az, kedves barátném, nem bol-
dog! az nem jó ember!

Pozsoni levelek. Életkép 1844.

Érdekesebb már ily baráti levél,
Mióta te is annak tárgya levél.
Te Kolozsvárt, s környékét dicséred.
Nem csoda. Székelyhont nem isméred.
Valamint azt, ugylátszik, szép Földvári
Maga is, ki nékem Radnóth határi
Gazdag bővségét, útamban, dicséré,
Bár egy oldalról igaz, nem isméré.

Én minapi kolozsvári útamban
Búsultam bádgyasztó unalmomban,
Elhagyván bájos Lócot, Székelyföldet,
Pompás erdőket, ifjító zöldet
Elhagyván gyopáros halmok ormóját,
Rétkert kékitő illatos ibolyát,

Csermelyek mozgó egét, kék kristályát
Aranypuzdrás Atilla őslaktáját;
A bérce, mely megett télben nap bujkál,
S most a kukuk örömperceket számlál!
S látván ludasi kopár kopaszokat,
Füstös kunyhók közt roppant asztagokat:
Mondám úti társamnak mórd kedvemet,
Ki e néma tájon beér engemet,
Elmés könnyűségü, feszes dagály
Nélküli férfi, Király Mihály,
Mondám, viritó vidékek után,
Mért van lelkem most ily betegen, bután?
Hogy a sok erdőtlen, suhar kopárok
Közül elhaladni, betegen várok!

De vele, vidulva örömadóban,
A bányabükki sárgafogadóban
Emelők az új barátság poharát,
Lemosni szívbetegségét, testi porát. —
„Így mezőségen is, vén természetben,
„Nincs hiány, mond ő, örömelezetben.
„Minden helynek van árnyékoldala is.
„Nincs mindennek búzája is, bora is.“

Mihelyt beszéde Székelyhonra tére,
Föllobbanok annak dicséretére.

„A szép székelyföld hiányát pótoló
„A borviz, vármegyéket varázsoló.
„Hol nagyszerűbb, természet? Ha vita
„Támad, szólja méltóságos Hargita;
„Szólja szembe felséges Budavára,
„Mely bezöldell Udvarhely piaccára.

„Megmondja fokos Kuvar, mit vármódra

„Még a hig föld forgása összesodra.

„Megmondja mindenik tárgy azok közül,

„Miket érintek, csak kijelelésül : —

Mik neked ha vadaknak tetszenek,

Hidd el, vadszépség nevet érdemlenek.

Milyek harcias ős atyáink voltak,

Mig másnak szolgailag nem hódoltak. —

„Medve tanyák, metszett szende cikkek,

„Sűrű tornyos fenyők, henger bikkek :

„Hintázó, zöld homályban csengő zene,

„Mi egy éliziomban is tetszene !

„Tiszta könnyű léggel, forrásos tájok,

„Gazdag völgyek, költői osztályok,

„Vadrécés tavak, fehér békatekenyők,

„Ezüstdús kövek, pázsintos vizenyők.

„Itt deszkát hasít a fűrészmalom ;

„Amott magas zuhany ugrását hallom,

„Mely a fürdő testét úgy csapdossa,

„Hogy egészségszínben néz ki pirossa.

„Egy ifjú szép alakját most öntözi ;

„Más alóla kijő, s magát törölözi ;

„Félrevonulnak Havasaly nimfái,

„A faluk borvizeskorsós lánykái.

„Mit Bunon, Gáldon kertészolló nyirbál,

„Itt fenyő, mint Isten ültette úgy áll.

„Im ! e lövétei roppant bikkerdő !

„Teremtés óta szűz, eget verő !“

Nem mért még oda jutni fejsze, szekér ;

Természetes kincs : milliókat ér.

Innen nézve, ez erdő rengetege,
 Teremtő külön remek zöldege.
 Oh! a mérhetlen felséges természet,
 Minő költészet, isteni költészet!
 Hát Gyergyó, Csik-Havassa, Erdővidék!
 Hát ott a búzakalászdús Háromszék!
 Menvén, lerázni gondjaim lázát,
 Látni mivel szép Székelyné házát,
 Kedves családját Horváth Borbárának,
 Becsülvén kincsét gyöngéd bizalmának,
 Mit bennem helyeze ő tanodában
 Volt két jeles fiai irányában:
 Oh! lelkem mily örömlázban merenge
 A mult nyáron, Sepsiszéken le, zsenge
 Piros-sárga búzatenger között,
 Mely még sarlós kezeket előzött!
 Ólt s patakok fenekén, mosott porond. —
 Csengeri! Csak eddig feltűnt hány Korond?

Most, ülve e homoródi nagy köven,
 Hozzád, mely tán igen is foly böven,
 Itt írom, a zöldeben, leveletem.
 Ide rándulj, kérlek, látni engemet.
 Ide, hol Atilla büszke hunjai
 Sokáig voltak szabadság fiai.
 E kő, e helynek akkori kelence,
 Mikor földünk volt még hármorkemence,
 Mikor bérceinket tűzolvadás önté,
 Sószikláinkat a víz ülepité.
 Néma kő! E kettőt, tűz, víz koholta.
 Szólj! Hány ezer év folyt le azóta?

A mű, látható, hogy tűzi s tengeri. —
Ilyen helyen ülök, s irok, Csengeri!
E táj, minél rémesebb, felségesebb!
Ilyen bájdús nincs Korond, bár népesebb.

Hová, mint irod, csak tegnap érkezél,
S barátodról nem késve emlékezel.
Ki naponta hidegvizben mosódik,
Nincs egy szál őszhaja is, sőt ifjodik.
Itt, látd, csodaerejét, ifjit a viz,
Eloszlik általa a tespedő hiz.
Eperben élvezet kap három érzésem,
Látásom, szaglásom és ízlésem.
S a mig ez végső fogytára szállna,
Felváltja majd a finom ízü málna.
Most, midőn a forró hő szinte altat,
Együtt nyeldelnénk hüs málna fagylaltat,
Miként fogunk ha hóba harapna,
A hüsítőn annál mohóbban kapna.
Mint férfi örömünk, a málna érik is,
S egyszersmind hosszasan virágzik is.
Ezután jó a cserhaju dinnye,
Mire vár a marosszéki fi inye!
Oly fűszeres ez, mint ifjú barátság! —
Mondják, a kóstoló, ha tizet megvág,
Jó egy leszen? Siess, nem sokára,
Ide hozzánk, e dinnyepróbára.
Te léssz nekem, barátom, a tizedik,
Örömem veled tizszeresedik.
S ha még eljöne, mint irod, hogy várod,
Kemény László, minket szerető báród:

Az a szeplőtlen lélek, ártatlanság,
Az a melegen érző, tiszta jóság!
Oh! úgy a szép napok visszajönének!
Mik Gáldon oly édesen eltűnének.
Gondatlan boldogságom helye, Gáld! Gáld!
Lelkem téged emlékezetben is áld! —

VII.

Gál Ferenc főkormányszéki irnokhoz,
Kolozsváron, 1836.

Ismered már, Gálom, milyen az izletem.
A szép természetet, tudod, mint szeretem.
A mult tavaszutó huszonnegyedike,
Volt boldog napjaim egyik legszebbike,
Bun kies vidékén; hol ifjabb napjaim
Úgy folyának, hogy még nem nyomtak gondjaim.
Költészetnek is ott több szabad órákat
Szentelve, szedhettem oly örömrózsákat,
Melyek az emberi szívnek csak ott nyílnak,
Hol az, nincs útjában ellenséges nyílnak.
Hol az új házasság szent áldott gyámola
Két szerető szívet egymáshoz kapcsola.
Hol szép új párt láték, a más év multával,
Torockai Miklóst, Bethlen Johankával.
Hol rokonérzet volt, veled barátságunk,
De ketté szakadt már rég e boldogságunk.

Szép vidék! Mint a méh mézet mezeidről,
Úgy szívtam én rólad, s szép, jó hölgyeidről
Ízlést, mivelődést, verset, bájrt, örömet!

S megkisértém benned költészi erőmet.
 Költészé ilyen ház, ily hely kit ne tenne?
 Az érzéketlen, vad, száraz, szikár lenne. —
 Ne csodáld, hogy Muzsám róla oly gyakran zeng,
 Letett, s ismét felyett lantom melegen peng. —
 Akkor volt ott három udvar aranykora.
 Nem rombolta rabló csorda vad táborá.
 Ifjabb éveimben oda honosodám.
 Ott volt miveltségi társaldám, tanodám.
 Zongora szobában hölgyi alak, zene
 Oh! érzém, költővé balzsomával kene.
 Ti ezt nevetitek, s tán gúnnyal, hidegek?
 De ott zengők lettek az érző idegek!
 Te! a valót nyíltan valld meg, meleg sorom!
 Ott nekem, s akkor volt, akkor, aranykorom! —

E háznál névnap volt, Johanka innepe.
 Tündöklő társaság díszfénye meglepe,
 Célszerű ízléssel, nyílt csarnokteremben,
 Mely a Küküllővel, s kerttel néze szemben.
 Balra Bethlen János országlár és neje
 Váradi Borbára, Kőkapu díszjele;
 Mit hogy az angolkert gyertyánja, szedere
 Ki ne döntsön kegyelmet kérésünk nyere.
 Idő, az volt, mikor legszebb az esztendő.
 Zeng fülmile, minden, a mi él örvendő.
 Kövér zöld hullámmal dagadoz a búza,
 Melyet jádзи szellő örvényesen zúza.
 Midőn a városi zajra, sok alkura
 Ráunva, kivágyunk a zöldbe falura.

Új nő, királynéja a gyülekezetnek,

Mint vonzó fénypontja epedő nézetnek,
 E névnapnak tárgya, mintha most pattanna
 Egy csészéjén felül tölt rózsá, J o h a n n a.
 Kék tüze szemének, meleg a nézőnek,
 Úgy tetszik, mint leány vala, még szebb, nőnek;
 Nyert szeme játéka; elégültebb lángja:
 Oly kellemmel csengő, oly folyó még hangja;
 Úgy szeret még járni, dülékeny, hajlongó,
 Saját modorral, az ülők közt bolyongó;
 Viszhangozza élénk mozgását, lánykora,
 Melytől, futó hanggal tele, a zongora. —

A háznak ötödik, s utolsó lánykája,
 Serdült fiatalnak éppen most, mátkája,
 Szép Bethlen Máriskó, fiatal Keménynek.
 Egyike ez, legszebb mátkatüneménynek.
 Vallás-erősítés alatt alig térdel,
 Fehér patyolatban; s nem soká egybe kel.
 Csók adja nálok most, csók nyeri a választ
 Kölcsönösön, hogy mást már egyik se választ,
 A népes társaság sűrű vegyülete
 Közt, menedékkörök, két belfal szöglete.
 Hol világosságot háromszeg üvegen
 Nézve, hét gyönyörű varázsszin szövegen,
 Látják lelkök képét, melyben ész, figyelem,
 Ítélet: most érzet, olvadt tűz, szerelem.

Két meny, miket kötött, s himezett önkeze,
 Megnyerni nyájasan azzal igyekeze
 Vidám napáját, és ipját, vetélkedve,
 A dicséret, mind a kettő pályakedve.
 Ily több szerencsés pár, s több apró unoka,

Boldogságnak, a két vénnél, magas foka.
Kik, gróf Bethlen Sándor, a most boldog atya,
És Kemény Mária, az anyák áldottja.

Két ifjú, idegen. Egyik nem gúnytalan
Mosolyog, midőn rá Titi hölgy untalan
Tekintő sovárral, éldeli kellemét,
S csak, ha meglepetik, rándítja el szemét. —

E közben megjelen fiatal Kiljéni.
Hány szavazattal lett követ Veselényi,
Bethlen Jánosnak átnyújtja mosolygással,
Melléje simulva, egy jegyzék-írással.
Ki ezt vidultan rég várt örömmel vette.
S mig magassan, e szép ifjú, áll mellette,
Illedelmes, szerény, nemes bátorságban,
Tizennyolc évkoru nyulánk ifjúságban :
Érdekes volt, látni, mint nézi, minden nem
S kor különbség nélkül, minden figyelmes szem,
Mig állt, e fiatal, Bethlennek mellette,
Ki őt maga mellé divánra ültette.
Túl gróf Haller álla, s Bethlen László, s Lajos. —
Ily ifjú képcsoport tollurajza, bajos.
Grófnők, s kisasszonyok csoportja körözé.
Szép Johankát egy nagy tükör is tükrözé.
De a hogy Kiljénit, a gróf mellékezé :
Figyelmét az egész kör, reá szegezé.
Mindennek lelkéből, a látás érzete
Útján, keresztül tűnt megelégulete,
Érdekes mozdulat, és tetsző ébrelem.
Mit szüle : szerénység, szépség, illedelem,
S a fiatalkornak egy ily ritkasága,

S maga, az emberi alak ifjúsága;
 Mely, ha legfejlőbben viruló, piruló,
 Észre nem véve, más színbe átvonuló.
 Szeretet, tisztelet, s egy kedves döbbenés
 Meleg vegyülete, mint ez, ily jelenés:
 Irigységet itten bámulás szégyenit.
 Imádunk szépségben, valami istenit. ---

Ha ilyen bájoló, hatalma a szépek:
 Csak innen érthető vágya minden népnek,
 Magát, s körülményét szép tárgygyal keritni,
 S érzés segédével, lelkét földeritni.
 Szerencsés hát, ki szép. Mert a szép érzete,
 Lelkünkben, egyszersmind, a jónak képze;
 Minthogy az, a mi szép, örömet sugárol,
 Előre ítélünk annak jóságáról.
 Hol a szépség beszél, kit kísér, és előz
 Szerény tartózkodás: ott az igazság győz.
 Ha tehát akarja, hogy lelkeket győzzön
 Igazság, s jóság is, szépségbe öltözzön.
 Mert szép, s jó közt érzünk olyan rokonságot,
 Hogy szépben előre felteszünk jóságot.
 A kit a természet szépek kitüntetett,
 Ahoz már vonzalmat érzünk, s szeretetet;
 Annak szépek: szava, dala, mosolygása,
 Könyei, játéka, tánca, vagy járása,
 Köntösse, fekvése, kelése, álmái,
 Horkolása; s minden más tulajdonai.
 Erényes ifjú, vagy lány, szép alakjában,
 Isten, és istennő, ártatlanságában;
 Mert a mig romlatlan, mig ártatlan, a szép,

Nincs földön, nem lehet égben, annál szebb kép !

És, a szép, alakja által, lehet csak, szép :

Ezen alak pedig, csak az emberi kép.

Emberi alak, tény, emberi akarat,

Mi ránk emberekre, legérdeklőbben hat.

Kik előnkbe, ember tettét varázsolják,

Azok figyelmünket könnyen vásárolják.

Emberi alak csak, melyben az istenek,

Mint hitte az ősi hit, megjelentenek.

Mint mi, egy ily mivelt házi társaságban,

Ily koru szép fiút látván ifjúságban,

Igaz, Xenofonnak, e hű ítélete,

Mit elérhetlenül rajzola ecsete :

„Valami felséges hatalommal bájol

„A szépség, ha azon, szerénység, a fátyol.

„Ha ilyet lát a szem, egy szende változás,

„Az orcán, s a lélekben, öröm, csodálkozás.“ —

Magyar Autolükost mutat föl e szép hon.

Csak vajha képződne itt is egy Xenofon. —

Oh ! két Bunon leélt szép napok ! szép álom !

Emlékezetben még édesek, jó Gálom !

E névnap levélnek, te tudod, névsorát.

Csak Kiljéninek tán nem ismered korát,

Személyét, alakját ? Rá, ez egy jegyzékem :

Személye hatása így nem tűnt fel nékem,

Bár eszét gyakorta mérhettem, s erkölcsét,

Lelkének, idejét előző gyümölcsét.

De ilyen alaknak, színt csak társaság ád,

Honnan, mint tükörből, visszahat képe rád. —

Ezen szép társaság fényes jelenete,

Egy nemes, szellemi élvezet éldeltete! —
 S mi a jó társaság legdrágább gyümölcse?
 Hogy a társalgónak finomul erkölce.
 Bizodalmas, szelid, gyöngéd kimélete
 Annak, kit barátság, s szeretet ihlete. —

VIII.

Simon József mérnökhöz, Medgyesen.

Mikor leend Bibarc, a völgyből kinéző,
 Medgyesről tégedet honodba idéző?
 Mikor Tiburc vára őshangu várhalma?
 Bár csak romját hagyá fenn idő irgalma.
 Emlékezetünkől, minket is kigyalul?
 Nem: barátságról nem ítélek ily balul.
 Mint Tiburc és Buda, hajdani őseink:
 Szomszéd örökösök itt, nevendékeink,
 Szentpálon, gróf Bethlen János, Bethlen Imre.
 Gáldtői és Gáldi boldog örömmire,
 Emlékezetemben visszavonz édes hure.
 Ott lakom, hol lakott Buda. S te, ha Tiburc
 Falujában lagnál, mint egy mai Bibarc,
 Miként egykor Gáldtőn folyt elmés tréfaharc:
 Úgy szép társaságunk ismét megújulna.
 Barátságunk újból majd összesimulna. —

Érző lelkeknek egy legszebb társasága,
 Az egymást becsülők való barátsága.
 De úgy, ha sok csekély tárgyat összetömünk,
 S gúnyos, durva tréfás, nemtelen, örömünk,
 Kávéra, bort öntünk dusztig szivarozunk,

Füst, lármazavarban kártyázva kárhozunk ;
 Ha képzelődésnek nincs semmi játéka,
 Szellemélvezetnek semmi nyomatéka :
 Nem aljas nyereség, lesz a játék célja ?
 Bor, csak tűzre olaj ? méreg, düh acélja ?
 Egység, pénz, idővesztés, bús ittasság
 Mámora ? Egymásra ellenszenv ? Aljasság.
 Ha, most, mint elefánt, ormányozza borát,
 Béldi Pál, s másoktól félti majd biborát,
 S Bánfi Dénest ölet, mámoros Apafi :
 Nem megveti nevét minden, ki hazafi ?
 Szellemi társalgás, melyben gondról, búról
 Nem gondolunk : lelket, lélek által surol.
 Ily körben, oly fő is, mely száraznak látszik,
 Könnyűsége olvad, s elménckedve játszik.
 Szabad képzelődés nem szunyad komorúl,
 Ha tudjuk, hogy sértés, gúny háttérbe szorul :
 Ha szállásban semmi válaszfalt nem vonunk ;
 Miveltségben, elvben, minden tag, rokonunk.
 Könnyű észjárás, csak ott nem kedvetlenül,
 Hol szabadon érzi magát kötetlenül.
 Nem hívunk meg senkit gyalár bőv szólósit,
 Ki csak maga fénylik, s szól, mást homályosit.
 Ki azt nézi, hogy ő, első, vagy hányadik,
 Sért, ha tolakodik ; sért, ha vonakodik.
 Itt árt hunyászkodás, itt árt kényszerítés ;
 Élesit, villanyoz tárgycsere pendítés.
 Ha legelmésebb vagy, de nem hánykolódol,
 Az egész kör hozzád vonul, néked hódol ;
 S a nélkül, hogy döntő látszana nézeted,

A társaldát titkos bájféken vezeted.
Félreszólás, vagy csak suttogás: durvaság,
Bélyegző magában, hogy nem jó társaság.
Előre tudva, hogy szólni, nem tilalmas,
Részvétlen hallgatás is gyanus, unalmas.

Legtöbbet árthat itt oly tudós mód szagja,
Ha egyik tag, a mászt gúnnal lecacagja.
Illetlen itt vágó, vagy kacsintó hunyor,
Annyival inkább kizárandó a gunyor.
Legkedvezőbb szelid, és gyöngéd kimélet,
Ha nem biráskodva cáfol az ítélet.
Kemény Lászlónak ily gyöngéd szelidsége,
Tudod, Farkas felett, vala elsősege?
Csipős elménckedés, de úgy, ha nem sért, jó,
Édesit, mint cukor narancson, dinnyén só,
Ez még ajánlható, célszerű fűszerül,
Lelkünk ettől le nem verődik, sőt derül,
Gyógytár jó szagja, hol fanyar az orvosság;
Ezzel kellemesül keserű igazság,
Unalmat, ásitást ily jó tréfa szétszór,
Nem kevésbé hatás az észnek, mint jó bor.
Önként foly, hogy vaskos vagdalózó betyár
Eltávolítandó: itt vastag élc nem jár.
Sörház, vagy korcsoma, legyen neki hámor,
Ott gyuladjon nála kocsis tréfa mámor.
Ott, mint tövisdisznót vaslapát ugrathat,
Vastag tréfa vastag kacajt fölzaklathat.
Az ily szégyenítő, vagy megejtő védsánc,
Oly száraz, nemtelen, mint durva asztaltánc.
Mindenkinek van ily határ közt, reménye,

Hogy fölvidító lesz a kör élvezménye.
 S mily keserűn, boszú, méreg betegítő:
 Szép társaság szintűgy gyógyít, földerítő.
 Ciprusi estvémen, villanyzott hidege
 Melegülvén, Kellert elhagyta hidege.
 Boldogító ez még emlékezetemben;
 Mint irtam Incéhez küldött levelemben.
 Mások, lelkesültek valánk; mily boldogok!
 Ily szép estét soha feledni nem fogok.
 Óhajtok veled is ily estét tölteni,
 Ciprusira egyszer még ily kört gyűjteni!
 Oh! mivel társalgó, jó szeszélyű Simon!
 Vajha jelen lehetsz vala ciprusimon.
 Szellem, ízlés, bor ád szint jó társalgásnak,
 Ízt ád gyönyöröknek, bájt ád barátságnak,
 Szellemet, érzéki, külső élvezetnek,
 Példát, nem mord leckét nemes mérsékletnek.
 S ha szerepelhet ily körben, egy bölcselő:
 Az, csak egy Sokrátész, erényképviselő.
 Társaságban nem ád helyet ő komórnak,
 Bölcsészettét erénytanját szólja bornak.
 Pohár, felségesebb, kinek volt kezében?
 Mosolyogván lelke pohárban, szemében.
 Melyből, mint most bora örömét deríté,
 Mérgét hasonló nagylélekkel ürité.
 Tőle kell hallani, bordalt énekelni.
 A bölcs ily öröme, valami isteni!
 Így szenteltetik meg mind a lélek, borral,
 Mind a bor, lélekkel, józannal, s vidorral. —

IX.

Teleki-könyvtárn. Kelemen Mártonhoz,

1841. jul. 13.

Haec tibi dictabam post tectum putre Daróci.

Excepto, quod non simul esses caetera laetas.

Horat. Ep. I. 10.

Meg nem romolva, hogy marad életnedvünk?
Egészséges testünk, könnyű, vidám kedvünk?
Legfoganatosabb, mind gyógymód, mind védő,
Zenés életrend, viz, mozgás, friss levegő.

Viz itala, miként legtermészetesebb,
Úgy kétségen kívül legegészségesebb.
Egészségre bor, vagy borviz ha jobb volna,
Akkor a Küküllő, s Maros azzal folyna.
Minden úgy jó, miként intéz a természet.
Láttatja ezt minden mív, s fejlődő tenyészet.

Viz élémozditja az ízes étvágyat;
Enyhelynek találjuk utána az ágyat.
Estvé reggel a ki szemeit vizezi,
Az, az üvegszemet végig nélkülözi.
Kis pattanásokat mosódással, viz bont,
Viz előz meg köszvényt, s nem fáj a bokacsont.
Tégy többet szokásnál, s a mindennapinál:
Valahol csak tiszta forrás, s folyam kínál,
A jó természethez elébb hálálkodjál
Egy csendes imával: azután mosódjál.
Nézz vizbe, nézz egyik teremő erőre:
Isten jóságának egyik szép tüköre.
Testben, s erkölcsileg, viz, orvossa leve
Soknak, kit bor szinte nyújtópadra tevé;

S most új fiatalság tündöklük szemekben,
Mint dagadt gyémántgyöngy harmatfény cseppekben.

Rosz nedvet okoznak : fűszeres élelem,
Szeszesital, harag, boszú, gond, félelem,
És sok kósza rossz hír, mi sokszor ármányrém,
Úgy jár, mint fény után, ijesztő árnyékkém.

Hév ég alatt, másként van : erős fűszerek,
Otthonos lakóknak, nem ártó ingerek.
Ilyet tenyész, s élvez Ázsia, Afrika.
Nekünk, egészséges az erős paprika.

De fényűző ízlés, bár mindent tisztít, szűr,
Gyomorrágást is, vagy mellszorulást eltűr,
Ha elébb csiklandá száraz inyét fűszer.
Édes mérget szeret, látd, fényűző ember.

A természet, legjobb orvos, sőt gyógyár :
Minden lakóinak célszerű, s határos
Élelem- s védszert ad hidegben, melegben,
S véralkatot vegyit, mint jó vegyér, vegyben.

De mihelyt test nedve sok, s meg van sűrűdve,
Betegség-anyag az ; eltűnt kedvünk üdve.
Mert csak egészséges testben, lelkünk élénk,
Betegségben ő is beteg, komor, félénk,
Sokat evő, ivó, sokáig aluvó,
Íróasztalnál, szűk szobában elbuvó !
Miért panaszolsz, rossz kedvre, rossz gyomorra ?
Hivatkozz magadra, könyvedre, mámorra.

Testet lelket bádgyaszt sován egyformaság.
Vidit szép természet, vidit jó társaság.
Ha lelkünk szenved, ha testben nyomorodunk,
Itt kettős Gréfenberg, fenyves Homoródunk.

Mindkét esetben, vizintézet Prienice!

Nem orvos, jó bor is? Az; árt csak sok itce.
Nem új testet lelket ád bor, egy két pohár?
Nem méreg ez. Csodát, bölcs a vitzől se vár.

Hát innepélyes, vagy házi lakomákban,
S általánosan a legvigabb órákban,
Ha áldást kívánva, poharat üritünk,
Nemde bort töltünk-e? s nem vizet meritünk.
S valamig léteznek örömjelenetek,
Örökké korszerük, az ily köszönetek.

Legszebb itéletet ha hát borról várnál,
Halljad csak Sokratest, nem engem, pohárnál:
Imigy itél e bölcs, miként: „A bor nem árt,
„Csak túl ne lépje az, a mértéket, határt.
„Mert a bor a lelket viditva deriti,
„A gondokat pedig, bút, bajt szenderiti;
„Mint olaj tüzet, bor éleszti a kedvet:
„De, mint a növény megsinli a sok nedvet:
„Úgy a test és lélek, melyet sok bor öntöz,
„Sindevész, nem nő; jót, szépet nem gyümölcsöz.“
Mértékletlen testét, ha több évek óta,
Mint a bevett várost, kórság elrabolta:
Nem könnyen úzi ki viz, e rossz vendéget,
Mint Budáról makacs Abdi ellenséget,
Az, elébb Tököli ezeredessének,
Azután a császár leghiresb hivjének
Sok vérbe kerüle hős Petneházinak
És Károly tizennégy ezer magyarjinak,
S midőn Luthringeni csügged, Budavára
Be volt véve már, e merész példájára:

Ki falon áll, s kiált: „Él magyar! áll Buda!“
Mindenki utána hág, félni nem tudá.

Lelkesülés győz, s honszerelem, szabadság
Szent lángja, nem hideg szolgai sokaság.

Így közvetve munkál, viz után, kedves gőz,
Mint csak a kitartó állhatatosság győz.

Szentügyhöz, hazához soha az, hű nem volt,
Ki attól, a végén, árulva elpártolt!

Ha a honáruló, átkozott, a honnál,

Gyölöletes szintügy ellenségnél, trónnál. —

Nem lobbanó, nem gyors, kitartás erénye,

Gyávaságnak látszó, s ha győz, dicsőbb fénye.

Lassu, de bizonyos a viz hatás szesze;

Mint Fábius konzul késedelmes esze;

Nyers erőt gyengítő értt ítélet terve

Által leve, a nagy Hannibál megverve.

Úgy silány Don Carlos, hős Espárterotól.

Ily ritka erény jó csak a kitartótól.

Orvos- s gyógyárosnak, mértékletes fizet?

A természet gyógyít, ő ingyen ad vizet.

A mértékletlenség önmagát bünteti.

Mind a két leckének sok példák, eseti.

Mesterség? Oly orvos, ki szeret tompítani;

Betegít előbb, hogy legyen kit gyógyítani;

Ha kényelmesen nem él, sőt szegény: irigy.

Nem kereskedés rém, sokszor, epemirigy?

Kimerithetetlen találmányos az ész

Rémitőbb a vész rémhíre még, mint a vész.

Ember haszonvágya, élesszemű hiuz;

Ha elefántja nincs, hasznót medvéből húz.

Kérded, meddig terjed hűs fürdöm tartása?
 Miglen a hidegnek testembe hatása,
 Belső melegemnek gyors visszahatását
 Meg nem győzvén, nyerek új meleg pótlását.
 Mert életmelegnek végkimerítése,
 Lenne a fürdőnek önmaga ölése.
 E harc, boldogító, újáteremtő harc;
 Mit érez egész test, visszatükröz az arc.

Te is, víz barátja! csak addig feredjél,
 Hideg fürdődben, hogy meg ne merevedjél.
 S hogy intellek, meg ne ütközz levelemen,
 Tudod, egy kis lépkór van benned, Kelemen.
 Bármit mond jó Prieznic, Örtel, s más viztanár,
 Az ember, nem vizi lény, nem réce, ganár.
 Atelkuzut régen elhagyták őseink.
 Hol most lakunk, vannak jó Szent-Gerliceink.
 Hát, ugyan székünkben még Kelementelki?
 Lépkórból Kelement, s bárkit, nem emel ki?
 Hát Backa Madaras, nagy Kis Gergely honja,
 Borával figyelmed nem magára vonja?
 Hát gróf Toldalagi Ferenc Koronkája?
 S Csejd, a gróf egykori tanára' hazája?
 Igénytelen Csejd jót, ha keveset tenyész,
 Mint másra homályt nem vonó szerény költész.
 Hires boru, nagy hegy, a koronkai hegy! —
 De, e levelem is tán hegynagyságra megy?
 Melyben rimeimet szórom, vetem, hányom.
 S pedig a fiatal gróf, volt tanítványom,
 Szememre vetette egykor a versírást.
 S urfimnak, erényes atyja mit? Kártyázást. —

Legyen bíró más, és te, barátom, ítélj,
 Melyik kártékonyabb hajlam, ha szenvedély.
 A volt tanár, erről most kevesebbet mond,
 Mint tisztos gróf atyja, Toldalagi Zsigmond.
 Nekem, hivatalos dolgozatom, halom.
 Én versimmel üres óráimat csalom.
 S ha verselés is, kór, mint lépkór, pénz-, cimkór,
 A kártyánál, mégis ártatlanabb, verskór.
 Azért, ha szerencsém lesz még, találkozni:
 Mind a kettő helyett, felkérem, sakkozni.
 Ott elősorolom tanulótársait,
 Vele, tanítványim jelesit, javait.
 Kendefi Lajos, Bod Péter, Dósa Elek!
 S többen, kiket soha el nem felejtelek:
 Antalfi, Ercsei, Nagy Imre, Meszlényi,
 Imreh, Tollas, Székely! egy hosszú sor fényi. —
 Költészeti osztály negyvenkét ifjai. —
 Rám nézve egy szép múlt év legszebb napjai! —
 Ezer nyolcszáz tizenhétben, László napján,
 Voltak, vezetésem alatt, nyári próbán —
 Eltűnt a rózsaev! maradt csak hamuja!
 Toldalagi Ferenc gróf, volt koszorúja!

X.

Décsei Jánoshoz.

Kelemenhez vizről irtam. Ő Priežnicét
 Dicséri. Décsei! hát te? Szent-Gerlicét?
 Engedd meg, hogy irjak neked, ne csak borról;
 De életlénnyegről, étel- s jó gyomorról.

Oh! mulhatlan érzés! jó dajka, éhezett!
 Ha jól laktunk, ez mily kellemes érzet!
 Ha szakácsnőnk kicsit, de jóízűt főze.
 Az ízlés, anyagi létünk főszköze.
 E nélkül a bölcső, lenne koporsó is,
 Életünknek első napja, utolsó is.
 E nélkül születni, mi volna? Enyészet.
 Ízlésünkkel kötél össze, bölcs természet!
 Legmindennapibb, és legtöbb éldeletet,
 Hogy fenntartsd, jó anyánk, az adott életet.
 Áldlak a hallásért, áldlak a látásért,
 Kedves tapintásért, és gyöngéd szaglásért.
 A két első, magas ismeretforrása,
 Felséges, nagy, igaz, szép, jó felfogása;
 Melyeknek tudása, engem földi honit
 S erény gyakorlása, istennel rokonit!
 A négy nélkül, butább lennék egy güzүнél.
 Ezekkel, e pompás nagynál, gyönyörүнél,
 Felséges világnál, mi, lelket emelőbb?
 Mi boldogítóbb, mi örömmel legelőbb?
 De, négy ép érzéssel, képzeljük inyetlen
 A csecsemőt, ízlés nélkül, ingeretlen:
 S mi lenne élete? Egy kinos fájdalom,
 Egy, mosolygás nélkül, újra, mint volt, álom;
 Nem látva gyermeki mosolygó, nyílt nézést,
 Anya nem kostolna egy boldog, szent érzést.

Ennek, az ízlésnek elégítései,
 Elsőbbek, mint minden érzés szükségai.
 Mert éhség érzése ha elégítetlen:
 Minden illat, szín, hang bájatlan, kedvetlen.

Ének, óda, levél rimes, vagy rimetlen,
 Himfi édes dala, szerelme, ízetlen,
 Egész virágország Flórája, balzsoma,
 Tavasz, nyár rózsája, s minden lilioma,
 Sőt a legszebb lányka arca, szép szemei;
 A tapintás minden meleg gyönyörei,
 És legszebb fiatal lányos ölelése,
 Hölgyének bármilyen árátható nézése,
 Szerelmet emelő hold, csengő csalogány,
 Tündér éliziom, paradicsomvirány,
 A szép Olaszhonra boruló azur ég,
 Hellen és római művészet, dicsőség:
 Mindez, mint egy gyümölcs, akkor annyit nem ér,
 Akkor legbecsesebb kincs, egy darab kenyér,
 Drágább arany- s gyémántjánál Bornéonak;
 Érdektelen akkor becse szépnek, jónak;
 Veselényi Póli bájoló Napolja,
 A svájci pogácsát akkor ki pótolja?
 Sőt, büszke lelkünk is akkor egy dinnyébe,
 Mindent feledve, száll az ízlő inyébe;
 Megtalálta helyét; a test táplálátját,
 Mohon ragadja kéz, nyelv édes falatját.

S ha ide járul még, nem viz, de jó óbor,
 Akkor lesz lelkünk is, újra lélek, vitor.
 Érzi, mily édesek: vers, barátság, élet!
 S igaz-é, a vizről, s borról, az ítélet?
 Igaz-é, hű-é az ízlés rajzolata?
 Igaz-é, test lélek szoross kapcsolata?
 Melyik előbb, test-é, a lélek alapja?
 Életét, lelkünk is, test véréből kapja?

Mint a világosság, a mécs olajából?
Élhet-é a lélek, ha kiment házából?

Véd mód, mit levelem ír a becses vizről,
Ír vidító borról, ír éltető ízről.

Levelem, ne csodáld, hogy ilyen restülten
Versele, semmit nem gondolva feszülten.

Jádzi sorainkat, tudod, nem feszesen

Írjuk, s olvassuk, ha forognak rimesen.

Tudod, mértékre is eleget verseltem,

Melyben, a mig irtam, időzést éldeltem.

Melyek közül, ámbár a sokból, keveset,

Tán böngészhetne egy kis virágfüzetet

Az, ki pártolja a honi költészetet,

Itt Erdélyben, hol nincs pályairodalom;

Nyelvünk is, még seprőn habzó forradalom;

Költészetünk, még csak gyermek, bölcsőjében,

Most mosolyog, gyügyög, foga jövőseben.

Nincs aggodalmom, más versemről mit ítél:

Ha baratságunkat újitja, ez a cél.

De, ha mégis kérde: ennyi üzött füzött

Szókat, ennyi rimben, tollam hogy betüzött?

Időt töltete, mint fennebb irám, velem,

S gondjaimat úzé: mentségül felelem.

De, megvallom, némely könnyű levelekben

Inkább látok költészt, mint sok énekekben,

Vagy meddő tartalmu ódáknban, s muskotály

Dalokban, melyekben színes hab, a dagály,

Kiáltó, a szín, hang, piperés cicoma;

De meleg eszmének, s érzetnek nincs nyoma,

Oly iratokban, hol a tudós nyelvészet

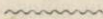
Játszik főszerepet, nem lantos költészet.
S ha a költő, mint én, művére visszanéz,
Fiatal kéz inkább meglátszik, mint vén kéz.
Némely iratomat kiadtam éretlen.

Ez okból, a hiány nem éppen menthetlen.

De való, szép nyelvünk derék tulajdona,
Hogy, mint mikor dobra indul a katona,
Vagy a verescsákós huszár büszke lova
Lépdel, táncol, ugrik könnyen ide tova,
Veressapka, bójt lóg, vagy sarkantyú zörög :
Könnyen pereg versünk, római, vagy görög
Lábon is, könnyen úsz, vagy vizkék tükörén,
Mint hattyú, vagy, mint sas, felleng fenn, ég körén :
Még se tudnám, ki az, minő ész kényura ?
Ki kényszeríthetne, hogy mértt, hatlábura
Húzzam leveletem mindég, s ily népszerűt ?
Mindegy az, a szívnek, hatszor, vagy kétszer üt,
A mérték, vagy a rim : csak legyen hatása,
S leszen, ha lelkesült érzés sugallása.
Gróf Teleki József verse varázsszal birt,
Midőn aranyverset Arankának így irt.
Hasonlók Barcsai Ábrahám versei,
Élete rajzában adá Döbrentei.
Verset kedvelnek is sokan csak rimesen.
Mint minap is hallám vitatni hevesen.
Előttem az egyik, mint másik, egy rangu,
Ha belbecséhez mért külseje, jó hangu.
Vidám kedélyűnek hát füleit sértem ?
Hogy szótagjaimat számláltam, nem mértem ?
Nem tudom, Décsei ! hogy talál e levél ?

Vidor lelked most is, bár hajjal ősz levél?
Hallom, olyan kövér vagy, mint egy esperes,
Nagy pofákkal, fehér hajjal, arcod veres.
Ha kövér vagy: látod, e vers sem ösztövé.
Ugyé, nevetséges, mi szerfelett kövér?
Irdogálsz-e most is, hajlott éveiddel?
Mulattass tovább is elmés meséiddel. —

Ha válaszolsz, én is neked ismét irok.
Élj! oly egészséggel, milyennel én bírok.
Bár együtt lehetnénk! Emelné két barát,
Egység, barátság, nem viz-, borpoharat! —

XI.

P. Nagy József országos képviselőhöz.

Kérded, barátom, nyári napjaimban,
Mi időtöltésem, szünóráimban?
S én neked, versben, s rimesben felelek?
Levelekben, melyek költő levelek? —

Megütközve e versfércze cafrangon,
Mintha hallanám, kemény csengő hangon,
Mivel, tudom, kevésbé vagy versemnek
Barátja, mint őszinte lelkemnek,:

„Hát ily gyalog verssel bibelődő
„Tollal, kérded, mi haszon cserélődő“?

Egyszer nyakára ülök unalmomnak;
Másodszor pediglen sok bánatomnak,
Mily kisszerüktől jó, útját vágom;
Nem hallom, van, vagy nincs roszyelvü rágóm.
Aztán csalárd úton, nem gazdagodom.

Olyan dühösen se bírálóskodom,
 Mint tudós Salamon könyvbírálója;
 Ki nem bírál; rossz belső kitárója.
 Komoly vagyok most bár; egyszerűség,
 És tiszta lélekhez nem fér irigység.
 De, nem szivelek olyan embereket,
 Kik messziről nyujtják köszöneteket.
 Ez, aprón lépő, sokakat látogat,
 Erőltetett nyájas, nyit fehér fogat;
 De tényeiben látszik szűk kebele,
 Mely kicsinylelkűséggel van csak tele;
 Nem szabadelvű, elve sincs, egyveleg,
 Az egész ember, se hideg, se meleg.
 Amaz gögös, bár hahotás kacagó,
 Szineskedő, s örökös tervfaragó.
 Ez, úgy néz ki, mintha éhezve aszna,
 Minden tette rugója, csak önhaszna,
 Minden szava, szembeugró hatalom;
 Ezzel nem vívni, legjobb viadalom.
 Túrhetlen, gyalár önfejűsége,
 Nincs se külső, se belső miveltsége.
 Az, gazdag: egy pompás hátat emele;
 De cudar módja, köntösse, élete;
 Nem könnyű, megismerni külsejéről,
 A gazdát, meszes kömivessétől.
 Van olyan is, ki szerencsét követve,
 Szerencsés, de nem boldog: meg van vetve.
 Nem pótol, született hiányt, szorgalom,
 Sőt büntető mérlege, nagy jutalom.
 Chinai porcellánt, Becker merényi

Adhatnak, ha az anyag, csak görgényi?
 Hát a bizodalmatlanság fagylaló
 Mosolya, hány ajakokon vonul el?
 Midőn a hon vagyonát mohon faló,
 Annyi ismeretlen arc nem pirul el.
 Ha a hivatalnok, irodában,
 Bölcsész, költő úgy ül szobájában,
 Mint rubrikákban zárt lelke, testében,
 S miként a kéneső, vékony csőjében:
 S nem tudja száműzött lélek, szabad szó,
 Mikor lesz honába visszajutható?
 Mikor jók, okosak, ifjak őszülnek,
 Csak bőzők, és csak bolondok örülnek. —

Csodálod már, hogy inkább a magánynak
 Élek, mint a világnak, ily silánynak?
 De, valamig, mint te, oly barátom lesz,
 Ember, embergyülölővé nem, tesz. —

XII.

Teleki-könyvtárnok

Kelemen Mártonhoz, M.-Vásárhelyen.

Túl hatván hosszú Rika erdőségén,
 Hol nyugszik Réka, Atille nője,
 Hir szerint; jegye, halomtemetője.
 Bámulván ennek rengetegségén,
 Hol állnak még bikkek, cserfák, gyertyánok,
 Melyekhez nem értek még soha szánok,
 Nem a rontó emberi fejszés kéz;
 Honnan róka, medve nem félve néz;

Hol csak villám tud egy-egy fát sújtani ;
 Hol, mint ég, úgy kőszirt, fa, mind hajdani.
 Udvarhelyi kis fiu Bardocszéken,
 Népes, csinos, iparos vidéken,
 Tornyos, völgyi kies Erdővidéken,
 Téltavaszi vignapokat élék én.
 Mert, a nyugvó télben is mindég futó
 Időjátéka volt, hogy a télutó,
 Véletlen tavaszszinbe öltöze,
 A teljes Ólt zöldpartokat öntöze,
 Zöldvetéseket hó nem paplangoza,
 De, bár komoly, szelid nap aranyoza :
 Itt-ott reppene vadrécék serege ;
 Iszap alatt lappanga jégtömege. —

Szót, s útat röviditek. Fűzberekeken,
 Kormos vize mellett, Olaszteleken,
 Kész asztallal, nyílt barátsággal vára
 Zaturecki ur ízes vacsorára,
 Tizenkét gyermeknek gondos atyja ;
 Ugyanannyi ezer forint, kamatja,
 Jövedelme, évenként szorgalmának,
 A jó embernek, és ritka gazdának.
 Mit nem meriték csak a hir szájából,
 Önmaga mutata ki naplójából.
 Nője, a házi erények képe.
 Emilia, kor- s lánytársai szépe,
 Nem tudom, szépsége, vagy jósága
 Fejlő korának, melyik szebb virága ?
 S a fiak mind, alakok jelesei,
 Fiatalságnak ritka szerényei.

Több vagyon közt, palotában, százban
 Alig él jobb rend, mint e nemes házban.
 Él emlékezetemben e jó szállás,
 Mint, ez útban, nem fagyó melegforrás.
 S e házról, méltánylatom virágai,
 Nem hizelgés, csak igazság szavai,
 Mint némely vendég-írók szokása,
 A vendéglőnek magasztalása.

Innen, egy könnyű úti kocsikában,
 Indulánk Brassóba, havastorkába,
 Délre; hol ezen gazdag, népes város
 A szomszéd Oláhországgal határos.
 Hol második András egész Barcát
 Német rendnek adá, mely sok harcát
 Állá Keletnek; Krizba, Földvár
 Felett, Hős-, Kereszt- s Törösvárat építvén:
 Hol Székely Mózes is, nemes harcán
 Elvérzett, ugyan e sík róna Barcán.
 Haladánk; szembe ragyogó Déllel,
 Födözve kellemes égfödéllel,
 Én, Zaturecki István, kocsis, legény.
 Varázsló volt, e téltavaszi regény.
 Meleg volt: minden szembejövő forrás
 Mellett enyhite tisztavíz ivás.
 Oh! sokszor mily váratlan öröm lepe,
 Ha feltűnt sok buzgó forrás prémgyepe!
 Melyet virágkoszoru környeze,
 S körében egy-egy kis tavaszt képeze.

Itt ifjú társam beszél egy esetet,
 Téli vadászati történetet.

Miként : „Ott, hol Ólt görbén kanyarodik,
 Rákos fölött sziklabérc magassodik,
 Háta erdővel fődözött, s járható,
 Elől, meredek szikla, irtóztató.
 Ott négy ehes farkas, egy ifjú özöt,
 A mult télen, e bércre felüldözött ;
 S visszatérést elzárván az ellenség,
 Ösztönözvén vérszomju kegyetlenség,
 Mindaddig, mig csúcspontra lőn szorítva,
 Honnan már csak a mély Ólt vala nyitva.
 Mit tesz az őz ? rögtön, szörnyü mélységre,
 Áldozatul ugrik le a sík jégre,
 Hogy inkább egyszerre szétszakadjon,
 Mint véres marconglásnak helyet adjon.

Mi szánjuk az özöt ! Legényünk örvend,
 Székely regét juttat eszébe Cekend.
 Ő is regélni kezd Oláhfalváról,
 Vadkan s medve párviadaláról,
 Mint folyt a küzdés, kádszélességü
 Bikkfatörzsökön, hosszas kétségü
 Viadalban, habzó kan, s medve között,
 Agyar, s körmös tenyértalp hogy mérkőzött.
 A medve minő vak poffokat csapa !
 S ő mily véres hasításokat kapa !
 Mig sötét vércsorgása megeredve,
 Elfutott, s gyeppelel raggatá a medve
 Zöm combjain, s szügyén esett sebeket.“ —
 Székely legényünk látta mindezeket. ---
 Látjuk, magunk is, ez állattusában,
 Látjuk, az őz nemes elszántságában,

Honfiak egymás szörnyű gyilkolását,
 S gyilk elől sokaknak ágyból futását! —
 Ha vadkan, medve, embernél erősebb,
 De emberben, boszúösztön dühösebb. —
 Lassu kinokat léل hideg emberész,
 Melyekkel sokáig kinoz szörnyű vész!
 Miket itt névvel is föl nem állitok;
 Mert visszadöbbsentők, kebellázitók! —
 Bár sok véres áldozatok szüléi
 Ne tudnák, hogy vesztek el kedvesei. —
 Ki hol veszett el, hol szenvedé, jára?
 Majd megmondja a jövőndő könyvtára. —

Te! Kelemen! Teleki-könyvtár őre!
 Gondolsz-e rám, reád emlékezőre?
 Horátz egyik költői leveléből,
 A gróf lelkében testesült ígéből:
 „Nyugtalan élet édes feledései.“
 Ezt olvassák a belépő szemei
 A könyvtár másodemelet homlokán,
 Mely kincset, a miveltség magas fokán
 Állott Korlátár gyűjtött e hazának,
 (Mit rabló lángok még föl nem dulának.)
 Kit ifjan Bécsben bámulék tisztelve,
 Nagy eszmémen is felül lőn emelve.
 E jelszavak fontos jelentései,
 Legyenek, e szellemkincstár őrei!
 Néked Kelemen! hatás ovószered,
 Kérésed, nemzeti zászlód, fegyvered.
 Légy Szász József, szelid báju előződ,
 Úgy az égető Ómárt is legyőződ:

Hogy a miből él a szellemi élet,
Légyen az iránt kegyelem, kimélet,
Mi iránt idő is, mi oly hatalmas,
Századokon által gyöngéd irgalmas.
Légyenek a nagy elhunyt erényei,
„Az élet édes emlékezetei.“ —

De, mint útam, hogy versem, mit halmazza
Tollam, honnan ment, oda jőjön haza :
Udvarhelytől, Brassóig, a nagyszerű
Irt vidéken, így folyának egyszerű
Örömek közt, utazásom órái,
Viditván ég, mező, s útam társai.
Télben tavaszt teremthet a természet.
Mit imád, bámul bölcsészet, költészet! —

XIII.

Magyarósi Szőke János testvérhez,

Csejden, 1846. máj. 18. pünkösdszombatján.

Nem várván be elgyengülésemet,
Célommá tevém építésemet,
Ősi kicsin örökömben, oda,
Hol nap reám legelébb pirossoda.
Midőn már éltem kedves honomnak is,
Ott, ott! óhajtnék élni magamnak is,
Háborítatlan végső napokat,
S boldogságnak, nevezném azokat.
Ott lelkemet majd oly magány nyugtatja,
Levetve a szokást, e lélekbékót,

Hol ingadozó fák alatt szaggatja
Mozgó világosság az árnyéket.

Buzditsatok engem, kedves képzetek!
Szárnyaitokon oda vezessetek,
Hová én építeni célozok,
S már előre rendezek, butorozok.

Holnap innep. A dológtalan innepi
Órákon még leghamarább meglepi
Unalmunk fejünket: minden lármája
Mellett is, kisvárosnak, ez nyavalyája,
Látom is innepre mint fut falura,
Ha közel lakik barátja, jó ura,
Az, ki kerüli az egyformaságot,
Elmellőzést, gúnyt, méltatlanságot.
Másban, látom, gyors az ipar, akarat,
Miként egy szép virágról egy bogarat,
Örömnapjairól minden gondokat
Elűzni; s ezért tesz fáradalmokat,
Hogy bár szegény sorsa, szűk zugolya,
Az innep örömét kostolja:
Hogy három nap alatt, ne kormozza
Arcát kovács; veressen ne csapózza
Gerendáját ács; szabó, csizmadia
Ne vessen, ha vig lesz a komédia;
Lássa, nagy elefánt is mint hord láncot,
Lásson bár kutya-, majom-, medvetáncot,
Melyekkel sok hontalan gazdagodik,
Honja, fogadó, honért nem aggódik.
A timár se feszitse veres bőrét.
Mindenki szépé siet tenni körét. —

Mit érzek majd honomban én őszinte?
Hol, mint gyermekre, annyi öröm inte?
Hosszas tanuja most sok változásnak,
Perciben ott visszagondolkozásnak?
Öröm- s hálakönyeket hullatok,
Mint fákról hullnak virágok, s harmatok,

Széltől rázva, mint én képzelődéstől,
 Emlékezettől, s azon önérzettől,
 Hogy sorsom, ha egyszerű, de boldog volt,
 Nevem is, velem, egészen ki nem holt;
 Nincs egy tényemnek is emlékezete,
 Melynek, egy percig is nyomna érzete.
 Mennél inkább látszik tőlem távozni,
 Oh! magamhoz annál közelébb hozni
 Sietek egy ott képzelt boldogságot,
 Ölelek szép álmot, mint valóságot!
 Oh! meleg, boldogító képzelődés!
 Élved, nem csak most, érzéki élődés,
 Te teremtel nekünk egy szebb világot,
 Kostoltatod a jövő boldogságot.
 Oh! mező, mikor látandlak, oh! mező!
 Mint Horáitz, a velem rokonérező?
 Hogy gesztenyeszin hajam, ősz ott lenne,
 S majd porom, rokon honporban pihenne!
 Más kívánság, idővel hül, s alább hágy;
 De sirunkig, végig kísér a honvágy.
 Csejd, Csejd lenne, végnapjaim Tibura;
 Miként, korunkban nagy Jackson falura
 Költöze, végezvén elnökpályáját,
 Melyben boldogitá dicső hazáját. —
 Mért keresek példát messze, s nagyságba?
 Nem így lépe Kúti, magánosságba
 Kastélyból, Uzonba, gróf Halleréből?
 S Miklós bátya, Csejdre, gróf Lázáréből?
 Mint sas várából, búcsuzó, vén holló.
 Kisebb példa, nem inkább szívhez szóló? —
 Hiszen, mint köd, mely elébb eget ére,
 S végre egy keskeny völgy tavába tére:
 Költő, bölcs, színész, nagyság, dicsőség,
 Élet, minden, szűkhelyre szoruló vég!

XIV.

**N.-Bunon elvonulva élő
ifju gróf Bethlen Lászlóhoz.**

(1858-ban irt levél.)

Difficile est, satyram non scribere. Juvenal.

Himfi szerelmei; népdalai a jádзи vitéznek;
Hős magyarok, s a jelen nagy honfiaikról, erényről,
Zengve haták füleinket, imeddig, a boldog időkben,
Berzsényi ódáji; s itthon, a mi lantosainké.
Most bévádolatok, most gúnyirat kora, ádáz.

Most a ki tud, városba', falun, gúnnyal mosolyoghat.

Én, érzem, hangolva vagyok, gyászolni, a multat!

Tacitusok legyenek, Szalaink, s új Bajza, jövőre.

Mint a szabdságban, mi a fénypont, látta az őskor:

Ugy látjuk mi azon végpontot, a szolgáltságban.

Engedd ifjú gróf! Montálember utolsó

Szép szavait földidéznem. Ezek, tolmácsi e kornak.

„Ifjak! és öregek! Meg kell, hogy vessük ez aljas

„Szolgai állapotát lelkünknek. Nem szabad azzal

„Vádoltatni nekünk, az utókortól, hogy ezen kor

„Szellemi süllyedtségének voltunk okozói;

„Nem szabad, e bűnnek, nekünk, büntársai lenni.

„Kebünkben a bel meleget kialunni, ne hagyjuk!

„A cudar érdeköket vessük meg bátor erővel.

„Ha tiszteljük a mult nagyságát, s éig emeljük,

„Vágyunkat fordítsuk az új nagyságnak elébe.“

Ifjú gróf! Halljuk! fordítsunk erre figyelmet.

Gróf Montálembert, akadémia elnöke szól itt?

Vagy pedig, a nemzet vagy hon szava ez, fiaikhoz?

Párisból, fiatallelkü vén, párisi népnek?

Vagy Teleki József, akadémia elnöke, Pestről?

Mindegy. Rendkívüli tanúság. Nagy becsü szózat.

Még Veselényi szavánál is, dörgösb szavu jóslat.

Lelkesedést ébreszte, magasb eszmékre figyelnünk.

Fényűzés, puhaság foszlányait, adjuk a mójnak.
 Megmaradott földünkre adósságot ne ruházzunk :
 Sőt, emez ő, eredendő bűnt rázzuk le örökre.
 Rázzuk. Nem könnyit, ha csak azt más tagra ruházzuk.
 Rázzuk ! bár sok is ez ; mint mondá Székely, az ifjabb,
 Ifjú, széplelkű, mikor én ezt néki javallám
 A minap itt Udvarhelyen tanakodva szobámban.
 Védjük a szent tőkét, ős jogot, nemzetiséget.
 Korcs, nyelvünkbe, zsidó, idegen, javainkba ne jusson.
 Óvjuk az Árpád-vért, óvjuk meg korcsosulástól.
 Harmincz millió szolgát ér, hat millió Árpád !
 Ily szavait hallók, a minap Teleki Domokosnak.
 Bár fül, lenne reá, az egész nemzet, s a nemesség.
 Pusztai hang, Domokos szava, egy Jánosra se lenne !
 Oh ! bár lenne, ezen versben, minden betű, egy nyelv.
 Bár fiatal lennék, új ember lenni megintlen.
 Gyulj, fiatal láng, hatvanöt évi tapasztalatomban !
 Leckét adni, e mostani könnyelmű fiainknak.
 Féltre a fényűzéssel, az asztalnál, s a ruhában !
 Rend, mérték, takarékoság, legyen éke, a háznak.
 Egyszerűség foglalja helyét fénynek, piperének,
 Bölcs nőnek csillórja, szerénység : nem selyem, atlac.
 Eddigi cifra legénynél, úr, egyszerűebben
 Öltözzön : kártyás asztalhoz le ne üljön.
 Bor, szerelem, játék, szivar, új mértékre szoruljon.
 Közkatonának, a tábornok példája, hatalmas,
 Atyjáé, fiunak, romlott köznépnek, az úré.
 Meg kell változnunk ezután. Megváltoza minden.

(Vége.)

